

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Педагогічна технологія «Росток»

Цикл I (1 – 2 класи)

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка.....	3
2. Навчальний план початкової школи з українською мовою навчання для закладів загальної середньої освіти, що працюють за педагогічною технологією «Росток»	9
3. Мовно-літературна освітня галузь. Рідномовна освіта (українська мова і література)	11
4. Мовно-літературна освітня галузь. Іншомовна освіта (англійська мова)	37
5. Математична освітня галузь. Математика	60
6. Природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна, технологічна, мистецька освітні галузі. Інтегрований курс «Навколишній світ».	81
7. Інформатична і технологічна освітні галузі. Інтегрований курс «Інформаційна культура і цифрові технології».	110
8. Мистецька освітня галузь. Інтегрований курс «Світ мистецтва».....	118
9. Фізкультурна освітня галузь. Фізична культура	126

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Освітня програма початкової школи за педагогічною технологією «Росток» передбачає планування й організацію єдиного комплексу освітніх компонентів початкової освіти, визначених Законом України «Про освіту», Державним стандартом початкової освіти, розробленою під керівництвом О. Я. Савченко.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Освітня програма для 1-2 класів початкової школи, що працюють за педагогічною технологією «Росток» передбачає застосування **принципів**, що визначені в Типових освітніх програмах початкової школи, а саме:

- дитиноцентризму і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту навчання;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Реалізація цієї програми передбачає також:

- систематичне, паралельне використання ігрового, конструктивного, творчого методів та прийомів, у тому числі методів ейдетики;
- адекватне використання життєвого досвіду кожної дитини в процесі розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності;
- розвиток в учнів саморефлексії та рефлексії;
- принцип рухової активності, збереження психофізичного та духовного здоров'я дітей, їх емоційного благополуччя.

Зміст програми має потенціал для формування у здобувачів таких **ключових компетентностей**:

1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;

3) математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмій в особистому і суспільному житті людини;

4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

5) інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади;

6) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства;

7) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

8) навчання впродовж життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі;

9) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового

способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

10) культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості;

11) підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі **вміння**: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

Наскрізні вміння слугують підставою для інтеграції освітніх галузей. Враховуючи інтегрований характер компетентності, в процесі реалізації Освітньої програми за педагогічною технологією «Росток» використовуються **внутрішньопредметні та міжпредметні зв'язки**, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу вмінь у нові ситуації.

Відповідно до Закону України «Про освіту», початкова освіта здобувається, як правило, з шести років. Діти, яким на 1 вересня поточного навчального року виповнилося сім років, повинні розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року. Діти, яким на 1 вересня поточного навчального року не виповнилося шести років, можуть розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють, якщо їм виповниться шість років до 1 грудня поточного року. Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття початкової освіти з іншого віку.

Період життя дитини від п'яти до шести (семи) років (старший дошкільний вік) визначається цілісною зміною її особистості, готовністю до нової соціальної ситуації розвитку. Пріоритетом цього процесу є формування і розвиток базових особистісних якостей дітей: спостережливості, допитливості, довільності поведінки, міжособистісної позитивної комунікації, відповідальності, діяльнісного і різнобічного

освоєння навколишньої дійсності та ін. Потенційно це виявляється у певному рівні готовності дитини до систематичного навчання – *фізичної, соціальної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, творчої*.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до Української держави, рідного краю, культури українського народу, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я.

Пропоновану програму побудовано на засадах **діяльнісного та компетентнісного підходів, ідей інтегрованого навчання**. Вектор діяльнісного підходу спрямований на організацію процесу навчання, а компетентнісний – на досягнення певних результатів, формування компетентностей (тобто компетентності формуються в процесі діяльності, компетентнісний і діяльнісний підходи нерозривно пов'язані між собою).

Реалізація змісту освітньої програми з урахуванням особистісного, компетентнісного та діяльнісного підходів, ідей інтегрованого навчання є можливою на основі технологічного підходу, що включає систему дій учителя й учнів, спрямованих на досягнення наперед визначеної мети шляхом послідовного та неухильного виконання певних навчальних завдань в умовах оперативного зворотного зв'язку.

Вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Освітні програми можуть мати корекційно-розвивальний складник для осіб з особливими освітніми потребами. Для дітей з особливими потребами тривалість здобуття початкової освіти може бути подовжена.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється на суб'єкт-суб'єктних засадах, що передбачає систематичне відстеження індивідуального розвитку учнів у процесі навчання. За цих умов контрольно-оцінювальна діяльність набуває для здобувачів освіти формуального характеру. Контроль спрямований на пошук ефективних шляхів просування конкретного учня у навчанні, а визначення особистих результатів учнів не передбачає порівняння із досягненнями інших і не підлягає статистичному обліку з боку адміністративних органів.

Упродовж навчання в початковій школі здобувачі освіти опановують способи самоконтролю, саморефлексії і самооцінювання, що сприяє стимулюванню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин і корекції у знаннях, уміннях, навичках.

Навчальні досягнення учнів у 1-2 класах підлягають формуальному (вербальному) оцінюванню.

Формувальне оцінювання має на меті: підтримати навчальний розвиток учнів; вибудувати індивідуальну траєкторію розвитку дитини;

діагностувати досягнення на кожному з етапів процесу навчання; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб здобувача освіти; мотивувати до прагнення здобути максимально можливі результати; виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, відсутність побоювання помилитися, переконання у власних можливостях і здібностях.

Підсумкове оцінювання передбачає зіставлення навчальних досягнень здобувачів з конкретними очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою.

Здобувачі початкової освіти проходять державну підсумкову атестацію, яка здійснюється лише з метою моніторингу якості освітньої діяльності закладів освіти та (або) якості освіти.

З метою неперервного відстеження результатів початкової освіти, коригування та прогнозування їх розвитку можуть проводитися моніторингові дослідження навчальних досягнень учнів на національному, обласному, районному, шкільному рівнях, а також на рівні окремих класів. Аналіз результатів моніторингу дає можливість відстежувати стан реалізації цілей початкової освіти та вчасно приймати необхідні педагогічні рішення.

Освітня програма, розроблена для закладів загальної середньої освіти, які у початковій школі обрали педагогічну технологію «Росток» визначає:

- загальний обсяг навчального навантаження та *очікувані результати навчання* здобувачів освіти, відповідно до освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти;
- перелік та пропонований зміст освітніх галузей, укладений за змістовими лініями;
- орієнтовну тривалість і можливу інтеграцію освітніх галузей у логічній послідовності вивчення навчального матеріалу;
- форми організації навчального процесу у початковій школі та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;

Реалізацію певних освітніх галузей (у їх освітніх компонентах) заклади загальної середньої освіти, які обрали педагогічну технологію «Росток», можуть здійснювати на основі вільного вибору програм згідно з умовами й можливостями конкретного закладу, що відповідає ст.33 Закону України «Про освіту». На основі Освітньої програми складено **рекомендований навчальний план**. Разом з тим, враховуючи різноманітність закладів освіти, які працюють за педагогічною технологією «Росток», заклад складає та затверджує навчальний план, що конкретизує організацію освітнього процесу.

Перелік та пропонований зміст освітніх галузей. Освітню програму за педагогічною технологією «Росток» укладено за освітніми галузями, передбаченими Державним стандартом початкової освіти:

Мовно-літературна, у тому числі:
Рідномовна освіта (українська мова та література) (МАО)
Іншомовна освіта (ІНО)
Математична (МАО)
Природнича (ПРО)
Технологічна (ТЕО)
Інформатична (ІФО)
Соціальна і здоров'язбережувальна (СЗО)
Громадянська та історична (ГІО)
Мистецька (МІО)
Фізкультурна (ФІО).

Очікувані результати навчання здобувачів освіти. Відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, визначено очікувані результати навчання здобувачів освіти у рамках кожної галузі. Їх подано за змістовими лініями з обов'язковими результатами навчання першого циклу. Змістові лінії кожної освітньої галузі в межах I циклу розкрито через розділ «Зміст навчання», який окреслює необхідний навчальний матеріал для формування конкретних очікуваних результатів навчання.

Освітня програма за педагогічною технологією «Росток» ґрунтується на компетентнісному та інтегративно-діяльнісному підходах. Тому матеріал розділу «Зміст навчання» опановується учнями у активній формі, через певним чином організовану їхню власну навчальну, пошукову діяльність, не потребує простого запам'ятовування визначень термінів і понять. Передбачається активне формування знань, умінь, уявлень, компетенцій через проектування, моделювання, конструювання, експериментальну та творчу діяльність, досвід власної практичної діяльності.

Рекомендовані форми організації освітнього процесу. У процесі організації навчального процесу пропонується використовувати інтерактивні форми і методи навчання – дослідницькі, інформаційні методи, холістичні методи, технології вирішення винахідницьких завдань, проектування і моделювання, навчальні ігри, візуалізації, інсценізації, екскурсії та спостереження, тощо.

Вимоги до осіб, які можуть розпочинати здобуття початкової освіти. Відповідно до Закону України «Про освіту», початкова освіта здобувається, як правило, з шести років. Діти, яким на 1 вересня поточного навчального року виповнилося сім років, повинні розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року. Діти, яким на 1 вересня поточного навчального року не виповнилося шести років, можуть розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють.

**Навчальний план початкової школи з українською мовою навчання
для закладів загальної середньої освіти, що працюють за педагогічною
технологією «Росток»**

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень			
		1 клас	2 клас	3 клас	4 клас
Інваріантна частина					
Мовно-літературна (українська мова та література)	Українська мова	7	7	7	7
Мовно-літературна	Іноземна мова	2	2	3	3
Математична	Математика	4	5	5	5
Природнича	Навколишній світ	3	4	4	4
Громадянська та історична					
Соціальна і здоров'язбережувальна, технологічна					
Мистецька	Мистецтво*	2	2	2	2
Інформатична		1	1	1	1
Фізкультурна	Фізична культура**	3	3	3	3
Разом		19+3	21+3	22+3	22+3
Варіативна частина					
Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять ***		1	1	1	1
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня (за санітарними нормами)		20	22	23	23
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)		23	25	26	26

* Навчальний заклад може обирати окремі курси «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво» або інтегрований курс «Мистецтво».

** Години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів, але обов'язково фінансуються.

*** Одна година у 1-му класі варіативного складника використовується на інтегрований курс «Навколишній світ»

**Навчальний план початкової школи з українською мовою навчання
для закладів загальної середньої освіти, що працюють за педагогічною
технологією «Росток»**

Назва освітньої галузі Класи	Кількість годин на рік				
	1 кл.	2 кл.	3 кл.	4 кл.	Разом
<i>Інваріантний складник</i>					
Мовно-літературна	315	315	350	350	1330
Іншомовна					
Математична	140	175	175	175	665
Я досліджую світ (природнича, громадянська й історична, соціальна, технологічна, здоров'язбережувальна галузі)	105	140	140	140	525
Інформатична	35	35	35	35	140
Мистецька	70	70	70	70	280
Фізкультурна*	105	105	105	105	420
Усього	770	840	875	875	3360
<i>Варіативний складник</i>					
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, проведення індивідуальних консультацій та групових занять**	35	35	35	35	140
Загальнорічна кількість навчальних годин	805	875	910	910	3500
Гранично допустиме тижневе/ річне навчальне навантаження учня	20/700	22/770	23/805	23/805	/3080
Сумарна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)	805	875	910	910	3500

* Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

** Одна година у 1-му класі варіативного складника використовується на інтегрований курс «Навколишній світ»

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

УКРАЇНСЬКА МОВА І ЧИТАННЯ

1-2 класи

Пояснювальна записка

Освітня програма мовно-літературної галузі «Українська мова і читання» для 1-2 класів педагогічної технології «Росток» створена на основі Державного стандарту початкової освіти¹.

Метою початкового курсу мовно-літературної освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

Досягнення визначеної мети передбачає реалізацію таких **завдань**:

- формування в здобувачів освіти мотивації вивчення української мови як мови державної, враховуючи їх вікові особливості;
- виховання позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови, читання, дитячої книжки, прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- розвиток образного і логічного мислення, мовлення, уяви, інтелектуальних і літературно-творчих здібностей школярів, їх пізнавальних інтересів;

¹ В освітній програмі мовно-літературної галузі «Українська мова і читання» для 1-2 класів педагогічної технології «Росток» дотримано основних методологічних позицій, визначених у Типовій освітній програмі початкової школи, розробленій під керівництвом О. Я. Савченко. Але пропонується програма базується й на інших методологічних засадах. Найважливіші особливості методологічної бази й змісту цієї програми позначені умовним знаком – □.

- формування повноцінних навичок читання і письма;
- розвиток уміння брати участь у діалозі, інсценізаціях, створювати короткі усні й письмові монологічні висловлення;
- формування вмінь працювати з різними видами та джерелами інформації;
- ознайомлення здобувачів освіти з дитячою літературою різної тематики й жанрів, формування прийомів самостійної роботи з дитячими книжками;
- формування вмінь опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти);
- дослідження мовних одиниць і явищ, опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- залучення школярів до практичного застосування вмінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

Відповідно до зазначених мети і завдань освітньої програми мовно-літературної галузі «Українська мова і читання») для 1-2 класів педагогічної технології «Росток» виділено такі змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Пишемо. Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища».

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно»** спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, оцінювати, перетворювати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

□ Навчання за цією лінією спрямоване на розвиток умінь здійснювати такі види мовленнєвої діяльності, як **слухання-розуміння (аудіювання)** та **говоріння** (що, у свою чергу, є чинниками формування таких видів мовленнєвої діяльності, як читання та письмо, а також інформаційно-комунікаційної, громадянської, соціальної, культурної та інших

компетентностей). Для цього використовуються різноманітні методи та прийоми, забезпечується систематичний контроль за сформованістю відповідних умінь.

Передбачено збільшення лексичного запасу, ускладнюється граматичний лад мовлення, розширюється тематика й поглиблюється логіка міркувань у висловлюваннях, що пропонуються для слухання. Відповідно поступово підвищуються вимоги до швидкості, точності сприйняття усного мовлення, розуміння прослуханого, уміння зосереджувати довільну увагу протягом більш тривалого часу. Усе це обумовлює необхідність постійно удосконалювати навичку **аудіювання**. Здобувачі освіти вчаться стежити за розвитком думки: помічати в тексті слова, найбільш важливі для розуміння висловлювання, усвідомлювати значення загального тону, тембру, темпу, сили голосу.

Робота над побудовою діалогічних і монологічних висловлювань здійснюється на основі побаченого або почутого. Необхідною умовою навчання побудови висловлювань є наявність комунікативного мотиву. Мовленнєвий розвиток здобувачів освіти відбувається під керівництвом учителя (робота у парі з однокласником або в малій групі), а також самостійно, що залежить від мети уроку, навчального завдання, інтересу та ступеня підготовленості молодших школярів.

З метою створення мовленнєвих ситуацій, які спонукають їх до говоріння, під час організації мовленнєвої діяльності широко застосовуються дидактичні казки, використовуються сюжетно-рольові ігри. Специфіка роботи з казками (слухання, переказування, інсценізація, складання власних казок) створює сприятливі умови для розвитку усного мовлення, а спілкування здобувачів освіти у процесі підготовки до інсценізації казок виробляє культуру спілкування.

Змістова лінія «**Читаємо**» передбачає формування в молодших школярів повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки,

висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду, користуватися раціональними прийомами пошуку потрібної інформації в різних джерелах, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді.

У змістовій лінії «Читаємо» виокремлено інтегрований курс «Навчання грамоти: читання» в 1 класі².

Змістова лінія «Читаємо» передбачає одночасно як формування повноцінної навички читання в здобувачів освіти, які не читають або лише починають читати, так і розвиток навички читання у «читаючих» першокласників, тобто таких, які вже вміють читати. Вони під час читання розвивають уміння сприймати та аналізувати текст, оцінювати прочитане та перетворювати інформацію, уявляти, мислити творчо та брати участь в інсценізації прочитаного.

Змістом інтегрованого курсу враховано читацький досвід та літературну картину світу, що були сформовані в дитини до початку навчання у 1-му класі, на етапі дошкільної освіти.

Правильно організований художньо-естетичний та мовленнєвий розвиток старших дошкільників засобами художньої літератури, навчання елементів грамоти, досвід слухання 6-річною дитиною читання художніх творів старшими сприяє виникненню інтересу до книги, розширює читацький кругозір, стимулює бажання навчитися читати. Крім того, з перших днів перебування здобувача освіти в школі невміння читати може створювати певний психоемоційний дискомфорт: не можна прочитати назву книжки, підпис малюнка чи казкових героїв, заголовки на шкільному плакаті або стенді тощо. Тому навчитися читати стає однією з перших

² Освітня програма для інтегрованих курсів «Навчання грамоти: читання» та «Навчання грамоти: письмо» педагогічної технології «Росток» реалізується на уроках читання й письма з використанням міжпредметних зв'язків (образотворче та музичне мистецтво, трудове навчання, інформатика тощо).

потреб першокласників, тим більше, що багато з них знають букви і вже робили перші кроки в навчанні читання. У такій ситуації у вчителя виникає необхідність навчити здобувачів освіти читати більш швидким темпом, виходячи з їх інтересів та можливостей.

Особливістю освітньої програми інтегрованого курсу «Навчання грамоти: читання» педагогічної технології «Росток» є оптимізація процесу формування навички читання в першокласників відповідно до індивідуальних можливостей та інтересів дітей 6-річного віку, що надає можливість першокласникові вільно себе почувати в будь-яких життєвих ситуаціях вже у перші місяці перебування в школі, самостійно знайомитися з дитячою книгою.

Читання – складний психофізіологічний процес, який здійснюється завдяки взаємодії декількох механізмів, серед яких провідну роль грають зоровий, мовленнєво-рухомий, мовленнєво-слуховий та смисловий. Оскільки знання букв (зорове розпізнавання графічних елементів) є тим фактором, без якого не можна навчитися читати, програмою передбачено такий порядок формування навички читання:

- запам'ятовування букв голосних звуків (а, е, є, і, и, ї, у, ю, я);
- читання сполучень букв, що позначають голосні звуки;
- вивчення літер приголосних звуків відповідно до алфавітного порядку букв; читання складів, утворених із букв голосних та приголосних звуків (різні способи поєднання);
- читання слів та речень;
- читання текстів.

Новизна освітньої програми інтегрованого курсу «Навчання грамоти: читання» педагогічної технології «Росток» полягає у широкому використанні механізмів наочного, зорового запам'ятовування складів з використанням ігрових прийомів та у відсутності зв'язку читання із процесом навчання письма.

Завдання реалізації інтегрованого курсу «Навчання грамоти: читання»:

- зробити процес навчання читання легким і цікавим, враховуючи вікові особливості шестирічних першокласників;
- прискорити процес формування вміння правильно, усвідомлено та виразно читати складами та словами.

Період навчання читання складається з таких **етапів**:

1. Загальнозорієнтовувальний. Здобувачі освіти отримують загальні уявлення про те, що читання є важливим винаходом людства, яке є основною формою пізнання навколишнього світу. Читання – мовленнєва діяльність людини. Роль вміння читати в житті школярів і дорослих людей.

2. Початковий: удосконалення вміння читати складами та цілими словами:

- вивчення букв, на позначення голосних звуків; читання букв, на позначення голосних звуків та буквосполучень двох голосних (наприклад: *ао, ае, оа, еа...*);

- вивчення букв приголосних звуків (за алфавітним порядком); читання складів (прямих та обернених) з буквами алфавіту (наприклад: *ба, аб*);

- читання складів та знаходження їх у словах;

- читання складів із злиттям двох чи трьох букв, на позначення приголосних (*ска, стра* та ін.);

- конструювання і читання слів з вивченими складами.

3. Формувальний: удосконалення вміння читати плавно складами та цілими словами:

- формування вміння читати прості слова складами;

- формування вміння читати слова без поділу на складки;

- формування вміння читати слова та прості речення в українських народних казках: «Колобок», «Рукавичка», «Колосок» та ін.;

- практичне ознайомлення з розділовими знаками: крапка, знак питання, знак оклику, кома.

4. Основний: удосконалення вміння читати цілими словами:

- розвиток уміння правильно та усвідомлено читати речення;
- розвиток уміння читати виразно речення та тексти;
- формування й удосконалення читацької навички (усвідомленості, правильності, виразності, швидкості).

Змістова лінія **«Пишемо. Взаємодіємо письмово»** спрямована на формування в молодших школярів повноцінної навички письма, вмінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності.

□ У змістовій лінії **«Пишемо. Взаємодіємо письмово»** виділено **інтегрований курс «Навчання грамоти: письмо» в 1 класі.**

Серед багатьох проблем початкової школи однією з найбільш гострих і актуальних є формування графіки письма у шестирічних першокласників.

Ураховуючи загальні фізіологічні особливості сучасних дітей (слабкість моторики руки) та тенденції в їх психоемоційному розвитку, пропонується проводити засвоєння написання букв за **генетичним методом.**

Генетичний метод має такі особливості: малі та великі літери українського алфавіту поділені на групи за подібністю їх елементів; письмо букв відбувається на основі генезису, тобто утворення кожної наступної літери здійснюється шляхом приєднання нового елемента до попередньої букви або до головного елемента, що лежить в основі нової групи букв; написання літер вивчається за порядком всезростаючих труднощів – від легшого до важчого. Цим, власне, і визначається актуальність розробки нової програми.

В основу створення програми покладено положення методичного листа МОН України "Основні технічні характеристики форм рукописних букв українського алфавіту для використання в загальноосвітніх навчальних

зкладах України", в якому зазначено основні зміни, що відбулися у сучасній школі в системі каліграфічного письма, та нової редакції Державного стандарту початкової освіти (див.: рішення колегії МОН України від 18 липня 2003 р. (протокол № 8/2-19) // Початкова школа. – 2004. – № 1. – С.12).

Працюючи з ліворукими здобувачами освіти (якщо такі є в класі), вчитель повинен застосовувати особливу методику навчання письма, не переучуючи їх писати правою рукою.

Завдання уроків письма полягають у тому, щоб:

- формувати у шестирічних першокласників необхідні практичні уміння і навички, зокрема, підготувати руку до письма; навчити їх користуватися письмовим приладдям; уміти каліграфічно писати склади, слова та речення з вивченими буквами; координувати каліграфічні навички, формуючи початкові уміння ритмічного безвідривного письма в межах можливого; навчити їх правильного, каліграфічного та швидкого письма в зошитах і на дошці;
- дати молодшим школярам елементарні відомості з історії виникнення та розвитку письма;
- здійснювати національне виховання, формувати патріотично настроєну, творчу особистість, здатну любити красу;
- виробляти мотивацію у навчанні письма.

Навчання письма поділяється на **три періоди: підготовчий** – підготовка руки до оволодіння письмом, письмо елементів букв; **основний** – письмо літер українського алфавіту; вивчення основних з'єднань букв; письмо слів, речень; **корекційний** – удосконалення письма букв, слів, речень, текстів.

Завданням підготовчого періоду є підготовка руки дитини до оволодіння письмом, розвиток координації м'язової пам'яті.

У підготовчий період здійснюється формування і розвиток таких умінь:

- правильно розташовувати на столі (парті) письмове приладдя;

- правильно сидіти за партою під час письма, тримати ручку чи олівець у руці, зошит – на парті;
- орієнтуватися на сторінці зошита (знаходити основний рядок, верхню, нижню, похилу й міжрядкову лінії);
- формувати правильні рухи рукою під час письма в рядку та одночасно контролювати графічні дії;
- обводити контури предметних малюнків та заштриховувати їх різними лініями, подібними до елементів літер;
- писати основні та додаткові елементи великих і малих букв;
- дотримуватися гігієнічних правил письма.

Завдання основного періоду – це навчання правильного письма літер алфавіту шляхом поділу їх на групи від найлегшого начерку до найскладнішого, поєднання букв українського алфавіту, написання слів та речень.

Ознайомлення здобувачів освіти зі способами сполучень літер відбувається в процесі навчання писати букви.

Усі малі та великі літери українського алфавіту поділено на 8 груп.

Малі букви

Перша група – ***і, ї, и, й, ш*** – букви складаються в основному з короткої прямої похилої лінії із заокругленням унизу праворуч та окремих додаткових елементів;

друга – ***ц, щ, у*** – літери в своїй основі мають коротку пряму похилу лінію із заокругленням унизу праворуч із додаванням петель;

третья – ***г, п, т, р*** – основним елементом цих букв є коротка пряма похила лінія із заокругленням угорі ліворуч, унизу – праворуч;

четверта – ***н, ч, к*** – у своєму складі мають коротку пряму похилу і коротку горизонтальну лінії, коротку пряму похилу лінію із заокругленням унизу праворуч та додаткові елементи;

п'ята – ***л, м, г*** – в основі їх є похила лінія із заокругленням унизу ліворуч;

шоста – **я, ь, о, а, ю, б, ф** – до складу цих букв входять малі овали з поєднанням окремих елементів;

сьома – **с, є, е, х, ж** – складаються в основному з малих півовалів;

восьма – **в, д, з** – у своїй основі мають малі овали та півовали, довгу пряму похилу лінію із петлею вгорі або внизу.

Великі букви

Перша група – **І, І́** – в основному складаються із довгої прямої похилої лінії із заокругленням унизу ліворуч та штрихом угорі зліва;

друга – **И, Й, Ш, Ц, Щ, Ч** – у своєму складі мають в основному довгу пряму похилу лінію із заокругленням угорі ліворуч та внизу – праворуч ;

третя – **У, Н, К** – складаються в основному із довгої прямої похилої лінії із заокругленням унизу ліворуч, штрихом угорі зліва та окремих елементів;

четверта – **Л, М, А, Г** – основним елементом їх є довга пряма похила лінія із заокругленням унизу ліворуч і праворуч;

п'ята – **Г, П, Т** – до складу їх входять довга пряма похила лінія із заокругленням унизу ліворуч і праворуч, а також прямої горизонтальної лінії із заокругленням зліва вниз;

шоста – **Я, О, Ю, Ф** – основним елементом їх є великі овали, довгі прямі похилі лінії із заокругленням унизу ліворуч та праворуч;

сьома – **С, Є, Х, Ж, З, Е** – в основі їх є великі півовали;

восьма – **Р, В, Б, Д** – складаються в основному з півовалів, довгої прямої похилої лінії із заокругленням унизу ліворуч та петлею.

Під час основного періоду проходить формування і розвиток таких умінь:

- правильно називати літери алфавіту та усвідомлювати їх написання за допомогою тактильних рецепторів дитячої руки, використовуючи при цьому прийом дотику до букв (із наждачного паперу чи ліпленням із пластиліну та ін.) та порівняння їх з друкованими;

- уточнювати правильне написання букви та її елементів шляхом «письма» у повітрі;

- каліграфічно писати літери, слова та речення у зошитах з похилою лінією;
- правильно поєднувати букви;
- писати під диктовку букви, склади, слова, речення, невеликі тексти;
- записувати рукописними буквами друковані склади, слова.

Після вивчення букв здобувачі освіти мають можливість себе спробувати у найпростішій писемній практиці: підписувати малюнки чи предмети, утворювати нові слова з додаванням чи заміною літер, висловлювати свої думки, почуття окремими словами та реченнями.

Завданням корекційного періоду є закріплення набутих умінь і навичок та корекція каліграфічних помилок шляхом індивідуальної, парної та групової роботи, надання вчителем індивідуальної допомоги у відпрацюванні навичок каліграфічного письма.

Молодші школярі вдосконалюють уміння записувати рукописними буквами друковані слова, прості за будовою речення та невеликі тексти.

Навчання в першому класі завершується пропедевтичним вивченням української мови з метою отримання загальних знань про мову і мовлення.

Проводячи роботу з формування писемного мовлення в здобувачів освіти, здійснюється заохочення їх записувати свої думки та враження в доступній формі, створюючи творчий продукт (наприклад: власні міні-книжечки тощо).

Змістова лінія **«Досліджуємо медіа»** передбачає формування в них умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її, створювати прості медіапродукти.

Змістова лінія **«Досліджуємо мовні явища»** спрямована на аналіз молодшими школярами мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних понять, норм літературної вимови та правил українського правопису, на формування в них умінь послуговуватися українською мовою в усіх сферах життя.

□ Здобувачі освіти одержують початкові уявлення про мову як засіб спілкування, пізнання, впливу; про існування у світі різних мов, про державну мову та інші мови, якими послуговуються в Україні.

Завданнями реалізації змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» є:

- отримання загальних уявлень про мову як засіб спілкування;
- вивчення українського алфавіту;
- удосконалення графічних навичок письма;
- пропедевтичне формування знань про одиниці різних мовних рівнів (звуки мовлення, слова в їх лексичному і граматичному значеннях, речення, текст);
- формування початкових умінь орфографічно правильно писати слова, вживати пунктуаційні знаки;
- розвивати вміння користуватися мовними засобами відповідно до норм літературної мови (орфоепічних, лексичних, граматичних).

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища» характеризується практичною спрямованістю, яка виявляється і в тому, що навчальні досягнення здобувачів освіти 1 – 2 класів з мови оцінюються не стільки за обсягом знань з мови, скільки за мовними вміннями: будувати речення, різні за інтонацією, структурою та метою висловлювання; правильно утворювати форми слова і будувати словосполучення; дотримуватися норм лексичної сполучуваності, вимови, наголошування слів.

Важливими навчальними вміннями молодших школярів, які перевіряються з діагностичною метою, є вміння списувати з друкованого тексту та вміння співвідносити фонетичний і графічний образи слова, ділити слова на склади, визначати наголошений склад, позначати звуки слова відповідними буквами без їх пропусків, замін, вставлянь і переставлянь.

Важливою складовою навчання мови є *формування навичок письма*. Необхідно навчати писати охайно та розбірливо; швидкість письма має задовольняти навчальні потреби здобувачів освіти з урахуванням їхніх

індивідуальних особливостей. Робота з навчання письма передбачає формування у них культури оформлення письмових робіт (відступ від попередньої роботи чи від верхнього краю сторінки, розташування на рядку заголовка, дотримання абзаців, полів, охайність підкреслень, виправлень та ін.).

□Реалізація змісту навчання української мови і читання *передбачає загальнокультурний розвиток здобувачів освіти і підготовку їх до життєдіяльності в українському суспільстві*, характерною особливістю якого є полікультурність та багатонаціональність. Засобами загальнокультурного розвитку виступає використання в процесі навчання народознавчого матеріалу, текстів історичної та морально-етичної тематики, інформації про відомих українців минулого і сьогодення, підготовка та залучення молодших школярів до проведення свят і обрядів, ознайомлення з історією їх виникнення. З метою формування культури поведінки в сім'ї доцільно ознайомлювати з українськими традиціями в родинних стосунках.

Підготовка до життя в українському соціумі передбачає також засвоєння ними назви рідної держави та її столиці, ознайомлення з державними символами України, усвідомлення значення державної мови, виховання патріотичних почуттів, шанобливого ставлення до інших націй, які проживають в Україні, та їхніх мов.

Для забезпечення успішної адаптації в шкільному середовищі дітей потрібно вчити спілкуватися з однокласниками, іншими дітьми та дорослими, вправляти їх у виконанні соціальних ролей: читача бібліотеки, учасника різноманітних культурних заходів тощо. З цією метою слід використовувати відповідні навчальні тексти, складати діалоги на різноманітну тематику та ін.

В Освітній програмі визначено вимоги до очікуваних результатів навчання здобувачів освіти, вказано відповідний зміст.

Змістові лінії реалізуються через такі інтегровані курси і навчальні предмети:

1 клас – інтегровані курси "Навчання грамоти: читання" та "Навчання грамоти: письмо".

2 клас – навчальні предмети "Українська мова", "Читання".

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p>Здобувач освіти: з увагою <i>сприймає</i> усні репліки співрозмовника, <i>доречно реагує</i> на них; <i>виконує</i> навчальні та ігрові дії відповідно до прослуханої інструкції; <i>слухає</i> й <i>розуміє</i> коротке монологічне висловлення; <i>відповідає на запитання</i> за змістом прослуханого (<i>хто? що? де? коли? як?</i>); <i>розповідає</i>, про що мовиться в тексті, який прослуховувався; <i>складає запитання</i> за змістом прослуханого тексту чи іншим джерелом інформації, <i>відповідає</i> на запитання; <i>ділиться</i> своїми почуттями та емоціями від почутого; <i>розповідає</i>, що зацікавило в усному повідомленні; <i>відтворює</i> за ролями (з учнями або вчителем) діалог із прослуханих казок, розповідей; <i>вступає</i> в діалог на теми, які викликають зацікавлення; <i>самостійно формулює</i> репліки (запитання) до співбесідника за змістом попередньо підготовленої короткої розмови на добре знайому тему; <i>уважно слухає</i> співрозмовника й <i>адекватно відповідає</i> на його запитання; <i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету в ситуаціях навчального та побутового спілкування (вітання, прощання, вибачення, подяка, звернення з проханням); <i>дотримується</i> правил спілкування з людьми різного віку; <i>використовує</i> відповідно до ситуації спілкування несловесні засоби (жести, міміка тощо); <i>регулює</i> дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування;</p>	<p>Сприймання усної інформації.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого. Оцінювання усної інформації.</p> <p>Побудова запитань і відповідей на них за прослуханим чи прочитаним текстом, малюнком, діафільмом, навчальною ситуацією у класі тощо. Виокремлення інформації. Аналіз та інтерпретація усної інформації. Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Використання словесних і несловесних засобів під час представлення своїх думок. Регулювання власного емоційного стану. Сприймання, оцінювання, аналіз і відтворення інформації. Сприймання, оцінювання, аналіз і перетворення інформації. Побудова висловлювань..</p>

<p><i>повторює</i> услід за вчителем зразок зв'язного висловлення (обсягом 2-3 речення) зі збереженням його змісту та інтонаційних особливостей; <i>переказує</i> знайому казку, короткий прослуханий текст з опорою на подані малюнки, словосполучення, запитання, план; <i>самостійно будує</i> коротке зв'язне висловлення за поданим початком, малюнком (ілюстрацією, серією малюнків), на основі прослуханого тексту або випадку з життя.</p>	<p>Створення усних монологічних висловлень</p> <p>Загальні уявлення про читання як основну форму пізнання навколишнього світу та мовленнєву діяльність людини. Роль уміння читати у житті школярів і дорослих людей. Сприймання усної інформації.</p>
Змістова лінія «Читаємо»	
<i>Загальноорієнтувальний та початковий етапи</i>	
<p>Здобувач освіти: <i>усвідомлює</i> значимість читання для пізнання навколишнього світу, для розвитку мовленнєвої діяльності; <i>називає</i> букви, що позначають голосні звуки (<i>а, е, и, о, у, і, є, ю, я, ї</i>); <i>розпізнає</i> букви, що позначають голосні звуки в складах, словах; <i>швидко читає</i> сполучення букв, що позначають голосні звуки (<i>ао, ае, оа, еа</i> та ін.); <i>читає</i> склади і слова з буквами <i>я, ю, є, ї</i> в різних позиціях (<i>на початку слова, складу, після букв на позначення м'якості</i>); <i>називає</i> букви приголосних звуків; <i>розпізнає</i> букви приголосних звуків в складах, словах; <i>читає</i> прямі склади типу «П Г», «Г П»;</p> <p><i>читає</i> слова з апострофом; правильно <i>читає</i> слова з ь; <i>читає</i> слова з буквами і буквосполученнями – <i>г, щ, дж, дз</i>; <i>виявляє</i> у процесі читання <i>розуміння</i> значення більшості слів, <i>звертає увагу</i> на незнайомі слова, запитує у дорослих їх значення.</p> <p style="text-align: center;"><u>Формувальний</u></p> <p><i>читає</i> склади із злиттям двох чи трьох приголосних; швидко <i>читає</i> вивчені склади та розпізнає їх у словах; швидко <i>читає</i> слова, не поділяючи їх на склади; виразно <i>читає</i> речення.</p> <p style="text-align: center;"><u>Основний</u></p> <p><i>читає</i> текст; <i>виділяє</i> в структурі тексту заголовки; <i>пояснює</i> зв'язок заголовка та ілюстрацій зі змістом твору (у прозорих випадках);</p>	<p>Усвідомлення значимості читання.</p> <p>Формування і розвиток навички читання букв, що позначають голосні звуки (<i>а, е, и, о, у, і, є, ю, я, ї</i>).</p> <p>Букви <i>я, ю, є, ї</i> на позначення двох звуків: [йа], [йу], [йе], [йї] та м'якості приголосних.</p> <p>Формування і розвиток навички читання букв, що позначають приголосні звуки (<i>б, в, г, ґ, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ</i>).</p> <p>Читання прямого складу з орієнтацією на букву, що позначає голосний звук. Ознайомлення з апострофом ('). Знак м'якшення (ь) у словах. Читання слів з буквами та буквосполученнями <i>г, щ, дж, дз</i>.</p> <p><u>етап</u></p> <p>Формування усвідомленого читання.</p> <p>Складове читання і читання цілими словами. Формування вміння читати речення.</p> <p><u>етап</u></p> <p>Формування вміння читати тексти. Аналіз та інтерпретація змісту тексту.</p>

<p><i>виявляє розуміння фактичного змісту невеликих за обсягом і нескладних текстів: пояснює, яка подія відбулася, називає персонажів твору, відповідає на запитання за змістом прочитаного;</i></p> <p><i>висловлює власне ставлення до прочитаного: хороший/поганий вчинок, хто сподобався/ не сподобався в творі, які епізоди найбільше запам'яталися, вразили;</i></p> <p><i>практично розрізняє з опорою на найпростіші жанрові особливості тексти малих фольклорних форм, що опрацьовувалися під час навчання, а також літературних жанрів (казка, вірш, оповідання, уривки з повістей-казок), правильно їх називає, визначає емоційний настрій;</i></p> <p><i>читає за ролями діалоги з казок, оповідань, віршів;</i></p> <p><i>експериментує з текстом (змінює кінцівку, місце подій, імпровізує з репліками під час театралізації тощо);</i></p> <p><i>використовує доречно голос, міміку, жести (після попередньої підготовки);</i></p> <p><i>має уявлення про найважливіші джерела інформації: дитячі книжки, журнали, енциклопедії, телебачення, бібліотека, Інтернет; розрізняє вербальну і візуальну інформації в тексті;</i></p> <p><i>знаходить за завданням учителя потрібну візуальну інформацію в дитячій книжці, енциклопедії, пояснює її зміст;</i></p> <p><i>знаходить і називає елементи дитячої книжки (прізвище автора, заголовок, ілюстрації), спираючись на них, висловлює здогад, про що може розповідатися в книжці (творі);</i></p> <p><i>обирає книжку для читання; пояснює власний вибір;</i></p> <p><i>пояснює необхідність дотримання правил збереження книжки та гігієни читання;</i></p> <p><i>виявляє інтерес, позитивне ставлення до книжки, до читання різножанрових творів;</i></p> <p><i>правильно називає книжку (вір): спочатку прізвище автора, потім назву (заголовок); розрізняє дитячі книжки казок, оповідань, віршів у виданнях з чітко вираженим поліграфічним оформленням (ілюстраціями, заголовком, графічним представленням тексту);</i></p> <p><i>пояснює необхідність дотримання правил збереження книжки та гігієни читання;</i></p> <p><i>виявляє інтерес, позитивне ставлення до книжки, до читання різножанрових творів;</i></p> <p><i>пояснює свої читацькі вподобання (яким темам, жанрам надає переваги);</i></p> <p><i>відповідає на запитання, про що (про кого)</i></p>	<p>Знайомство із різними жанрами фольклорних і літературних творів.</p> <p>Сприйняття тексту.</p> <p>Творче читання.</p> <p>Ознайомлення з різними джерелами та видами інформації.</p> <p>Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного.</p> <p>Виокремлення цікавої для себе інформації. Висловлення власних поглядів.</p> <p>Формування основ гігієни та культури читання.</p> <p>Ознайомлення з різними джерелами та видами інформації.</p> <p>Аналіз та інтерпретація тексту, медіа</p>
--	---

<p>любить читати; називає своїх улюблених літературних героїв.</p>	<p>тексту. Збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду. Оцінювання тексту. Ознайомлення з різними джерелами та видами інформації. Робота з дитячою книжкою. Орієнтовний зміст літературного матеріалу: <i>дитяча література в авторській жанрово-тематичній різноманітності:</i> – твори усної народної творчості (казки, лічилки, загадки, скоромовки, пісеньки та ін.); – доступні віку твори відомих письменників-класиків України та зарубіжжя на актуальні теми для дітей; – художня вітчизняна й зарубіжна література сучасних письменників (літературні казки, оповідання, вірші, уривки з повістей-казок, комікси); – науково-художні, науково-пізнавальні дитячі видання (енциклопедії); – дитяча періодика; <i>теми дитячого читання:</i> про Батьківщину, сім'ю, живу й неживу природу, дітей, шкільне життя, дружбу, пригоди, відкриття, фантастика.</p>
--	---

Змістова лінія «Пишемо. Взаємодіємо письмово»

Підготовчий період

<p>Здобувач освіти: <i>розуміє</i> значення письма для спілкування між людьми на відстані і в часі; <i>усвідомлює</i> роль уміння писати в житті людини і прагне опанувати письмо; <i>розрізняє</i> види письма: друковане, рукописне, малюнкове; <i>приймає свідомо</i> правильну позу перед початком письма; <i>правильно</i> тримає ручку (олівець); <i>розташовує</i> зошит на парті відповідно до вимог письма правою чи лівою рукою; <i>орієнтується</i> на сторінці в графічній сітці зошита; <i>знаходить і показує</i> всі лінії графічної сітки зошита: робочий рядок (верхню і нижню рядкові лінії), міжрядкову, похилу; початок, середину, кінець рядка; <i>правильно проводить лінії:</i> прямі - вертикальні, горизонтальні, похилі (ліворуч, праворуч); ламані, хвилясті, петельні; <i>правильно пише елементи букв:</i> прямі з верхнім</p>	<p>Уявлення про значимість письма. Переваги письма перед іншими засобами передачі інформації. Формування знань про види письма. Основні вимоги, яких необхідно дотримуватися під час письма. Орієнтація на сторінці зошита. Графічна сітка зошита. Формування і розвиток навички письма елементів букв.</p>
--	---

і нижнім заокругленням, верхні та нижні петлі, овали, півовали та ін.	
Основний період	
<p>Здобувач освіти: <i>називає і пише</i> малі й великі рукописні букви українського алфавіту, затвердженої форми з однаковим нахилом, висотою, шириною, дотримуючись графічних, технічних, гігієнічних вимог; <i>розрізняє</i> друковані і рукописні літери;</p> <p>правильно <i>поєднує</i> рукописні букви; <i>списує</i> рукописними буквами друковані літери, склади, слова, речення з 3-4 слів; каліграфічно <i>пише під диктовку</i> літери, склади, слова, речення з 3-4 слів; <i>вживає</i> у писемному мовленні такі розділові знаки: крапку, кому, знаки оклику і питання.</p>	<p>Формування і розвиток навички письма малих і великих рукописних букв за групами: (і, ї, у, й, ш; ц, щ, у; г, п, т, р; н, ч, к; л, м, і; я, ь, о, а, ю, б, ф; с, є, е, х, ж; в, д, з; І, Ї, И, Й, Ш, Ц, Щ, Ч; У, Н, К; Л, М, А, Г; Г, П, Т; Я, О, Ю, Ф; С, Є, Х, Ж, З, Е; Р, В, Б, Д.</p> <p>Поєднання рукописних букв. Списування.</p> <p>Письмо під диктування.</p> <p>Спостереження за розділовими знаками.</p>
Корекційний період	
<p>Здобувач освіти: <i>добирає й записує</i> назву малюнка, заголовки до тексту (з допомогою вчителя); <i>складає й записує</i> речення за ілюстрацією, життєвою ситуацією (самостійно та з допомогою вчителя); <i>дотримується</i> культури оформлення письмових робіт; <i>перевіряє</i> написане; <i>виявляє і виправляє</i> недоліки письма (графічні, орфографічні, пунктуаційні) самостійно чи з допомогою вчителя.</p>	<p>Створення власних письмових висловлень.</p>
Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	
<p>Здобувач освіти: <i>сприймає</i> прості медіапродукти (світлина, комікси, дитячі журнали тощо); <i>бере участь</i> в обговоренні змісту і форми медіапродуктів; <i>висловлює</i> свої думки і почуття з приводу простих медіа текстів; <i>створює афіші</i>.</p>	<p>Елементарний аналіз медіатекстів. Формування основ критичного оцінювання медіатекстів. Формування вміння використовувати знання про різні види медіа для рішення тих чи інших проблем, спілкування та створення власних медіатекстів.</p>
Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»	
<p>Здобувач освіти: <i>розрізняє</i> голосні і приголосні звуки за звучанням та способом вимовляння; <i>правильно вимовляє</i> тверді й м'які, дзвінки й глухі приголосні звуки; <i>відтворює</i> ланцюжок звуків у почутому слові (без явищ асиміляції); <i>пояснює</i> зміну значення слова в результаті</p>	<p>Дослідження мовних звуків, правильна їх вимова.</p>

<p>заміни одного зі звуків; <i>позначає</i> мовні звуки буквами на письмі; <i>правильно записує</i> слова, вимова й написання яких збігаються; правильно записує імена людей, назви міст, сіл, річок, клички тварин з великої букви; <i>правильно позначає</i> на письмі м'якість приголосних звуків; <i>відтворює</i> алфавітні назви букв; <i>пояснює</i> співвідношення між звуками і буквами у складі, слові; <i>поділяє на склади</i> слова під час переносу їх частин в інший рядок; <i>розрізняє</i> наголошений і ненаголошені склади в слові; <i>правильно наголошує</i> загальноживані слова; <i>пояснює</i> залежність (в окремих випадках) значення слова від зміни наголосу в ньому; <i>співвідносить</i> слово і зображення відповідного предмета, дії, ознаки, числа; <i>розрізняє</i> близькі й протилежні за значенням слова; <i>розпізнає</i> слова, які мають кілька значень; <i>доповнює</i> тематичні групи слів; <i>встановлює відповідність</i> між родовою і видовими назвами; <i>упізнає і розрізняє</i> слова – назви предметів, ознак, дій, чисел, службові слова; <i>ставить</i> до слів питання <i>хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки?;</i> <i>розпізнає</i> речення за графічними орієнтирами (велика буква на початку, розділовий знак у кінці); <i>визначає</i> кількість слів у реченні, яке складається з 1-4 слів; <i>інтонаційно правильно вимовляє</i> (читає) розповідні, питальні, спонукальні й окличні речення і відповідно <i>оформлює</i> їх на письмі (використовує відповідні розділові знаки); <i>дотримується</i> правила вживання великої літери на початку речення; <i>доповнює</i> речення 1-2 словами за змістом; <i>складає</i> речення за малюнком, з поданих слів, на задану тему; <i>має уявлення</i> про текст (практично відрізняє його від речення); <i>добирає</i> заголовок до тексту; <i>визначає</i> кількість речень у тексті (з 2-4 речень), <i>виявляє</i> їх межі за графічними орієнтирами; <i>виконує</i> мовні завдання фонетико-графічного, лексичного, граматичного характеру згідно з програмою.</p>	<p>Написання великої літери в найуживаніших випадках.</p> <p>Позначення звуків буквами.</p> <p>Вправлення у поділі слів на склади.</p> <p>Дослідження ролі наголосу в словах.</p> <p>Спостереження за лексичним значенням слів.</p> <p>Ознайомлення зі словами – назвами предметів, ознак, дій, чисел, службовими словами.</p> <p>Дослідження і конструювання речень.</p> <p>Дослідження тексту.</p> <p>Виконання різного роду письмових завдань.</p>
---	---

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
<p>Здобувач освіти: з увагою <i>сприймає</i> усні репліки співрозмовника, <i>перепитує, доречно реагує</i> на них; <i>виконує</i> сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань; <i>сприймає</i> монологічне висловлення й <i>використовує</i> усну інформацію з конкретною метою; <i>відповідає на запитання</i> за змістом прослуханого і <i>ставить</i> запитання до усного повідомлення; <i>відтворює</i> основний зміст усного повідомлення; <i>передає інформацію в малюнках, схемах із допомогою вчителя/ вчительки</i>; <i>вибирає</i> інформацію з почутого і <i>пояснює</i>, чому вона зацікавила, <i>обговорює</i> її з іншими; <i>висловлює</i> своє ставлення до почутого: до подій, персонажів тексту; <i>розповідає</i> про власні почуття, які викликав прослуханий текст; <i>пояснює</i>, чому щось подобається, а щось ні; <i>бере участь</i> у розігруванні діалогів за змістом малих фольклорних форм, казок, віршів, <i>використовує</i> доречно силу голосу, темп мовлення, міміку, жести, рухи; <i>вступає</i> в діалог, <i>підтримує</i> й <i>ініціює</i> діалог на добре відому тему та на теми, які викликають зацікавлення; <i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету (ввічливими словами); <i>дотримується</i> правил спілкування; <i>використовує</i> відповідно до ситуації спілкування несловесні засоби (жести, міміка тощо); <i>регулює</i> дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування; <i>усно переказує</i> текст із опорою на допоміжні матеріали (ілюстрація, план, опорні слова, словосполучення); <i>створює</i> власне висловлення за ілюстраціями; <i>розповідає</i> про свої спостереження, враження, події з власного життя; <i>впевнено висловлює</i> свої думки.</p>	<p>Сприймання й оцінювання усної інформації.</p> <p>Відтворення інформації.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.</p> <p>Оцінювання усної інформації. Висловлення та захист власних поглядів. Регулювання власного емоційного стану.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Використання словесних і несловесних засобів під час представлення своїх думок. Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування. Перетворення текстової інформації. Створення усних монологічних висловлювань. Збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду. Висловлення та захист власних поглядів.</p>

Змістова лінія «Читаємо»

Здобувач освіти:

читає вголос правильно, свідомо, плавно, цілими словами нескладні за змістом і формою тексти;

виявляє початкові уміння читати мовчки; *пояснює* значення більшості слів, ужитих у прямому та переносному значеннях; *знаходить у тексті* незнайомі слова, з'ясовує їх значення, користуючись виносками, тлумачним словником, а також через контекст (з допомогою вчителя); *правильно інтонує* прості речення будь-якого виду;

користується найпростішими прийомами регулювання темпу читання, сили голосу, дихання залежно від змісту тексту (самостійно та за завданням учителя); *самостійно читає, практично розрізняє* з опорою на найпростіші жанрові особливості тексти малих фольклорних форм, що опрацьовувалися під час навчання, а також літературних жанрів (казка, вірш, оповідання, уривки з повістей-казок), *правильно їх називає, визначає* емоційний настрій; *самостійно читає та розрізняє* нехудожні тексти за відсутністю у їх змісті діалогів, яскравих образних висловів, наявністю наукових понять, фактів, історичних дат, передачі інформації;

виділяє в структурі художнього і нехудожнього текстів заголовки, ілюстрації, схеми, таблиці, *використовує їх* для прогнозування орієнтовного змісту тексту та кращого його розуміння;

виявляє розуміння фактичного змісту тексту та основних думок (з допомогою вчителя) художніх і нехудожніх текстів; *пояснює, які, де, коли відбулися події, визначає, правильно називає* персонажів художнього твору, *виділяє* серед них головного;

перераховує цікаві факти, важливі ідеї в інформаційному тексті; *встановлює зв'язки* між подіями, дійовими особами;

ставить запитання за фактичним змістом прочитаного з метою уточнення свого розуміння;

розпізнає, називає в тексті яскраві, образні слова, вислови, пояснює їх роль у творі (з допомогою вчителя);

Формування і розвиток навички читання. Розвиток уміння працювати з різними джерелами інформації. Оцінювання тексту. Перетворення інформації. Знайомство із різними жанрами фольклорних і літературних творів. Ознайомлення з різними джерелами та видами інформації. Практичне використання різних джерел інформації.

Сприйняття, оцінювання, аналіз та інтерпретація тексту. Висловлення й захист власних поглядів. Прогнозування змісту художнього й нехудожнього текстів. Аналіз засобів художньої виразності.

Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів.

передає зміст (детально або вибірково) твору чи окремих епізодів з дотриманням логіки викладу, а також з урахуванням структурних елементів тексту: зачину, основної частини, кінцівки;

пояснює вчинки персонажів у творі, висловлює щодо них найпростіші оцінні судження; *обґрунтовує* свої висновки (з допомогою вчителя);

розповідає про свої загальні враження, почуття від прочитаного, (що саме сподобалося / не сподобалося, що було цікаво / нецікаво, що нового дізнався / дізналась), *підтверджує* свої думки фактами з тексту; *пов'язує* зміст прочитаного зі своїми знаннями, попереднім читацьким, а також власним життєвим емоційно-чуттєвим досвідом;

передає власне ставлення до подій, вчинків персонажів через ілюстрування, декламацію, рольові ігри, інсценізацію твору чи окремих його епізодів (з використанням вербальних і невербальних засобів художньої виразності); *імпровізує* з репліками, відтворюючи діалоги з казок, віршів, оповідань;

бере участь у колективному обговоренні прочитаного: *зацікавлено й уважно слухає* співрозмовників, *толерантно ставиться* до їхніх думок, *пояснює* своє розуміння дискусійних питань;

знає і називає найважливіші інформаційні ресурси: бібліотека, Інтернет, телебачення, дитячі газети, журнали, книжки, довідкові видання;

знаходить у нехудожніх і навчальних текстах відповіді на запитання, поставлені вчителем; *здійснює пошук* потрібної інформації у дитячих довідкових виданнях;

виявляє в тексті і *пояснює* зміст графічної інформації (таблиця, схема, емотикони тощо); *аналізує* одержану інформацію, звертається до дорослих (коли є сумнів) за підтвердженням її правдивості, достовірності;

застосовує одержану інформацію в навчальній діяльності та практичному досвіді; *перетворює* вербальну інформацію із суцільного тексту у візуальну (малюнок, кадри до мультфільму, таблиця тощо); *розпочинає ознайомлення* з новою дитячою книжкою з розглядання її структурних елементів: обкладинки, титульного аркуша, ілюстрацій, змісту (переліку)творів, *правильно їх називає*;

Творча діяльність за змістом прочитаного.
Сприймання й оцінювання інформації.

Висловлення та захист власних поглядів.
Використання словесних і несловесних засобів під час представлення своїх думок.

Регулювання власного емоційного стану.
Творча діяльність за змістом прочитаного.

Перетворення інформації.

Розвиток читацької самостійності.

<p><i>передбачає</i> орієнтовний зміст твору, дитячої книжки за вказаними елементами; <i>розрізняє</i> дитячі книжки за типом видання: книжка-твір, книжка-збірка, енциклопедія, дитячий журнал, словник; <i>добирає</i> для читання дитячі книжки на відповідну тему: казки про тварин, пригоди, фантастика та ін.; <i>визначає</i> мету свого читання (для проведення цікавого дозвілля, знаходження потрібної інформації та ін.), <i>обирає, читає</i> відповідні книжки, <i>пояснює</i> свій вибір; <i>перечитує</i> книжки, окремі їх епізоди для кращого розуміння змісту та вдосконалення навички читання; <i>має</i> уявлення про жанри й теми дитячого читання; <i>називає</i> твори, дитячі книжки, що сподобалися, <i>розповідає</i>, які епізоди справили найбільше враження; <i>називає</i> кілька прізвищ авторів прочитаних творів.</p>	<p>Розвиток читацької самостійності й активності.</p> <p>Розширення читацького кругозору. Формування літературної картини світу. Висловлення та захист власних поглядів. Прогнозування змісту художнього та нехудожнього тексту. Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного.</p> <p>Аналіз та інтерпретація змісту текстів.</p> <p>Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного. Робота з різними джерелами і видами інформації. Робота з дитячою книжкою</p> <p>Орієнтовний зміст літературного матеріалу: <i>дитяча література в авторській жанрово-тематичній різноманітності:</i> – твори усної народної творчості, дитячий фольклор; – твори відомих письменників-класиків України та зарубіжжя на актуальні теми для дітей; – художня вітчизняна і зарубіжна література сучасних письменників: казки, легенди, оповідання, вірші, п'єси, повісті-казки, комікси; – науково-пізнавальна література для дітей: книжки, енциклопедії, довідники; – дитяча періодика; теми дитячого читання: про Батьківщину, сім'ю, на героїко-патріотичну тематику, про живу й неживу природу, дітей, дружбу, шкільне життя, пригоди, фантастика, дитячі детективи, історії винаходів, відкриттів, сучасні технології та ін.</p>
<p>Змістова лінія «Пишемо. Взаємодіємо письмово»</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>пише</i> правильно, розбірливо, охайно, з однаковим нахилом букв; <i>дотримується</i> свідомо гігієнічних правил письма; <i>дотримується</i> культури оформлення письмових робіт: <i>розташовує</i> самостійно</p>	<p>Формування і розвиток навички письма.</p>

<p>заголовок у рядку, <i>дотримується</i> поля, правого і лівого краю сторінки, абзаців, <i>робить</i> акуратні виправлення; <i>розташовує</i> слова й віршові строфи в колонку; <i>записує</i> слова в таблицю; <i>обмінюється</i> елементарними письмовими повідомленнями (записка, лист, вітальна листівка та ін.); <i>обирає</i> для написання повідомлення відповідне оформлення (шрифт, розмір, колір тощо); <i>відновлює</i> деформований текст з 3-4 речень; <i>створює і записує</i> коротке зв'язне висловлення на добре відому та цікаву тему; <i>перевіряє</i> (з допомогою вчителя), чи грамотно написаний власний текст; <i>виправляє</i> орфографічні й пунктуаційні помилки на вивчені правила (самостійно і з допомогою вчителя); <i>удосконалює</i> текст із часто повторюваними словами шляхом заміни їх синонімами та займенниками (без уживання термінів)</p>	<p>Створення власних письмових висловлень.</p> <p>Перевірка й редагування текстів</p>
<p>Змістова лінія «Досліджуємо медіа»</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>сприймає</i> прості медіапродукти; <i>обговорює</i> зміст і форму простих медіатекстів, <i>розповідає</i>, про що в них ідеться; <i>визначає</i>, кому і для чого призначений медіатекст; <i>пояснює</i> зміст вербальної і невербальної інформації в медіапродуктах; <i>висловлює</i> свої враження від змісту і форми медіапродукту; <i>створює</i> прості медіапродукти (листівка, sms-повідомлення, фото, колаж, комікс тощо) з допомогою інших</p>	<p>Робота з медіа продукцією.</p>
<p>Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>усвідомлює</i> значимість мови як засобу людського спілкування; <i>розуміє</i> роль української мови як державної мови України; <i>застосовує</i> в процесі спілкування слова ввічливості; <i>правильно читає</i> (напам'ять або із запису) український алфавіт; <i>розташовує</i> 5-6 слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру; <i>користується</i> алфавітом у роботі з</p>	<p>Формування поняття про мову як найважливіший засіб людського спілкування. Усвідомлення значення української мови як державної. Дослідження культури усного та писемного мовлення. Користування алфавітом.</p>

навчальними словниками;
розрізняє звуки і букви;
називає голосні і приголосні звуки;
розрізняє дзвінки та глухі, тверді та м'які приголосні звуки;
уміє позначати звуки буквами;

експериментує зі словами: змінює, додає, вилучає один звук (букву), склад в словах так, щоб вийшло інше слово;
правильно вимовляє слова з дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим;
правильно наголошує загальноживані слова та *уміє* ставити наголос у них;
експериментує з наголосом: *порівнює і пояснює* значення слів, які відрізняються лише наголосом;
знає такі основні правила орфографії: велика буква на початку речення, в іменах людей, кличках тварин, географічних назвах; позначення м'якості приголосних, правопис слів з апострофом; подовження приголосних звуків; написання букв, що позначають два звуки; перенос слів (з рядка в рядок складами, зі збігом приголосних, з літерами *ь, й,* буквосполученнями *дж, дз, йо, ьо,* апострофом, подовженими приголосними;
уміє записувати слова під диктування;
правильно записує найуживаніші словникові слова;
має уявлення про слово як одиницю мови і мовлення;
уміє користуватися тлумачним словником;
розпізнає слова, близькі і протилежні за значенням;
розрізняє пряме й переносне значення слів;
намагається пояснювати різні значення багатозначних слів;
розрізняє слова, що називають предмети, ознаки, дії;
добирає самостійно 4-6 слів, які відповідають на питання *хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять?*
розрізняє слова, які відповідають на питання *хто? і що?;*
правильно вживає велику / малу літери у власних / загальних назвах;
змінює іменники за числами (один – багато);
впізнає слова, які відповідають на питання *який? яка? яке? які?,* окремо та в реченнях, у тексті;

Дослідження звуко-буквеного складу слів, правильна їх вимова і написання.

Вправлення у визначені наголосу в словах.

Засвоєння основних правил правопису слів.

Письмо слів під диктування.
 Знає правопис найуживаніших слів, які потрібно запам'ятати.
 Практичне користування орфографічним словником.

Практичне користування тлумачним словником.

Дослідження лексичного значення слова.
 Використання лексичного багатства української мови у власному мовленні.

Спостереження за словами, які служать для назви предметів, ознак, дій.
 Дослідження ролі іменників у мовленні і використання їх у власних висловленнях.

Дослідження виражальних можливостей прикметників, використання їх з метою увиразнення мовлення.

<p><i>утворює</i> словосполучення іменників з прикметниками; <i>добирає</i> до відомого предмета відповідні ознаки; <i>впізнає</i> слова-назви дій, <i>ставить</i> до них питання; <i>добирає</i> влучно дієслова для висловлення власних думок; <i>упізнає</i> в реченні прийменники; <i>пише</i> їх окремо від інших слів; <i>пов'язує</i> між собою слова за допомогою прийменників; <i>пояснює</i> роль речень у мовленні; <i>досліджує, аналізує</i> зміст речень у прочитаних творах та головних і другорядних слів (членів речення); <i>поширює</i> речення словами; <i>розрізняє</i> різні види речень для досягнення мети спілкування; <i>правильно відтворює</i> інтонацію розповідних, питальних і спонукальних, окличних та неокличних речень; <i>використовує</i> відповідні розділові знаки в кінці речень під час письма; <i>складає</i> речення за малюнком, на задану тему; <i>розпізнає</i> текст за основними ознаками; <i>розрізняє</i> текст-розповідь і текст-опис та <i>пояснює</i> їх призначення; <i>добирає</i> заголовок до тексту; <i>визначає</i> в тексті зачин, основну частину, кінцівку; <i>пояснює</i> роль виражальних засобів у тексті; <i>складає і записує</i> невеликий текст (3-4 речення) за ілюстрацією, серією малюнків, про події з власного життя; <i>дотримується</i> абзаців у процесі записування текстів; <i>перевіряє і вдосконалює</i> власні тексти, усуваючи лексичні повтори.</p>	<p>Спостереження за роллю дієслів у мовленні і застосування їх у власних висловленнях.</p> <p>Дослідження значення в мовленні прийменників і використання їх для зв'язку слів у реченні.</p> <p>Дослідження і конструювання речень. Спостереження за вживанням слів у них.</p> <p>Поширення речень.</p> <p>Спостереження за видами речень.</p> <p>Інтонаційно правильне читання розповідних, питальних і спонукальних, окличних та неокличних речень.</p> <p>Спостереження за ознаками тексту.</p> <p>Дослідження текстів.</p> <p>Складання текстів.</p> <p>Удосконалення текстів.</p>
---	--

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Іншомовна освіта (англійська мова)

1-4 класи

Пояснювальна записка

Реалізація мовно-літературної освітньої галузі у Типовій навчальній програмі для закладів загальної середньої освіти, які працюють за педагогічною технологією «Росток» передбачає використання навчальної Програми початкової школи з іншомовної освіти (англійська мова), розробленої авторським колективом за участю науковців Національної Академії педагогічних наук та за її сприяння, відповідно до Державного стандарту початкової освіти.

Метою іншомовної освіти у початковій школі є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей та задоволення різних життєвих потреб здобувача освіти.

Початковий етап навчання іноземної мови у сучасному закладі загальної середньої освіти надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати у межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Зміст навчання іноземної мови у початковій школі добирається відповідно до психофізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку.

У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

Завдання іноземних мов у реалізації мети початкової освіти

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 4-го класу учні закладів загальної середньої освіти досягають рівня А1, а учні

спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов – рівня А2. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Завдання полягає у формуванні вмінь:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;
- читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування;
- обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб;
- ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов.

Функції іноземних мов у реалізації мети початкової освіти

У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються освітня, виховна і розвивальна функції.

Освітня функція спрямована на:

- усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя у мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі;
- оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країн виучуваної мови;
- залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної);
- розуміння власних індивідуальних особливостей як психофізіологічних засад для оволодіння іноземною мовою;
- усвідомлення значень мовних явищ, іншої системи понять, за допомогою якої сприймається дійсність;
- формування вміння використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів (працювати з підручником, словником, довідковою літературою, мультимедійними засобами тощо).

Виховна функція сприяє:

- формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу, носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя;
- розвитку культури спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому суспільстві;
- емоційно-ціннісному ставленню до всього, що нас оточує;
- розумінню важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування.

Розвивальна функція сприяє розвитку в учнів:

- мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей;
- готовності брати участь в іншомовному спілкуванні;
- потребу подальшого самовдосконалення у сфері використання іноземної мови;
- здатності переносити знання й уміння у нову ситуацію шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності.

Компетентнісний потенціал галузі «Іноземні мови» у початковій школі

Провідним засобом реалізації вказаної мети є компетентнісний підхід до організації навчання у закладах загальної середньої освіти на основі ключових компетентностей як результату навчання.

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленнєвої діяльності; • засобами іноземної мови популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • гордість за Україну, її мову та культуру; • розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; • готовність до міжкультурного діалогу.
2	Спілкування іноземними мовами	Реалізується через предметні компетентності.
3	Математична компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • готовність до пошуку різноманітних способів

		розв'язання комунікативних і навчальних проблем.
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> інтерес до природи та почуття відповідальності за її збереження.
5	Інформаційно-цифрова компетентність	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; застосовувати ІКТ відповідно до поставлених завдань. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> готовність дотримуватись мережевого етикету.
6	Уміння вчитися упродовж життя	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; організувати свій час і навчальний простір; оцінювати власні навчальні досягнення. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> впевненість у спілкуванні іноземною мовою; подолання власних мовних бар'єрів; наполегливість; внутрішня мотивація та впевненість в успіху.
7	Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих ситуацій; комунікабельність та ініціативність; креативність.
8	Соціальна та громадянська компетентності	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> формулювати власну позицію; співпрацювати з іншими на результат,

		спілкуючись іноземною мовою. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • толерантність у спілкуванні з іншими.
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення цінності культури для людини і суспільства; • повага до багатства і розмаїття культур.
10	Екологічна грамотність і здорове життя	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • сприймання природи як цілісної системи; • готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища; • відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки.

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх навчальних предметів і є метапредметними. Виокремлення в навчальних програмах таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. Інтегровані змістові лінії реалізуються під час вивчення іноземної мови у спеціалізованих школах із поглибленим вивченням та у закладах загальної середньої освіти. Діяльність та уміння із змістових ліній добираються відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, віку та рівня підготовленості учнів.

Інтегровані змістові лінії та орієнтовні способи їх реалізації у початковій школі

Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування основ соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- сприймання природи як цілісної системи;
- взаємозв'язок людини й навколишнього середовища;

- готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища;

Реалізація змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприяє формуванню основ відповідального ставлення до громади і суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на уміння:

- усвідомлення дитиною власних прав і обов'язків;
- формування толерантного ставлення до інших;
- уміння співпрацювати та приймати спільні рішення.

Реалізація змістової лінії «Здоров'я і безпека» сприяє формуванню безпечного життєвого середовища та основ здорового способу життя.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- розуміння правил безпечної поведінки;
- усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини;
- дотримання здорового способу життя.

Змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямована на розуміння практичних аспектів фінансових питань.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- усвідомлення власних фінансових потреб;
- продукування ідей та їх реалізацію;
- уміння визначати пріоритети та планувати дії.

Тема	Змістова лінія			
	Екологічна безпека та сталий розвиток	Громадянська відповідальність	Здоров'я і безпека	Підприємливість та фінансова грамотність
Я, моя родина і друзі		Розуміє важливість допомоги батькам та розповідає про свої обов'язки.	Виявляє відповідальне ставлення до власного здоров'я.	Виявляє ініціативу та відповідальність у плануванні робочого дня.
		Оцінює власні вчинки та вчинки інших людей.		
		Вибудовує товариські стосунки з оточуючими людьми.		
Відпочинок і дозвілля	Розуміє необхідність приведення в порядок місця відпочинку.	Враховує думку товаришів при виборі того чи іншого виду відпочинку.	Розуміє базові правила безпечної поведінки.	

Природа та навколишнє середовище	Цінує та бережливо ставиться до природи.	Висловлюється про важливість допомоги тваринам та збереження природи.		
Людина	Розуміє наслідки нераціональних дій людини на навколишнє середовище.	Виявляє толерантне ставлення до людей.	Розпізнає позитивні та негативні чинники, що впливають на здоров'я людини.	
			Розуміє важливість дотримання правил гігієни, рухового режиму та фізичного навантаження.	
Помешкання			Розуміє необхідність дотримання чистоти та порядку у власному помешканні.	
Харчування			Розрізняє здорову та шкідливу їжу.	Складає просте меню з корисних продуктів.
				Раціонально розподіляє кошти під час покупки.
Подорож	Виявляє ціннісне ставлення до природи під час подорожі.		Обирає безпечний шлях пересування.	Обирає оптимальний вид транспорту.
Свята й традиції				Розуміє необхідність планування покупок на святкування у межах бюджету.
Школа та шкільне життя		Використовує модель поведінки, яка не суперечить правилам шкільного життя.		

**Загальні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
(Комунікативна компетентність)**

Комунікативні види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання	
		1 – 2 класи	3 – 4 класи
		Pre A1	A1
Рецептивні	Сприймання на слух	Розуміє короткі, прості запитання та твердження, які вимовляються повільно та чітко, за потреби повторюються, та супроводжуються візуальними опорами або жестами задля покращення розуміння.	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого.
		Розпізнає знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке.	Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке.
	Розпізнає числа, ціни, дати та дні тижня у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке.		
	Зорове сприймання	Розпізнає знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад, у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або у книжці з малюнками, де використовується знайома лексика.	Розуміє дуже короткі, прості тексти, читаючи їх пофразово, впізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби.
Інтеракційні	Усна взаємодія	Ставить та відповідає на запитання про себе та щоденні справи, вживаючи короткі, формульні вирази та покладаючись на жести для підкріплення інформації.	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення.
			Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює і вербально реагує на прості твердження, які стосуються нагальних потреб і дуже знайомих тем.

	Писемна взаємодія	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина), в анкет або записці, використовуючи словник.	Запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі.
	Онлайн взаємодія	Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання.	Пише дуже прості повідомлення та онлайн дописи, які складаються з низки коротких речень. Здійснює прості онлайн покупки та робить заявки під наглядом дорослих.
		Розміщує прості онлайн вітання, вживаючи основні формульні вирази.	
		Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн перекладачем.	
Продуктивні	Усне продукування	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (напр., ім'я, адреса, родина, національність)	Будує прості, здебільшого відокремлені фрази про людей і місця.
	Писемне продукування	Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), з можливим використанням словника.	Надає у письмовому вигляді інформацію про себе (наприклад, уподобання, родина, домашні улюбленці), використовуючи прості слова та вирази. Пише прості фрази та речення.

Очікувана соціолінгвістична відповідність на кінець 4-го класу

A1	Pre A1
Встановлює базовий соціальний контакт, використовуючи найпростіші форми ввічливості: привітання та прощання; представлення.	Дескриптори відсутні

Лінгвістична компетенція на кінець 4-го класу

Лінгвістичний діапазон	A1	Pre A1
-------------------------------	-----------	---------------

Загальний	Володіє базовим діапазоном простих виразів про особисті деталі та потреби конкретного типу.	Вживає окремі слова та базові вирази задля надання простої інформації про себе.
	Використовує деякі базові структури в простих реченнях, дещо оминаючи або скорочуючи деякі елементи.	
Лексичний	Має елементарний словниковий запас для використання в конкретних ситуаціях.	Дескриптори відсутні
Граматичний	Вживає обмежену кількість простих граматичних структур та шаблонних речень у межах вивченого матеріалу.	Дотримується дуже простих принципів порядку слів у коротких реченнях.
Фонологічний	Вимова дуже обмеженого репертуару вивчених слів та фраз може бути зрозумілою для співрозмовника з деякими труднощами.	
	Правильно вимовляє обмежену кількість звуків, а також правильно ставить наголос у простих знайомих словах та фразах.	
	Відтворює звуки виучуваної мови під уважним керівництвом учителя.	
	Артикулює обмежену кількість звуків, отже мовлення стає зрозумілим, якщо співрозмовник надає підтримку (наприклад, пропонує правильну вимову).	

Конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (Комунікативна компетентність)

Навчальна програма є рамковою, а відтак проміжні результати за класами визначають вчителі, орієнтуючись на кінцевий результат.

Комунікативні види мовленнєвої	Комунікативні уміння		Рівень та дескриптори володіння іноземною мовою на кінець 4-го класу
			A1
Рецептивні	Сприймання на слух	В цілому	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого. Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке.
		Розуміння розмови між іншими людьми	Розуміє деякі слова та вирази, коли люди говорять про себе, родину, школу, хобі або оточення, якщо мовлення повільне й чітке.
			Розуміє слова та короткі речення, слухаючи просту розмову (наприклад, між покупцем і продавцем у магазині), якщо мовлення повільне й дуже чітке.
		Слухання наживо	Розуміє в загальних рисах дуже просту інформацію, яка пояснюється у передбачуваній ситуації (наприклад, на екскурсії), якщо мовлення дуже повільне й чітке з тривалими паузами час від часу.
		Слухання оголошень та інструкцій	Розуміє інструкції, які даються ретельно й повільно, виконує короткі, прості вказівки.
			Розуміє, коли хтось повільно й чітко розповідає, де знаходиться предмет, якщо той перебуває в безпосередньому оточенні.
			Розуміє числа, ціни та час, якщо вони повільно й чітко оголошуються через гучномовець (наприклад, на вокзалі або в магазині).
		Слухання радіо та аудіозаписів	Виокремлює конкретну інформацію (наприклад, місце та час) з коротких аудіо- та відеозаписів на знайому повсякденну тематику, якщо мовлення повільне та чітке.
Аудіо-візуальне сприймання (телепрограми, фільми, відеозаписи)	Дескриптори відсутні		

Рецептивні	Зорове сприймання	В цілому	Розуміє дуже короткі, прості тексти, читаючи їх пофразово, впізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби
		Читання кореспонденції	Розуміє короткі прості повідомлення на листівках.
			Розуміє короткі, прості повідомлення (наприклад, розміщені в соцмережах або отримані на електронну скриньку) з пропозицією зустрітися в певному місці в певний час.
		Читання для орієнтування	Впізнає знайомі імена, слова і базові фрази з простих оголошень у найпоширеніших повсякденних ситуаціях.
			Розуміє інформацію в путівниках по торгових центрах (наприклад, інформацію про розташування відділів) та вказівниках (наприклад, місцезнаходження ліфтів).
			Розуміє базову інформацію у готелі (наприклад, години подачі сніданку).
			Знаходить і розуміє просту, важливу інформацію в рекламі, програмах заходів, листівках та брошурах.
		Читання для отримання інформації та аргументування	Розуміє основний зміст простих інформаційних матеріалів, особливо за наявності ілюстрацій.
			Розуміє короткі тексти зі сфери особистих інтересів (наприклад, новини про спорт, музику, подорожі тощо), написані простими словами з ілюстраціями чи малюнками.
		Читання інструкцій	Розуміє короткий письмовий опис маршруту (як дістатися з пункту А до пункту Б).
		Читання для задоволення	Розуміє короткі ілюстровані розповіді про повсякденне життя, написані простими словами.
			Розуміє в загальних рисах короткі ілюстровані оповідання, якщо зображення допомагають здогадатися про зміст тексту.

Інтеракційні	Усна взаємодія	В цілому	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення.
			Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює і вербально реагує на прості твердження, які стосуються нагальних потреб і дуже знайомих тем.
		Бесіда, дискусія та розуміння співрозмовника	Розуміє повсякденні вирази, що використовуються для задоволення простих конкретних потреб, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітко й повільне.
			Розуміє ретельно й повільно артикульовані запитання та інструкції, звернені безпосередньо до нього/неї, дотримується простих вказівок.
			Розуміє повсякденні вирази, вживані для задоволення простих потреб певного типу, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітко й повільне.
		Бере участь у простій розмові фактологічного характеру на передбачувану тему (наприклад, рідна країна, родина, школа тощо).	

			Представляється та використовує прості вирази для привітання і прощання.
			Питає, як справи й вербально реагує на новини.
			Спілкується про уподобання у спорті, їжі тощо, використовуючи обмежений діапазон мовних засобів, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітко та повільне.
		Цілеспрямована співпраця	Розуміє запитання та інструкції, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітко та повільне.
			Виконує прості інструкції, що включають час, місце числа тощо.
		Отримання товарів та послуг	Просить дати певний предмет (наприклад, ручку, яблуко) та реагує на подібне прохання співрозмовника.

			<p>Просить про послугу, використовуючи прості вирази (наприклад, дати пити, відчинити вікно).</p> <p>Оперує категоріями чисел, кількості, вартості, часу.</p>		
		Обмін інформацією	<p>Ставить та відповідає на прості запитання, продукує та вербально реагує на прості твердження, що стосуються нагальних потреб чи дуже знайомих тем.</p> <p>Ставить та відповідає на запитання про себе та інших людей (наприклад, місце проживання, знайомі).</p> <p>Визначає час, використовуючи такі фрази, як наступного тижня, минулої п'ятниці, у листопаді, третя година.</p> <p>Повідомляє числа, кількість та вартість у обмежений спосіб.</p> <p>Називає колір одягу або інших знайомих предметів, а також запитує про їхній колір .</p>		
		Інтеракційні	Писемна взаємодія	В цілому	Запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі.
				Листування	Пише за допомогою словника повідомлення й онлайн дописи, що складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання, вживаючи прості слова та формульні вирази.
					Пише короткі прості листівки.
					Пише короткі прості повідомлення друзям (наприклад, СМС), надаючи їм інформацію або запитуючи про щось.
				Записки, повідомлення, бланки	Пише числа та дати, своє ім'я, національність, адресу, вік, дату народження або прибуття до країни тощо (наприклад, у реєстраційному бланку готелю).
					Залишає прості повідомлення/записки, наприклад, про те, куди пішли та коли повернуться (Пішов у магазин. Повернусь о 5 годині).

	Онлайн взаємодія	В цілому	Пише дуже прості повідомлення та онлайн дописи, які складаються з низки коротких речень. Здійснює прості онлайн покупки та робить заявки під наглядом дорослих.
		Онлайн спілкування та дискусія	Пише за допомогою онлайн перекладача дуже прості повідомлення та онлайн дописи, які складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання тощо.
			Використовує прості слова, смайлики та формульні вирази, стисло реагуючи на прості онлайн дописи, вбудовані посилання та медіа-об'єкти, але на подальші коментарі відповідає лише стандартними виразами подяки чи вибачення.
		Цілеспрямована онлайн співпраця	Оформлює під наглядом дорослих прості онлайн-покупки та заявки, надаючи базову інформацію про себе (ім'я, e-mail адреса чи номер телефону).
Продуктивні	Усне продукування	В цілому	Будує прості, здебільшого відокремлені фрази про людей і місця.
		Тривалий монолог: опис власного досвіду	Описує себе, те, що робить, місце, де живе. Описує прості аспекти свого повсякденного життя за допомогою низки простих речень, використовуючи прості слова та фрази, якщо має змогу заздалегідь підготуватися.
		Тривалий монолог: надання інформації	Описує за допомогою простих слів, виразів та кліше предмет чи малюнок, показуючи його іншим, якщо має змогу заздалегідь підготуватися.
		Тривалий монолог: обґрунтування власної думки	Дескриптори відсутні.
		Виступ перед аудиторією	Дескриптори відсутні.
	Писемне продукування	В цілому	Надає у письмовому вигляді інформацію про себе (наприклад, уподобання, родина, домашні улюбленці), використовуючи прості слова та вирази. Пише прості фрази та речення.
		Творче письмо	Пише прості фрази та речення про себе та уявних людей, про те, де вони живуть і що роблять. Описує кімнату дуже простими словами.

			Використовує прості слова та фрази для опису предметів, з якими стикається у повсякденному житті (наприклад, колір машини, її розмір).
--	--	--	--

Комунікативні види мовленнєвої	Комунікативні уміння	Рівень та дескриптори володіння іноземною мовою на кінець 2-го класу	
		Pre A1	
Рецептивні	Сприймання на слух	В цілому	Розуміє короткі, прості запитання та твердження, які вимовляються повільно та чітко, за потреби повторюються, та супроводжуються візуальними опорами або жестами задля покращення розуміння.
			Розпізнає знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке.
			Розпізнає числа, ціни, дати та дні тижня у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке.
		Розуміння розмови між іншими людьми	Дескриптори відсутні
		Слухання наживо	Дескриптори відсутні
		Слухання оголошень та інструкцій	Розуміє короткі прості інструкції до дій як, наприклад, «Зупинись», «Закрий двері» тощо, які промовляються повільно, адресуються персонально, супроводжуються малюнками або жестами та за потреби повторюються.
		Слухання радіо та аудіозаписів	Розпізнає вже знайомі слова, імена та числа у простих, коротких записаних текстах, що промовляються дуже повільно та чітко.
		Аудіо-візуальне сприймання (телепрограми, фільми, відеозаписи)	Дескриптори відсутні

Рецептивні	Зорове сприймання	В цілому	Розпізнає знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад, у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або у книжці з малюнками, де використовується знайома лексика.
		Читання кореспонденції	Розуміє з листа, листівки або електронного повідомлення інформацію про подію, на яку його/її запросили, а також інформацію про день, час та місце події.
			Розпізнає інформацію про час та місце у дуже простих записках та текстових повідомленнях від друзів (наприклад, «Повернусь о четвертій»), якщо в них немає абревіатур.
		Читання для орієнтування	Розуміє прості знаки, що зустрічаються щоденно (наприклад, «Парковка», «Зупинка», «Їдальня» тощо).
			Знаходить інформацію про місце знаходження, час та ціни на афішах, флаєрах та об'явах..
Читання для отримання інформації та аргументування	Розуміє найпростіший інформаційний матеріал, що містить знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад, у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або ілюстровані оповідання, де використовується знайома лексика.		

		Читання інструкцій	Розуміє дуже короткі прості інструкції, що вживаються у знайомому щоденному контексті (наприклад, «Не паркуватись», «Заборонено» тощо), особливо, якщо вони супроводжуються ілюстраціями.
		Читання для задоволення	Дескриптори відсутні
	Інтеракційні	Усна взаємодія	В цілому
		Бесіда, дискусія та розуміння співрозмовника	Розуміє прості запитання, що стосуються його/її безпосередньо, наприклад про ім'я, вік та адресу, або схожі речі, якщо людина питає чітко та повільно.

		<p>Розуміє просту особисту інформацію (наприклад, ім'я, вік, місце проживання, країна походження), коли люди представляють себе, за умови, якщо вони говорять чітко та повільно і звертаються безпосередньо, а також розуміє запитання на цю тему, спрямовані безпосередньо та особисто, хоча, можливо, питання необхідно буде повторити.</p> <p>Розуміє певну кількість знайомих слів і вітань та вирізняє ключову інформацію, наприклад, числа, ціни, дати та дні тижня, за умови, що мовлення дуже повільне, та за необхідності повторюється.</p> <p>Розуміє та використовує деякі базові, формульні вирази, на кшталт «Так», «Ні», «Вибачте», «Прошу», «Дякую».</p> <p>Розпізнає прості вітання.</p> <p>Вітається, називає своє ім'я, прощається.</p>
	Цілеспрямована співпраця	Дескриптори відсутні
	Отримання товарів та послуг	Здійснює прості покупки та/або замовляє їжу або напій, користуючись жестами для підкріплення своїх слів.
	Обмін інформацією	<p>Називає своє ім'я та запитує інших про ім'я.</p> <p>Вживає та розуміє прості числа у щоденному спілкуванні.</p> <p>Запитує про день, час дня та дату, та може їх назвати.</p> <p>Запитує про дату народження та може назвати свою.</p> <p>Запитує про номер телефону та може назвати свій.</p> <p>Запитує про вік людини та може назвати свій.</p> <p>Ставить дуже прості запитання для отримання інформації (наприклад, «Що це?») і розуміє відповіді з 1-2 слів.</p>

Інтеракційні	Писемна взаємодія	В цілому	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина), в анкет або записці, використовуючи словник.
		Листування	Пише, користуючись словником, короткі фрази та речення, надаючи базову персональну інформацію.
		Записки, повідомлення, бланки	Заповнює дуже прості реєстраційні форми з персональну інформацією: ім'я, адреса, національність.
	Онлайн взаємодія	В цілому	Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання.
		Онлайн спілкування та дискусія	Розміщує прості онлайн вітання, вживаючи елементарні формульні вирази. Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн перекладачем.
		Цілеспрямована онлайн співпраця	Робить вибір із спадного меню під час простого замовлення онлайн (наприклад, продукт, розмір, колір) або заповнення анкети (наприклад, особисті дані) за умови наявності візуальної опори.
Продуктивні	Усне продукування	В цілому	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (напр., ім'я, адреса, родина).
		Тривалий монолог: опис власного досвіду	Описує себе (наприклад, ім'я, вік, родина), вживаючи прості слова та формульні вирази, за можливості попередньої підготовки. Виражає свої почуття, вживаючи прості слова (наприклад, «щасливий», «стомлений» тощо), супроводжуючи їх невербально.
		Тривалий монолог: надання інформації	Дескриптори відсутні
		Тривалий монолог: обґрунтування власної думки	Дескриптори відсутні
		Виступ перед аудиторією	Дескриптори відсутні

Писемне продукування	В цілому	Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), з можливим використанням словника.
	Творче письмо	Дескриптори відсутні
	Доповіді	Дескриптори відсутні

Орієнтовні параметри навчально-пізнавальних досягнень учнів

Уміння	Клас			
	1	2	3	4
Сприймання на слух (Аудіювання)	Обсяг прослуханого у запису матеріалу (у межах)			
	1 хв	1-1,5 хв	1,5-2 хв	2 хв
Зорове сприймання (Читання)	Обсяг одного тексту в словах (у межах)			
	20-50	50-80	80-100	100-150
Усна взаємодія (Діалог)	Висловлення кожного співрозмовника у репліках, правильно оформлених у мовному відношенні (у межах)			
	1-3	3	4	5
Усне продукування (Монолог)	Обсяг висловлення у реченнях (у межах)			
	1-3	3-4	4-5	5-6
Писемне продукування (Письмо)	Обсяг письмового повідомлення у словах (у межах)			
	5-10	10-25	25-40	40-50

Англійська мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Я, моя родина і друзі + Свята й традиції, Я, моя родина і друзі + Помешкання.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому граматичні структури засвоюються імпліцитно шляхом сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях. Більшість граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

1-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа від 1 до 10 вік молодших членів сім'ї	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати
Дозвілля	кольори іграшки дії дні тижня	<ul style="list-style-type: none"> • представити себе/когось • називати/описувати когось/щось
Природа	домашні улюбленці	<ul style="list-style-type: none"> • ставити запитання і відповідати на них
Свята (в Україні та у країні виучуваної мови)	назви свят вітання	<ul style="list-style-type: none"> • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди
Харчування	просте меню	
Школа	шкільне приладдя шкільні меблі	<ul style="list-style-type: none"> • розуміти прості інформаційні знаки • вітати зі святом • виражати настрій

Мовний інвентар – граматика

Категорія	Структура
Clause	'have' in the present tense 'be' in the present tense
Determiner	'this is' for an introduction 'a/an' with single countable nouns possessive adjectives 'my, your, his, her, its, our, their' 'how' questions for time, measurement, size and quantity
Modality	'can' for ability
Noun	regular nouns – singular and plural
Phrase	'be' + adjective (size, colour, emotional state)
Pronoun	personal pronouns 'I, you, he, she, it, we, they' wh-questions
Verb	Imperatives

2-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 20 вік молодших членів родини і друзів щоденні справи	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось; • називати/описувати когось/щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • розуміти прості інформаційні знаки • вітати зі святом • виражати настрій
Відпочинок і дозвілля	прогулянка хобі	
Природа	пори року дикі та свійські тварини	
Людина	частини тіла предмети одягу	
Свята та традиції	день народження час (години) святкове меню	
Харчування	фрукти овочі напої ціна	
Школа	моя класна кімната	

Мовний інвентар – граматика

Категорія	Структура
Clause	agreement between nouns and verb 'be'
Conjunction	'and' to link nouns and noun phrases basic 'but' to link clauses and sentences
Determiner	'this'/'these' and 'that'/'those' as determiners (general) 'how' questions for time, measurement, size and quantity 'the' for specific examples and back reference
Noun	regular nouns – singular and plural
Phrase	'be' + adjective 'it' + 'be'
Preposition	basic prepositions of place and movement basic time expressions with 'o'clock'
Pronoun	wh-questions
Verb	'have got' in the present tense imperatives negative imperatives present simple for opinions, likes and dislikes present continuous for time of speaking tag responses (short answers to present simple yes/no questions)

МАТЕМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Математика

1-2 клас

Пояснювальна записка

Цілі навчання математики

Початковий курс математики є складовою у системі неперервної математичної освіти, яка узгоджується з дошкільною освітою та курсом математики основної школи.

Програма з математики розроблена відповідно до змісту і вимог математичної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти.

Навчання математики спрямоване на формування та розвиток ключових компетенцій та предметної математичної компетентності молодших школярів, зокрема таких цілей і реалізації відповідних завдань:

- розвиток особистості учня на засадах створення цікавої, змістовної та значущої з позицій загальних уявлень про навколишній світ системи математичних понять;
- навчання молодших школярів побудови, дослідження та застосування математичних моделей світу;
- формування в учнів спеціальних умінь і навичок, необхідних у повсякденному житті, а також для оволодіння систематичними курсами алгебри та геометрії.

Зазначені цілі реалізуються через виконання головних завдань вивчення початкового курсу математики:

- уточнення, поглиблення та розвиток сенсорних умінь молодших школярів;
- формування уявлень про натуральне число, обчислювальних навичок з натуральними числами і нулем;
- розв'язування задач, які розкривають зміст арифметичних дій і відношень «менше на», «більше на», «менше в», «більше в»; «на скільки більше», «на скільки менше»;
- формування уявлень про основні геометричні фігури й тіла, початкового досвіду вимірювань та обчислень геометричних величин, вироблення необхідних графічних умінь;
- формування початкових умінь та здатності доказово міркувати й пояснювати свої дії та розвиток відповідних мовленнєвих умінь, пов'язаних із використанням математичних термінів і символів;
- розвиток логічного мислення.

Характеристика навчального змісту та особливостей його реалізації

Початковий курс математики відповідно до Державного стандарту початкової освіти реалізується через змістові лінії: числа, дії з числами,

величини; математичні вирази, рівності, нерівності; сюжетні задачі; просторові відношення, геометричні фігури; робота з даними.

Властивості та співвідношення предметів. Ця змістова лінія розкривається через втілення в зміст програми правил лічби, способів порівняння кількості предметів і вмінь ними користуватися; методів формування в учнів умінь показувати й називати предмети, за певними ознаками і властивостями виділяти з групи один чи кілька предметів із певними ознаками, порівнювати їх, вживати відповідну термінологію, зокрема терміни «стільки само», «більше», «менше», вживати кількісні та порядкові числівники.

Змістова лінія «**Числа. Дії з числами**» розкривається протягом вивчення всього початкового курсу математики і реалізується в програмі при формуванні уявлень про натуральний ряд та порядок чисел у ньому, цифру і число, помісцеве значення цифр при позначенні на письмі натурального числа в межах мільйона; про утворення дробу, чисельник, знаменник. Зміст програми включає наступні знання: нуль не належить до натуральних чисел; розрядний та класовий склад чисел, таблицю класів та розрядів і співвідношення між розрядними одиницями кожного класу; таблицю додавання і множення натуральних чисел та відповідні табличні випадки віднімання й ділення; назви компонентів і результатів арифметичних дій і порядок їх виконання.

У програмі змістова лінія «**Математичні вирази**» представлена матеріалом, який дає учням уявлення про числовий вираз та його значення, про буквений вираз, а також сприяє формуванню вмінь обчислювати значення числового виразу за заданими числовими значеннями букв, які входять до нього.

Змістова лінія «**Просторові відношення. Геометричні фігури**» у програмі реалізується через формування таких понять: точка, пряма, відрізок, промінь, кут, трикутник і його елементи, чотирикутники, види чотирикутників, коло і круг, куб, куля, циліндр, піраміда, конус. Особливістю вивчення більшості геометричних понять у даній програмі є їх раннє введення на основі спеціально побудованої системи. При цьому спочатку основна увага приділяється формуванню просторових уявлень, розвитку мовлення й практичних навичок креслення. З перших уроків 1 класу учні знайомляться з такими геометричними фігурами: квадрат, прямокутник, трикутник, коло. Запропонований прийом розрізання цих фігур на частини і складання нових фігур з отриманих частин допомагає учням усвідомити інваріантність площі, сприяє розвитку комбінаторних здібностей. Поряд із цими конкретними питаннями розглядаються більш абстрактні поняття точки, відрізка, ламаної лінії, многокутника. Уже в 1 класі учні знайомляться з такими загальними поняттями як область, границя, мережа ліній та ін. Ці поняття мають топологічний характер, тому межі їхнього застосування дуже великі. Порівняна легкість їх засвоєння забезпечується тим, що топологічні уявлення розвиваються в учнів раніше, ніж метричні.

В 2 класі програмою передбачено формування найпростіших просторових понять: куб, паралелепіпед, циліндр, піраміда, куля, конус, а також умінь розв'язувати задачі на обчислення площі поверхні та об'єму паралелепіпеда, що супроводжується кресленням розгортки, склеюванням фігур за їх розгортками. Подібні задачі не тільки розвивають просторові уявлення і формують практичні навички, але є також засобом наочної інтерпретації досліджуваних арифметичних фактів. Наприклад, обчислення площі прямокутника є наочною моделлю дії множення, а обчислення об'єму паралелепіпеда обґрунтовує сполучну властивість цієї арифметичної дії.

Сформовані уявлення і навички створюють базу для дослідження і «відкриття» властивостей геометричних фігур.

Розкриття змістової лінії **«Просторові відношення. Геометричні фігури»** забезпечується включенням у програму понять довжини відрізка, периметра та площі многокутника і реалізацією вмінь будувати й вимірювати, виявляти різні геометричні закономірності, формулювати припущення, гіпотези, логічно обґрунтовувати, доводити. Усе це формує необхідні практичні навички для повноцінного вивчення систематичного курсу геометрії, мотивує аксіоматичну побудову даного курсу, допомагає учням усвідомити зміст їхньої діяльності на уроках геометрії в старших класах.

Досить серйозна увага приділяється в програмі розкриттю змістової лінії **«Величини»**. До таких величин, необхідних для вивчення в початковому курсі математики, віднесені: довжина, час, швидкість, маса, об'єм, вартість. У змісті програми також закладені форми й методи формування знань про співвідношення і залежність між величинами, одиниці їх вимірювання, а також умінь скорочено записувати величини, розв'язувати задачі на визначення швидкості, часу, відстані, ціни, кількості та вартості.

Програма має певні **змістово-методичні особливості**. Особливістю даної програми є її **гуманітарна спрямованість**, яка реалізується через принцип моделювання як базисний. Він полягає в тому, що зміст програми відбиває основні ідеї математичного моделювання. При цьому формування уявлень про сутність математичного пізнання починається з 1 класу. Це означає, що пріоритет у навчанні математики дається не передачі готового знання, а оволодінню основними методами математичної діяльності, самостійному «відкриттю» учнями властивостей і співвідношень об'єктів реального світу.

Добір змісту і послідовність вивчення основних математичних понять визначений основами системного підходу. Побудована багаторівнева система початкових математичних понять дозволяє встановити порядок введення фундаментальних понять, що забезпечує наступність зв'язків між ними і безперервний розвиток усіх змістово-методичних ліній курсу математики. Таким чином, реалізується наступність між дошкільною освітою, початковою й основною школою.

Важливе місце при розробці програми було відведено розв'язанню питання про роль і співвідношення понять множини та величини. Ці поняття складають генетичну основу для формування поняття числа. Особливістю даної програми є те, що ці важливі поняття розвиваються паралельно, причому наочні властивості операцій над множинами та величинами знаходять відбиття одне в одному. А числа (з одного боку, натуральні, а з іншого боку – додатні дійсні) дають учням можливість, необхідну для використання властивостей, які вивчались. Саме такий підхід забезпечує успішне застосування отриманих математичних знань для розв'язання практичних задач. Таким чином, синтез теоретико-множинного підходу до початкового курсу математики з вивченням скалярних величин і їхніх властивостей забезпечує ефективність формування математичних понять у школярів.

Значений підхід визначає головну особливість розробленої програми: уведення поняття числа в ній здійснюється на основі тих реальних джерел, які привели до виникнення цього поняття, тобто на основі лічби та вимірювання. У цьому знаходить своє відображення двоїста природа числа, а в більш глибокому аспекті – двоїста природа нескінченних систем, з якими має справу математика: дискретною, зчисленою нескінченністю та континуальною нескінченністю. Вимірювання величин пов'язує натуральні числа з дійсними, тому подальший розвиток числової лінії йде як нескінченне уточнення процесу вимірювання величин. Оскільки частина знань початкового курсу математики має практичну спрямованість і застосовується реально, програма включає такі поняття, як частина й ціле, взаємодія частин, оператор, алгоритм як об'єкт дослідження та як засіб навчання. Наприклад, у 1 класі учні докладно вивчають розбиття множин та величин на частини, взаємозв'язок цілого та його частин. Потім виявлені закономірності стають основою формування обчислювальних навичок, навчання дітей розв'язуванню рівнянь і текстових сюжетних задач.

Протягом усього періоду вивчення математики в початковій школі програмою передбачено розширення і поглиблення розуміння учнями поняття "частина".

За програмою для 1 класу: частина – це будь-яка складова цілого. Ціле може складатися з 2-х, 3-х, ..., n -ої кількості частин, які необов'язково рівні між собою.

У 4 класі, працюючи над темою 3 "Частини. Частки. Дроби", учні засвоюють, що частина цілого може бути виражена часткою, коли це одна з рівних частин одиниці лічби або виміру, або дробом, коли число позначає одну або декілька рівних частин (часток). Для глибокого й усвідомленого розуміння учнями понять "частина", "частка", "дріб" варто провести паралель між змістом слова частка, що є однією рівною частиною цілого, і змістом слова частка, що є результатом дії ділення. Також розкриваючи синонімічність понять "частина - частка", необхідно дослідити з дітьми, що кожна частка є частиною цілого, але не кожна частина є часткою.

Глибоке розуміння й оперування якісними поняттями полегшить молодшому школяру процес розв'язання математичних задач.

Важливим засобом навчання математики є змістовна лінія «**Сюжетні задачі**». Задачі виступають засобом і ціллю навчання. За допомогою задач відбувається ілюстрування застосування математичного матеріалу для розв'язання конкретних життєвих ситуацій, процесів, операцій, дій. По-друге, розв'язання практичних задач спонукає учня до міркування, розвитку мислительських процесів, вміння будувати судження, аналізувати, порівнювати, робити висновки. Розв'язання сюжетних задач забезпечує взаємозв'язок теорії математики та реального життя учня, вирішує завдання формування громадянської та ключової компетентності. У програмі подано вимоги щодо формування умінь розв'язувати сюжетні задачі, задачі різних типів на арифметичні дії (додавання, віднімання, множення й ділення).

За програмою розглядаються задачі геометричного змісту, задачі, що містять величини, задачі з буквеними даними.

Особлива увага приділяється формуванню та розвитку вміння учня переходити від текстової моделі задачі до її схематичного моделювання (таблиця, короткий запис, графічне зображення у вигляді числових відрізків тощо); вміння записувати розв'язання задачі математичним виразом чи рівнянням.

Основне завдання змістовної лінії «**Робота з даними**» – формування умінь учнів працювати з інформацією, поданою в різних формах: блок-схеми, «квадратна» таблиця додавання, графічні схеми до задач; ілюстрування зв'язків та залежностей між компонентами та результатами арифметичних дій; взаємозв'язку між парами дій; залежності і зв'язку трійки взаємопов'язаних величин (час, швидкість при прямолінійному русі і відстань; ціна одного предмета, їх кількість і вартість тощо); трикутної таблиці додавання для знаходження результатів дій додавання й віднімання.

Реалізація завдань змісту та вимог змістової лінії «Робота з даними» здійснюється в темах:

- Мережі ліній. Читання графів (2 клас).
- Програма дій. Алгоритми (2 клас).
- Програми із запитаннями (2 клас).
- Координати на площині. Графік руху (4 клас).
- Стовпчасті та лінійні діаграми (4 клас).

У 2 класі при вивченні загального поняття операції розглядаються такі питання: над якими об'єктами виконується операція, у чому полягає суть операції, який результат операції. При цьому операції можуть бути як абстрактними (додавання чи віднімання чисел, множення на дане число тощо), так і конкретними (розбирання і збирання іграшки, готування їжі тощо). При обговоренні будь-яких операцій ставиться питання про можливість їх послідовного виконання. Оскільки операції можуть виконуватися в різному порядку, ставиться також завдань про їх переставлення та сполучення.

Послідовне виконання певних операцій означає планомірну діяльність, яка виконується за заданою програмою. При цьому розрізняються нерозгалужені, розгалужені та циклічні програми. Знайомство з цими питаннями не тільки допомагає учням успішніше оволодіти традиційно важкими питаннями шкільної програми з математики (наприклад, порядок дій у виразах, алгоритми дій з багатоцифровими числами), а й готує їх до засвоєння дуже важливої для сучасного життя ідеї програмування, реалізації завдань компетентності з питань ІКТ.

Як правило, запис загальних властивостей операцій над множинами та величинами випереджає відповідні навички учнів у виконанні аналогічних операцій над числами. Це дозволяє створити для кожної з таких операцій загальну рамку, у яку потім, з мірою введення нових класів чисел, вкладаються операції над цими числами і властивості цих операцій. Таким чином, дається теоретично узагальнений спосіб орієнтації у вченнях про кінцеві множини, величини та числа, що дозволяє потім розв'язувати великі групи конкретних задач всіх типів.

Загальний підхід до операцій над числами і буквеним записом властивостей цих операцій дозволяють розкрити перед учнями спільність текстових сюжетних задач, які мають зовні різні фабули, але єдиний математичний зміст. Це дозволяє розкрити найважливішу ідею ізоморфізму математичних моделей, що створює умови для роз'яснення учням ролі та значення математичного методу дослідження реального світу.

У програмі підсилені **алгоритмічна, логічна й комбінаторна** лінії, які розвиваються в процесі вивчення арифметичних, алгебраїчних і геометричних питань програми. Наприклад, уже в 1 класі учні перевіряють істинність висловлень, складають різні комбінації із заданих елементів, виконують дії за зразком тощо.

Функціональна лінія будується навколо поняття функціональної залежності величин, що є, як відомо, генетичною основою поняття функції, проміжною моделлю між реальною дійсністю і загальним поняттям функції.

Програмою передбачено формування уявлень про поняття "швидкість зближення" і "швидкість віддалення". В історії розвитку методики викладання математики в початкових класах прослідковується зміна поглядів науковців, методистів щодо науковості і доцільності введення названих понять (див. роботи М. Богдановича, В. Московченка, С. Скворцової). Враховуючи вікові особливості мислення молодших школярів, а саме його конкретно-образну основу, спираючись на сформоване в учнів розуміння конкретного змісту дій додавання і віднімання і його використання при розв'язуванні задач, а саме: додавати і віднімати можна лише числа, які мають однакові найменування, – в процесі навчання розв'язуванню задач про одночасний рух двох об'єктів у різних напрямках доцільним є завдання навчити дітей оперувати поняттями "швидкість зближення" і "швидкість віддалення". Це дозволить не тільки істотно полегшити пошук і розуміння шляху розв'язання задач на одночасний рух, а й навчить дітей свідомо підходити до вибору

раціонального способу розв'язання задачі, доведе практичну значимість розподільного закону множення.

Нове знання вводиться не через передачу готового знання, а через самостійне «відкриття» його дітьми. Постановка навчальної задачі забезпечує мотивацію поняття. «Відкриття» поняття учнями здійснюється за допомогою виконання ними предметних дій з реальними об'єктами та їх графічними схемами – дія виконується в зовнішньому плані, будується орієнтовна основа цієї дії (ООД). Первинне закріплення забезпечує проходження етапу зовнішнього мовлення – діти проговорюють уголос і одночасно виконують у письмовому вигляді встановлені алгоритми дії. У навчальній самостійній роботі дія вже не супроводжується мовленням, алгоритми дії учні проговорюють «про себе» (внутрішнє мовлення). І, нарешті, у процесі виконання заключних тренувальних вправ дія переходить у внутрішній план й автоматизується (розумова дія). Описане вище введення понять дозволяє істотно збільшити міцність знань і темп вивчення матеріалу без перевантаження дітей. При цьому створюються сприятливі умови не тільки для практичного впровадження результатів психолого-педагогічних досліджень, а й для реалізації принципу моделювання, оскільки вже на етапі введення поняття розкривається його походження і практична значущість.

Щоб зробити процес навчання цікавим для кожної дитини, використовується прийом, який можна назвати «випереджальною багатолінійністю». Після введення поняття, яке вимагає для опрацювання тривалого часу, проводиться ознайомлення учнів з такими математичними фактами, які не входять на даному віковому етапі до обов'язкових результатів навчання, а сприяють розвитку дітей, розширенню їхнього світогляду, формуванню інтересу до математики, готують подальше, більш глибоке, вивчення математичних понять. Таким чином, тренувальні вправи виконуються паралельно з дослідженням нових математичних ідей, тому вони не стомлюють дітей, тим більше, що вони виконуються, як правило, у формі гри (кодування і вивчення, розшифровка, відгадування загадок та ін.). Наприклад, після прийомів додавання та віднімання в межах 9 приділяється значний час на формування відповідних навичок лічби, які доводяться до автоматизму, але при паралельному вивченні таких питань, як «Кубик Рубіка», «Чарівні цифри», «Рівність фігур» тощо. Ці питання, як правило, безпосередньо пов'язані з досліджуванним матеріалом, розширюють і поглиблюють його або послідовно продовжують одну зі змістово-методичних ліній курсу. Так, наприклад, грань «Кубика Рубіка» складається з 9 клітинок, що дозволяє запропонувати учням велике число цікавих для них вправ на лічбу в межах 9. Крім того, у формі гри продовжується знайомство з геометричною фігурою «куб».

При знайомстві з «чарівними цифрами» узагальнюються знання дітей про додавання та віднімання чисел і властивості цих операцій, виникає можливість глибше усвідомити зміст понять «число» і «цифра», уперше розглядається історичний аспект розвитку поняття про число тощо. Таким

чином, кожна дитина з невисоким рівнем підготовки має можливість «не поспішаючи» відпрацювати необхідні навички, а більш підготовлені діти постійно одержують складніші завдання, що робить уроки математики привабливими для всіх дітей: і сильних, і слабких. Навчання ведеться у «зоні найближчого розвитку дитини» (Л.С. Виготський), що приводить до значного розведення рівня подачі матеріалу й рівня чинних державних стандартів. При такому підході створюються умови для різнорівневої підготовки дітей, що забезпечує засвоєння необхідних стандартів знань усіма дітьми. Разом з тим, при неправильному розумінні задач навчання виникає небезпека формування в дитини негативної самооцінки («я не можу», «у мене не виходить»). Тому принципово важливо створити в класі атмосферу довіри, доброзичливості, захопленості, що дозволяє посправжньому «розкритися» і повірити у свої сили кожному учню.

Розширений і поглиблений зміст програми у порівнянні із змістом математичної освіти, окресленим у Державних стандартах початкової загальної освіти, дає можливість вчителю коригувати темп дослідження засвоєння програмового матеріалу в залежності від навчальних можливостей учнів класу за умови дотримання послідовності опрацювання тем програми і перенесення (а не вилучення) окремих тем до наступного класу.

Зазначимо також, що в курсі програми велика увага приділяється розвитку варіативності мислення, творчих здібностей дітей, їх емоційної сфери. Для цього розроблені й реалізовані нові методики вивчення багатьох важливих розділів шкільної програми з математики: формування обчислювальних навичок та геометричних уявлень, розв'язання рівнянь і текстових задач, у тому числі задач на рух, задач на частини й проценти.

За номенклатурою понять дана програма початкового курсу математики несуттєво відрізняється від інших варіантів програм, її ядром є ті самі змістово-методичні лінії. Проте принципи її побудови, структура змісту програми та нові методичні підходи створили необхідні умови для ефективної реалізації поставленої в програмі мети.

Організація навчально-виховного процесу

Дидактичною основою пропонованого курсу є нова модель навчання. Вона містить у собі: понятійний опис цілей утворення і методу їхньої реалізації, структуру підготовки і проведення уроків (технології діяльнісного методу), систему дидактичних принципів, котрі описують умови організації взаємодії між учителем і учнями в процесі навчання, і систему моніторингу результатів навчання. У програмі побудована нова модель навчання, що забезпечує синтез ідей розвивального навчання, які не конфліктують між собою.

В основу дидактичної системи програми покладено аксіоматичну базу методологічної теорії діяльності виходячи з вимог:

- системного тренінгу комунікативних здібностей і видів діяльності у всій повноті;
- включення в нову систему навчання досвіду традиційної школи;

- синтезу ідей провідних педагогів і психологів про активізацію навчально-пізнавальної діяльності дітей.

Загальним поняттям для всіх існуючих теорій розвивального навчання є поняття діяльності, яке повністю погоджується дидактичними вимогами активності дитини в традиційній моделі навчання.

Дидактична система діяльнісного методу включає в себе такі **дидактичні принципи**:

1. **Принцип діяльності** проявляється в тому, що формування особистості учня і просування його в розвитку здійснюється не тоді, коли він сприймає готове знання, а в процесі його власної діяльності, яка направлена на «відкриття» ним нового знання.

2. **Принцип безперервності** означає таку організацію навчання, коли результат діяльності на кожному попередньому етапі забезпечує початок наступного етапу. Безперервність процесу забезпечується інваріативністю технології і наступністю між всіма ступенями навчання на рівні змісту і методики.

3. **Принцип цілісного уявлення про світ** означає, що зміст утворення повинен не тільки відображати мову і структуру наукового знання, але й формувати узагальнене, цілісне уявлення про світ (природу, суспільство, самого себе), про роль і місце кожної науки в системі наук.

4. **Принцип мінімакса** полягає в тому, що школа пропонує кожному учню зміст навчання на максимальному (творчому) рівні і забезпечує його засвоєння на рівні соціально безпечного мінімуму (державного стандарту знань).

5. **Принцип психологічної комфортності** передбачає зняття стресостворюючих факторів навчального процесу, створення в школі й на уроці спокійної, доброзичливої атмосфери, орієнтованої на реалізацію ідей педагогіки співпраці.

6. **Принцип варіативності** передбачає розвиток в учнів варіативного мислення, тобто поняття можливості різних варіантів розв'язання проблеми, формування здатності до систематичного перебору варіантів і вибору оптимального варіанта.

7. **Принцип творчості** передбачає максимальну орієнтацію на творче начало в навчальній діяльності школярів, набуття ними власного досвіду творчої діяльності.

Перелічені дидактичні принципи систематизують ідеї традиційної дидактики й забезпечують цілеспрямоване розв'язання задач розвивального навчання в загальноосвітній школі. Технологія діяльнісного методу, який реалізує дану систему дидактичних принципів, має таку **структуру**:

1. **Самовизначення до діяльності (організаційний момент)**. На даному етапі формується позитивне самовизначення учня до діяльності на уроці, а саме: 1) створюються умови для виникнення внутрішньої потреби включення в діяльність ("хочу"); 2) виділяється змістова область ("можу").

2. **Актуалізація знань і фіксація утруднень у діяльності**. Даний етап передбачає, перш за все, підготовку мислення дітей до проектувальної

діяльності: 1) актуалізацію знань, умінь і навичок, достатніх для побудови нового способу дій; 2) тренування відповідних розумових операцій. Для завершення етапу створюється перешкода в індивідуальній діяльності учнів, яка фіксується ними самими.

3. Постановка навчальної проблеми. На даному етапі учні співвідносять свої дії з використанням способом дій (алгоритмом, поняттям тощо) і на цій основі виявляють і фіксують у зовнішньому мовленні причину перешкоди. Учитель організовує комунікативну діяльність учнів з дослідження проблемної ситуації, яка виникла, у формі евристичної бесіди. Завершення етапу пов'язане з постановкою мети й формулюванням (чи уточненням) теми уроку.

4. Побудова проекту виходу з утруднення («відкриття» дітьми нового знання). На даному етапі передбачається вибір учнями методу розв'язання проблемної ситуації і на основі обраного методу висування й перевірка ними гіпотез.

Учитель організує колективну діяльність дітей у формі мозкового штурму (підготовчий, спонукальний діалог тощо). Після побудови й обґрунтування нового способу дій він фіксується в мовленні та знаково відповідно до формулювань і позначень, прийнятих у культурі. На завершення встановлюється, що навчальну задачу розв'язано.

5. Первинне закріплення в зовнішньому мовленні. Учні у формі комунікативної взаємодії розв'язують типові завдання на новий спосіб дій з проговорюванням установленого алгоритму в зовнішньому мовленні.

6. Самостійна робота з самоперевіркою за зразком. При проведенні даного етапу використовується індивідуальна форма роботи: учні самостійно виконують завдання на застосування нового способу дій, здійснюють їхню самоперевірку, крок за кроком порівнюючи зі зразком, і самі оцінюють її.

Емоційна спрямованість етапу складається з організації ситуації успіху, яка сприяє включенню учнів до подальшої пізнавальної діяльності.

7. Включення до системи знань і повторення. На даному етапі нове знання включається до системи знань. У разі потреби виконуються завдання на тренування раніше вивчених алгоритмів і підготовку введення нового знання на наступних уроках.

8. Рефлексія діяльності (підсумок уроку). На даному етапі проводиться самооцінка учнями діяльності на уроці. На завершення фіксується ступінь відповідності поставленої мети й результатів діяльності та намічається мета наступної діяльності.

Запропонований підхід до проведення уроків вивчення нового знання побудовано на основі понятійного інструментарію теорії діяльності. Він забезпечує не тільки системне тренування дійових здібностей учнів, формування в них готовності до саморозвитку, але й проходження всіх необхідних етапів глибокого та міцного засвоєння знань.

Дана структура уроку, зберігаючи загальні закономірності, може видозмінюватися залежно від вікового етапу навчання й типу уроку.

Методичне забезпечення програми

Підручник являє собою неперервний єдиний комплекс, представлений 16-ма частинами, зробленими у формі зошита з друкованою основою. За програмою 1-4 учні проходять 4 зошити за рік. Обрана форма підручника допомагає дітям самостійно реалізувати ключову компетентність здобувати знання, реально формує в них головне вміння – уміння вчитись. Варіативність завдань дозволяє кожній дитині знайти в підручнику матеріал, який відповідає рівню її здібностей та спрямованості інтересів.

Матеріал підручника розбито на короткі фрагменти. Така структура зручна в практичній роботі вчителя: не обмежуючи його творчості, вона допомагає в тематичному й поурочному плануванні. Зручна вона і для дітей, оскільки дозволяє їм долати труднощі навчання поступово, крок за кроком. Підручник забезпечений методичними рекомендаціями для вчителів. Він може використовуватися в усіх типах навчальних закладів, орієнтованих на розвивальне навчання й екологічне виховання учнів.

Структура програми

Програма представлена в табличній формі, що містить дві частини: зміст навчання і вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів. У змісті навчання вказано той навчальний матеріал, який підлягає вивченню у відповідному класі. Вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів орієнтують на результати навчання, які є об'єктом контролю й оцінювання.

Зміст навчання математики структуровано за темами з визначенням кількості годин на їх вивчення. Такий розподіл змісту і навчального часу є орієнтовним. Учителю надається право коригувати його залежно від прийнятої методичної концепції та конкретних навчальних ситуацій. В кінці кожного року навчання передбачено години для узагальнення й систематизації вивченого.

1-й клас

140 год

(I семестр – 64 год, 4 год на тиждень,

II семестр – 76 год, 4 год на тиждень)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Тема 1. ВЛАСТИВОСТІ ПРЕДМЕТІВ. СПІВВІДНОШЕННЯ ЧАСТИН І ЦІЛОГО (16 год)	
Здобувач освіти: розпізнає квадрат, круг, трикутник, прямокутник; наводить приклади груп предметів, які мають загальну ознаку; послідовності, що містять деяку закономірність; на заданий обчислювальний прийом (додавання,	Властивості предметів: колір, форма, розмір, матеріал, призначення. Порівняння предметів за кольором, формою, розмірами, матеріалом. Квадрат, круг, трикутник, прямокутник. Ланцюжки із

<p>віднімання); переставної властивості додавання;</p> <p>описує властивості предметів (колір, форма, матеріал, призначення тощо.);</p> <p>зображує фігури за заданою властивістю;</p> <p>пояснює зміст додавання та віднімання груп предметів і взаємозв'язки між ними; подібність та відмінність предметів;</p> <p>порівнює предмети за кольором, формою, розміром, матеріалом; сукупності за кількістю предметів;</p> <p>визначає групи з однаковою кількістю предметів за допомогою складання пар; ознаки схожості і відмінності об'єктів;</p> <p>аналізує співвідношення між частиною і цілим; просторово-часові відношення (вище-нижче, раніше-пізніше);</p> <p>знаходить ознаку групування предметів; частину і ціле;</p> <p>виконує вправи, що передбачають визначення властивостей предметів; зміну кольору, форми, розміру предметів і фігур; об'єднання предметів у групи і виділення частини групи за деякою ознакою; порівняння і запис однакових і різних груп предметів; складання рівних і нерівних груп; лічбу предметів у заданому порядку.</p>	<p>закономірностями. Пошук закономірностей.</p> <p>Сукупність предметів або фігур, які володіють загальною ознакою. Складання сукупностей за заданою ознакою. Виділення частини сукупності.</p> <p>Порівняння двох сукупностей. Знаки = і \neq.</p> <p>Додавання. Назви компонентів і результату додавання. Знак «+».</p> <p>Переставна властивість додавання.</p> <p>Віднімання. Назви компонентів і результату віднімання. Знак «-».</p> <p>Частина і ціле, співвідношення між ними. Взаємне розміщення предметів у просторі і часі: вище-нижче, попереду-позаду, раніше-пізніше, зліва-справа та інші.</p> <p>Групування предметів. Один-багато.</p> <p>Розміщення предметів на площині і у просторі (між, над, на, під).</p> <p>Кількісна і порядкова лічба.</p>
<p>Тема 2. ЧИСЛА ПЕРШОГО ДЕСЯТКА (48 год)</p>	

Здобувач освіти:

розуміє двоїсту природу числа як кількісної характеристики множини або величини; сутність числа нуль;

розрізняє числа та цифри першого десятка; відрізки; многокутники: трикутники, чотирикутники, п'ятикутники, шестикутники; кулі, конуси, циліндри; паралелепіеди, куби, піраміди; замкнені і незамкнені лінії; області і межі; ламані;

розрізняє поняття числа і цифри, правильно вживає ці поняття у мовленні; **називає** числа від 1 до 9 в прямому і зворотному порядку; наступне і попереднє число;

пояснює принцип утворення кожного наступного і попереднього числа до 9;

записує числа першого десятка, рівності та вирази;

знає склад чисел у межах 9; властивості 0;

наводить приклади на додавання і віднімання в межах 9; предметів навколишнього світу, які мають форми геометричних фігур, вказаних у змісті;

зображує одноцифрові числа сукупностями точок, кістками доміно, точками на числовому відрізку та ін.; додавання і віднімання в межах 9 на числовому промені; вказані у змісті геометричні фігури за допомогою лінійки і косинця;

описує рух по числовому відрізку декількома одночасно виконаними кроками, що відповідають арифметичним діям;

порівнює числа першого десятка; групи предметів за кількістю на основі складання пар; фігури способом накладання;

фіксує результати порівняння за допомогою знаків порівняння; взаємозв'язок між цілою фігурою і її частинами за допомогою символів;

обґрунтовує рівність фігур різними способами;

установлює компоненти і результати додавання і віднімання та взаємозв'язок

Числа 1 і 2. Цифри 1 і 2. Письмо цифр.

Число 3. Цифра 3. Склад числа 3. Відношення: довше-коротше, ширше-вужче, товстіше-тонше, однакові. Вершини і сторони трикутника.

Число 4. Цифра 4. Склад числа 4. Додавання і віднімання в межах 4. Чотирикутник.

Числовий відрізок. Додавання і віднімання на числовому відрізку.

Число 5. Цифра 5. Склад числа 5. Додавання і віднімання в межах 5. П'ятикутник.

Установлення рівночисельності двох груп предметів за допомогою складання пар. Рівність і нерівність чисел.

Відношення: більше, менше.

Порівняння чисел за допомогою знаків $>$ і $<$.

Число 6. Цифра 6. Склад числа 6. Додавання і віднімання на числовому промені.

Компоненти додавання.

Області і межі. Групування предметів. Відрізок і його частини.

Число 7. Цифра 7. Склад числа 7. Додавання і віднімання в межах 7. Ламана.

Многокутник. Складання виразів за малюнками. Порівняння виразів.

Число 8. Цифра 8. Склад числа 8. Додавання і віднімання в межах 8.

Число 9. Цифра 9. Склад числа 9. Трикутна таблиця додавання.

Додавання і віднімання в межах 9. Зміна результатів арифметичних дій у залежності від зміни компонента.

<p>між ними; елементи вказаних у змісті фігур (сторони, вершини); способи запису процесів у вигляді сум і різниць; способи порівняння двох сум і різниць; співвідношення між числами, представленими різною символікою; аналізує складання фігур із частин та розбиття фігур на частини; взаємозв'язок між цілим і частиною; залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів; знаходить значення виразів; частину і ціле; помилки у виразах; виконує завдання, що передбачають: додавання і віднімання в межах 9; порівняння чисел в межах 9; знаходження ознаки групування і складання виразів; порівняння виразів; побудову геометричних фігур; складання фігур із частин; розбиття фігури на частини; знаходження рівних фігур; знаходження "зайвої" фігури; використання трикутної таблиці додавання для знаходження результатів дій додавання і віднімання.</p>	<p>Розбиття фігур на частини. Співвідношення між цілою фігурою і її частинами. Число 0. Цифра 0. Властивості 0. Кубик Рубіка. Рівні фігури. Чарівні цифри. Римська нумерація. Алфавітна нумерація.</p>
---	--

Тема 3. ЗАДАЧА. РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ. ВЕЛИЧИНИ

(23 год)

<p>Здобувач освіти: розпізнає структурні частини задачі (умова, запитання), етапи роботи над задачею (вираз, розв'язання, перевірка, відповідь), взаємообернені задачі; виділяє задачі із довільного тексту; аналізує умову задачі для знаходження зайвих даних і тих, яких не вистачає; складає графічні схеми до задач; задачі за схемами; задачі, обернені до даних; вирази за схемами; дотримується правил різницевого порівняння чисел; знаходження більшого (меншого) числа в процесі розв'язування задач; розв'язує текстові задачі на знаходження частини і цілого; прості задачі на різницеве порівняння чисел (3 випадки); складені задачі на додавання і віднімання на 2 дії</p>	<p>Задача: умова, запитання, схема, вираз, розв'язання, відповідь. Задачі з неповними, зайвими і нереальними даними. Розв'язування задач. Обернена задача. Порівняння чисел. Знаходження більшого і меншого числа. Складання задач за схемою та обернених задач. Величини. Довжина. Сантиметр. Прямокутник, назви його сторін. Сума довжин сторін многокутника. Маса. Уявлення про кілограм. Дії з іменованими числами. Об'єм. Міра об'єму. Літр. Переставна властивість</p>
--	---

<p>(невідомі ціле і одна із частин); формулює переставний закон додавання. Застосовує закон в обчисленнях; наводить приклади величин та одиниць їх виміру, в тому числі еталонів виміру величин; читає і записує одиниці виміру величин; властивості величин у буквеному вигляді; описує величини та їх спільні властивості; пояснює загальний принцип вимірювання величин; порівнює буквені вирази, величини; установлює залежність між результатами виміру довжини (маси, об'єму) і величиною мірки; зображує відрізок за допомогою лінійки; знаходить довжину відрізка за допомогою лінійки; периметр многокутника; масу за допомогою шалькових терезів; виконує вправи, що передбачають: побудову відрізка заданої довжини за допомогою лінійки; вимір величин за допомогою еталонів та різних мірок; додавання і віднімання величин предметів (іменованих чисел).</p>	<p>додавання. Властивості величин. Розв'язання задач на 2 дії.</p>
Тема 4. РІВНЯННЯ. РОЗВ'ЯЗУВАННЯ РІВНЯНЬ (10 год)	
<p>Здобувач освіти: розпізнає рівняння та розуміє сутність поняття рівняння; наводить приклади рівнянь з невідомою частиною і цілим; записує і пояснює розв'язування рівнянь за алгоритмом; розв'язування задач за алгоритмом; використовує правила знаходження частини і цілого в процесі розв'язування рівнянь; називає корінь рівняння; аналізує рисунки і відповідні їм рівняння; умову задачі; розв'язує найпростіші рівняння з невідомим доданком, зменшуваним, від'ємником на основі взаємозв'язку між частиною і цілим; рівняння з лініями та предметами; прості і складені задачі за алгоритмом;</p>	<p>Прості рівняння з предметами, фігурами, числами. Рівняння на знаходження частини (невідомого доданка). Розв'язування рівнянь на знаходження частини (невідомого від'ємника). Розв'язування рівнянь на знаходження цілого (невідомого зменшуваного). Розв'язування рівнянь з лініями та предметами. Складання задач за схемами. Алгоритм розв'язування простої і складеної задач.</p>

<p>складає задачі за схемами; читає і записує рівності і вирази; знаходить у рівностях компоненти, які відповідають цілій величині (сума, зменшуване), і компоненти, які відповідають її частинам (доданок, різниця, від'ємник).</p>	
Тема 5. ОДИНИЦІ ЛІЧБИ. ДЕСЯТОК (12 год)	
<p>Здобувач освіти: розпізнає число 10; круглі числа; наводить приклади укрупнених одиниць лічби; на склад числа 10; зображує трикутну модель числа 10; читає і записує круглі розрядні числа; називає і характеризує укрупнену одиницю виміру величин – дециметр; лічить предмети укрупненими одиницями; дотримується правил додавання і віднімання розрядних чисел; пояснює взаємозв'язок між одноцифровими і розрядними числами; порівнює укрупнені одиниці лічби; розрядні числа; установлює залежність результату лічби в укрупнених одиницях від кількості предметів у кожній одиниці лічби; місце числа 10 на числовому відрізку; складає графічні моделі на додавання і віднімання чисел, які виражені укрупненими одиницями лічби; виконує вправи, що передбачають додавання і віднімання чисел, які виражені укрупненими одиницями лічби; доповнення до 10; перетворення величин довжини в інші одиниці виміру; розв'язує задачі на знаходження остачі; задачі на додавання і віднімання на 2 дії, в яких ціле розбите на частини різними способами; обґрунтовує добір арифметичних дій для розв'язання задачі.</p>	<p>Укрупнення одиниць лічби (коробки, ящики, пачки та ін.). Десяток. Число 10. Склад числа 10. Додавання і віднімання в межах 10. Розв'язування задач на знаходження остачі. Лічба десятками. Наочне зображення десятків. Розрядні числа. Запис і назва розрядних чисел. Додавання і віднімання розрядних чисел. Розв'язування задач і рівнянь з розрядними числами. Дециметр. Порівняння іменованих чисел. Поняття розряду.</p>
Тема 6. ДВОЦИФРОВІ ЧИСЛА (20 год)	
<p>Здобувач освіти: розпізнає одноцифрові і двоцифрові числа; лічить в межах 100;</p>	<p>Лічба десятків і одиниць. Наочне зображення двоцифрових чисел. Назва і запис чисел до 20.</p>

читає і записує двоцифрові числа;
виділяє розрядну одиницю у запису двоцифрових чисел;
пояснює позиційний десятковий запис двоцифрових чисел;
зображує графічно двоцифрові числа та дії з ними за допомогою трикутників і точок;
порівнює довжини відрізків, які виражені в дециметрах і сантиметрах; двоцифрові числа;
установлює числові закономірності на множині двоцифрових чисел;
дотримується правил додавання і віднімання двоцифрових чисел;
складає й аналізує "квадратну" таблицю додавання;
записує і пояснює результат лічби десятками та одиницями; знаходження за "квадратною" таблицею суми і різниці за алгоритмом;
аналізує складені задачі нового типу, розв'язування яких складається з відомих способів дій;
виконує вправи, що передбачають додавання і віднімання двоцифрових чисел в межах 100 без переходу через розряд, а в межах 20 – з переходом через розряд; роботу з предметними і графічними моделями чисел; використання "квадратної" таблиці для додавання і віднімання чисел;
 розв'язує складені задачі, утворені шляхом об'єднання двох і більше простих задач, близьких за сюжетним змістом;
знає і використовує в обчисленнях таблицю додавання і відповідні випадки табличного віднімання;
використовує залежність зміни результатів дії додавання від зміни одного доданка при сталому другому; зміни результату дії віднімання від зміни зменшуваного чи від'ємника (окремо).

Додавання і віднімання в межах 20 без переходу через десяток. Порівняння виразів.
 Назва і запис двоцифрових чисел більше 20. Розв'язування задач на дві дії.
 Порівняння двоцифрових чисел. Вираження іменованих чисел в інших мірах.
 Додавання і віднімання двоцифрових чисел без переходу через розряд.
 «Квадратна» таблиця додавання. Запис чисел у вигляді зручних доданків.
 Додавання в межах 20 з переходом через десяток.
 Табличне додавання чисел. Віднімання в межах 20 з переходом через десяток.
 Табличне віднімання чисел.
 Розв'язування складних задач, утворених шляхом об'єднання двох і більше простих задач, близьких за сюжетним змістом.
 Розряд одиниць і розряд десятків. Залежність результату додавання й віднімання від зміни одного з компонентів.

**Тема 7. ПОВТОРЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ
 НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ**

(11 год)

2-й клас 175 год

(I семестр – 80 год, 5 год на тиждень, II семестр – 95 год, 5 год на тиждень)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
<p>Здобувач освіти: лічить об'єкти, позначає числом результат лічби; порівнює числа в межах ста та упорядковує їх, записує і пояснює додавання двоцифрових чисел у стовпчик без переходу через розряд за алгоритмом; знаходить усно суму і різницю двоцифрових чисел з переходом через розряд; пояснює сутність та алгоритм переходу через розряд; порівнює іменовані числа; виконує завдання, що передбачають додавання і віднімання двоцифрових чисел, коли ціле (сума, зменшуване) – розрядне число; додавання і віднімання двоцифрових чисел з переходом через розряд; розуміє суть прийомів усних та письмових прийомів додавання й віднімання двоцифрових чисел без і з переходом через десяток.</p>	<p>Письмове додавання і віднімання двоцифрових чисел без переходу через розряд. Додавання двоцифрових чисел, у результаті якого отримуємо круглі числа. Віднімання від круглих чисел. Додавання двоцифрових чисел з переходом через розряд. Порівняння іменованих чисел. Віднімання двоцифрових чисел з переходом через розряд. Перетворення іменованих чисел в інші одиниці виміру. Прийоми усного додавання і віднімання двоцифрових чисел з переходом через розряд.</p>
<p>Тема 2. ДІЇ З ТРИЦИФРОВИМИ ЧИСЛАМИ (21 год)</p>	
<p>Здобувач освіти: розуміє, що сотня є новою лічильною одиницею; розпізнає нову одиницю вимірювання довжини – метр; трицифрові числа; лічить сотнями; у межах тисячі; читає і записує круглі сотні; трицифрові числа; виділяє розрядну одиницю у запису трицифрових чисел; розуміє позиційне значення цифр; установлює однаковість співвідношення між одиницями довжини й одиницями лічби; порівнює круглі сотні; довжини; дотримується правил до давання і</p>	<p>Сотня. Лічба сотнями. Запис і назва круглих сотень. Додавання і віднімання круглих сотень. Метр. Вимірювання метром. Дії з іменованими числами. Запис трицифрових чисел у вигляді суми розрядних доданків. Знаходження периметра чотирикутника. Визначення сотень, десятків, одиниць у числі. Наочне зображення трицифрових чисел. Розв'язування задач на три дії.</p>

<p>віднімання трицифрових чисел; зображує графічно трицифрові числа та дії з ними за допомогою трикутників і точок; розпізнає і зображує перетин геометричних фігур (прямих і кривих ліній, многокутників та ін.); пояснює знаходження точок перетину прямих, променів і відрізків за алгоритмом; читає графи; фіксує знаково різні шляхи на графах; виконує вправи, що передбачають додавання і віднімання круглих сотень; перетворення величин довжини; додавання і віднімання довжин, які виражені в метрах, дециметрах і сантиметрах; переміщення по мережах ліній.</p>	<p>Запис трицифрових чисел у вигляді суми розрядних доданків. Додавання і віднімання трицифрових чисел без переходу через розряд. Додавання трицифрових чисел з переходом через розряд. Віднімання трицифрових чисел з переходом через розряд. Віднімання від круглих сотень. Мережі ліній.</p>
--	--

Тема 3. ОПЕРАЦІЇ ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ (23 год)

<p>Здобувач освіти: розпізнає числові вирази; буквені вирази; вказані у змісті програми фігури; одиниці площі; знаходить об'єкт операції; виконувати операцію; результат операції; обернену операцію; точки перетину прямих, променів, відрізків; значення числових і буквених виразів; читає і записує алгоритми (програми) з питаннями; наводить приклади алгоритмів; складає найпростіші програми заданих алгоритмів; виконує арифметичні дії за програмою, яка задана виразом (з дужками чи без дужок), списком команд; лічить через 2 – 7; дотримується правил віднімання числа від суми і суми від числа; виявляє властивості додавання (переставну, сполучну), використовує їх в обчисленнях; використовує дужки для позначення порядку дій у виразах; косинець для знаходження прямих кутів; установлює істотні ознаки прямокутника, квадрата;</p>	<p>Операції. Приклади операцій. Операції додавання і віднімання. Пряма. Промінь. Відрізок. Побудова прямих, променів, відрізків. Програма дій. Алгоритм. Ламана. Довжина ламаної. Периметр. Числові і буквені вирази. Значення виразу. Дужки. Порядок дій у виразах. Програми із запитаннями. Плоскі поверхні. Площина. Кут. Прямий кут. Закони додавання (переставний, сполучний). Віднімання суми від числа. Віднімання числа від суми. Прямокутник. Квадрат. Площа фігур. Одиниці площі. Прямокутний паралелепіпед.</p>
--	--

<p>зображує за допомогою лінійки пряму, промінь, відрізок; будує моделі прямокутного паралелепіпеда і куба; складає вирази за текстом задач; виконує вправи, що передбачають знаходження значень числових і буквених виразів за заданими значеннями букв; використання властивостей додавання для раціоналізації обчислень; знаходження периметра прямокутника і квадрата; вимір площі фігур за допомогою різних мірок.</p>	
<p>Тема 4. ОПЕРАЦІЇ МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ (64 год)</p>	
<p>Здобувач освіти: усвідомлює зміст дії множення як дії додавання однакових доданків та зміст дії ділення як оберненої до дії множення; записує вирази на дію множення і дію ділення; називає компоненти і результати дій множення і ділення; розуміє зміст відношень "збільшити у ...", "зменшити у ..."; пояснює способи складання таблиць множення; лічить через 8, 9; знає напам'ять таблиці множення; формулює і використовує в процесі обчислень переставну та сполучну властивості множення; розуміє призначення дужок у числових виразах; застосовує правила порядку дій в обчисленнях; пояснює порядок дій у виразах з дужками і без дужок; порівнює вирази на основі взаємозв'язку між компонентами і результатами дій множення і ділення; використовує взаємозв'язок між арифметичними діями множення і ділення для перевірки виконаних дій; креслярський косинець для встановлення виду кутів (прямий, гострий, тупий); як інструмент</p>	<p>Операції множення. Множення і нові мірки. Назви компонентів при множенні. Площа прямокутника. Переставна властивість множення. Множення на 0 і на 1. Таблиця множення. Множення числа 2. Множення на 2. Операція ділення. Зв'язок між операціями ділення і множення. Таблиця ділення на 2. Парні й непарні числа. Переставна властивість множення. Площа прямокутника. Види кутів (гострий, прямий, тупий). Порівняння кутів. Розв'язування рівнянь виду $a \cdot x = b$, $a : x = b$, $x : a = b$. Алгоритм розв'язування рівнянь. Таблиця множення і ділення на 4. Розв'язування задач на збільшення і зменшення в декілька разів. Многокутники. Таблиця множення і ділення на 5.</p>

<p>упорядкованого перебору "дерево можливостей";</p> <p>складає і використовує "квадратну" таблицю множення;</p> <p>розпізнає парні і непарні числа; гострі, прямі, тупі кути; коло і його елементи (центр, діаметр, радіус);</p> <p>наводить приклади одиниць вимірювання довжини, площі, об'єму прямокутного паралелепіпеда;</p> <p>читає і записує формулу площі прямокутника; формулу об'єму;</p> <p>аналізує залежність між стороною і площею прямокутника;</p> <p>установлює взаємозв'язок між компонентами і результатами дій множення і ділення; часткові випадки множення з 0 і 1; співвідношення між одиницями довжини і одиницями об'єму;</p> <p>будує коло за допомогою циркуля;</p> <p>зображує узорі із кіл;</p> <p>вимірює на моделі або за готовим кресленням об'єм фігури за допомогою вказаної мірки;</p> <p>досліджує властивості і взаємне розташування зазначених у змісті фігур;</p> <p>володіє прийомами позатабличного множення та ділення, а також ділення з остачею (у межах 100); виконання їх в обчисленнях;</p> <p>виконує вправи, що передбачають перехід від графічної моделі множення до буквених і числових рівностей; перетворення значень величин із одних одиниць виміру в інші;</p> <p>розв'язує задачі на множення, ділення і кратне порівняння чисел (більше в..., менше в...); задачі про "задумане число"; комбінаторні задачі за допомогою "дерева можливостей"; рівняння виду $a \cdot x = b$, $a : x = b$, $x : a = b$;</p> <p>використовує властивість зміни результатів множення й ділення від зміни одного з компонентів в обчисленнях.</p>	<p>Порядок дій у виразах без дужок.</p> <p>Дільники і кратні.</p> <p>Таблиця множення і ділення на 6.</p> <p>Порядок дій у виразах з дужками.</p> <p>Таблиця множення і ділення на 7.</p> <p>Кратне порівняння.</p> <p>Таблиця множення і ділення на 8 і 9.</p> <p>Коло і круг. Циркуль.</p> <p>Креслення узорів із кіл.</p> <p>Множення і ділення на 10 і на 100.</p> <p>Об'єм фігури. Одиниці об'єму.</p>
---	---

**Тема 5. ПОВТОРЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ
НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ (12 год)**

«НАВКОЛИШНІЙ СВІТ» 1 – 2 класи

(«ПРИРОДНИЧА», «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА», «СОЦІАЛЬНА ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА», «МИСТЕЦЬКА» ОСВІТНІ ГАЛУЗІ)

Пояснювальна записка

Програма інтегрованого курсу «Навколишній світ» забезпечує реалізацію освітніх галузей «Природнича», «Громадянська та історична», «Соціальна та здоров'язбережувальна», «Технологічна», «Мистецька» у відповідності до Державного стандарту початкової освіти.

Поєднання в змісті інтегрованого курсу «Навколишній світ» елементів природознавства, технологій, суспільствознавства, історії, екології, природоохоронної діяльності, збереження здоров'я, етики, естетики, українознавства, літератури та мистецтва створює сприятливі умови для досягнення **основної мети**: формування компетентностей в галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічної та інших ключових компетентностей шляхом опанування знань, умінь і способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою, формування основи наукового світогляду і критичного мислення, становлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки здобувачів освіти у навколишньому світі на основі усвідомлення принципів сталого розвитку.

Мета інтегрованого курсу «Навколишній світ» реалізується через завдання:

- формування в учнів основ наукового світогляду, місце людини в ньому; засвоєння узагальнених та емпіричних понять, які відображають основні закономірності реального світу, розширюють і систематизують соціальний та пізнавальний досвід учнів;

- особистісного розвитку школяра, формування у нього почуття патріотизму, належності до етносоціального та соціально-культурного середовища, до природи і суспільства, виховання громадянина України, ознайомлення з соціальними нормами і традиціями українського народу;

- формування загальноприйнятих стандартів поведінки, толерантної взаємодії з людьми, ціннісних орієнтацій у різноманітних галузях життя, культурній спадщині України, сім'ї, рідного краю; усвідомлення учнями універсальної цінності життя; екологічної, естетичної, валеологічної, практичної, моральної і пізнавальної цінностей природи;

- ознайомлення з основними методами пізнання; розширення життєвого досвіду учнів як основи розвитку особистості через використання активних, пошукових, творчих методів у процесі вивчення різноманітних природних і суспільних явищ у їхній єдності і взаємодії; здійснення пропедевтики навчання на наступних освітніх рівнях.

Інтегрований курс «Навколишній світ» спрямований на розвиток логічного мислення учнів, загальнонавчальних, дослідницьких умінь; творчих здібностей, позитивної мотивації до пізнання природи і суспільства; толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій і різних думок.

Мета курсу «Навколишній світ» реалізується за допомогою комплексного застосування традиційних та інноваційних методів навчання, формування навчальних компетенцій в процесі виконання таких завдань:

- формування уявлення учнів про цілісність світу, його єдність, взаємозв'язки, взаємозалежності, властивості, закономірності;
- формування теоретичних та емпіричних понять;
- формування основ наукового світогляду;
- формування екологічної культури, уявлень про місце людини в природі як її невід'ємної частини; засвоєння традицій українського народу;
- забезпечення єдності інтелектуального та емоційного сприйняття природи, заохочення учнів до практичної природоохоронної діяльності; розвиток екологічно грамотного, відповідального ставлення до природних ресурсів рідного краю, своєї країни і всього світу в цілому;
- виховання моральної спрямованості особистості, усвідомлення учнями етичних та естетичних норм поведінки в усіх напрямках їх життєдіяльності;
- створення умов для різнобічного розвитку учнів, їх емоційно-вольової сфери, формування в кожній дитині пізнавальної активності, самостійності та творчої особистості, здатної до самовираження і спілкування;
- формування основ споживчої культури, вміння самостійно приймати рішення щодо власної поведінки.
- формування інтересу до книги, ознайомлення учнів з різноманітною навчально-пізнавальною і художньою літературою.

Основними структурними компонентами курсу є: науково-пізнавальний (система знань про природу і місце в ній людини), діяльнісний (навчально-пізнавальна, практична та ігрова діяльність) і ціннісний (система цінностей у ставленні до природи, людей і себе).

Курс «Навколишній світ» побудовано на основі компетентнісного, діяльнісного, інтегрованого підходів, загальнодидактичних принципів, діяльнісної та особистісно зорієнтованої технології навчання.

Зміст курсу «Навколишній світ», у якому відображено глибокі взаємозв'язки, що існують між гуманітарними, природничими, етичними, естетичними, моральними та іншими аспектами процесу пізнання світу, розкривається через такі **лінії змісту навчання**:

Людина як особистість. Зміст цієї лінії навчання розкривається через формування уявлення учнів про життя людини як однієї з найвищих цінностей реального світу, про неповторність кожної людини як самоорганізованої, моральної і самоцінної особистості, про цінність моральних якостей, а також через уміння застосовувати набуті знання для вироблення рис характеру (наполегливість, старанність, працелюбство, моральність). В програмі передбачено вивчення будови і головних функцій організму людини, правил гігієни, профілактики захворювань і надання посильної медичної допомоги.

Людина в суспільстві. Ця лінія змісту навчання реалізується протягом усього періоду вивчення курсу «Навколишній світ» у початковій школі. Уявлення про взаємозв'язки між окремою людиною і суспільством формуються через пізнання національно-державної символіки, державного устрою та Конституції України, головних історичних подій, території і кордонів України, її природи та економіки, етнічного та демографічного складу населення, української культури, свого родоводу, правил поведінки учня і формування умінь надавати посильну допомогу членам сім'ї у веденні господарства, виконувати свої обов'язки учня.

Поетапне усвідомлення докільля і себе у ньому є одним з основних завдань курсу. Воно зосереджується у вихованні любові до своєї сім'ї, доброзичливого ставлення до людей, любові до Батьківщини, патріотичних почуттів, розумінні загально визнаних прав людини та рівноправності людей у світі.

Культура. У розділі програми, присвячені краєзнавству, культурній спадщині українського народу і людства в цілому, художньому усвідомленню докільля тощо, включені елементи знань про культурно-історичне середовище: пам'ятки історії та культури, архітектури та народного мистецтва.

Об'єкти природи. Знання про природу Землі закладені в зміст програми майже в кожному її розділі, оскільки, перш за все, необхідно

познайомити учнів з явищами неживої і живої природи, які відбуваються на нашій планеті і так чи інакше впливають на життя людей.

Діяльнісний компонент в цій змістовій лінії представлений практичними роботами, лабораторними дослідженнями, спостереженнями, які спрямовані на формування в учнів умінь виявляти ознаки і властивості речовин, навчити розрізняти об'єкти неживої природи, організми, рукотворні об'єкти, визначати масу тіл, наводити приклади агрегатних станів речовини, спостерігати і порівнювати теплові і світлові відчуття, вимірювати температуру повітря і води, вміти зберігати тепло і електроенергію в побуті.

У відповідні розділи програми включено матеріал, який знайомить учнів з речовинами, необхідними для життя рослин і тварин, складом та будовою речовини, ознаками і властивостями тіл і речовин, агрегатними станами речовини; формує уявлення про склад і значення повітря, води, гірських порід, ґрунту, про основні енергоносії на планеті і можливості енергозбереження.

Науково-пізнавальний компонент цієї змістової лінії у програмі включає знання про зовнішню будову і основні властивості рослин і тварин: живлення, дихання, рух, виділення, розмноження, розвиток; різноманітність живих організмів (бактерії, гриби, рослини, тварини), особливостями їх будови, росту, розвитку, процесів життєдіяльності та поведінки, і ознак їх пристосування до умов навколишнього середовища, про основні системи і органи організму людини, як єдине ціле, про їхні основні функції систем і органів людини та умови, які забезпечують здоровий спосіб життя людини.

Поняття «нежива» і «жива» природа відображені в певній послідовності тем, у демонструванні найбільш яскравих явищ неживої і живої природи та їхніх взаємозв'язків.

Завдяки реалізації діяльнісного компоненту в змісті програми в учнів формуються уміння, спрямовані на взаємодію, спостереження і вивчення рослинного і тваринного світу, охорону природи, дотримання здорового способу життя, надання необхідної долікарської медичної допомоги. Ціннісний компонент у програмі представлено матеріалом, спрямованим на усвідомлення учнями не тільки матеріальної, але і моральної, пізнавальної, гігієнічної, а також естетичної цінностей природи для життя людини.

Взаємозв'язки в природі. У програмі лінія змісту навчання розкривається у тісній взаємодії неживої та живої природи з метою формування в учнів розуміння взаємозалежностей у природі, цілісності і єдності навколишнього світу; знань про взаємодію людини і природи,

сезонні зміни в природі, причини їхньої періодичності; про встановлення найпростіших взаємозв'язків між природними умовами на певній території та господарською діяльністю людини.

Методи пізнання природи. Ця змістова лінія реалізована в програмі через систему знань про умови і правила проведення спостережень, дослідів, практичних робіт, призначення приладів для спостережень та дослідів і формування умінь дослідницької діяльності учнів.

Рідний край. Програма дає можливість реалізувати цю лінію змісту навчання за допомогою проблемних тем, практичних завдань, які спрямовані на отримання учнями знань і формування у них пізнавальних умінь, необхідних для вивчення рідного краю, різноманітності його природи, господарської діяльності населення, а також для природоохоронної діяльності в рідному краї. Змістова лінія «Рідний край» передбачає ознайомлення з особливостями природи своєї місцевості.

Україна на планеті Земля. Реалізація цієї лінії змісту навчання забезпечується через включення до програми знань про розташування України на фізичній карті світу і глобусі та різноманітність її природи. Зміст програми дає можливість формувати уявлення учнів про форми земної поверхні, водойми, багатство земних надр України, закономірне розташування природних зон на її території, особливості їх рослинного і тваринного світу, природоохоронну і господарську діяльність, традиційні заняття населення України; розрізнити за умовними знаками основні форми земної поверхні, моря, найбільші водойми України; розпізнавати найхарактерніші рослини і тварини своєї природної зони.

Земля – планета Сонячної системи. У програмі передбачено ознайомлення учнів з поняттям "Земля як планета Сонячної системи", формування уявлень про форму Землі, добове обертання і річний рух Землі навколо Сонця, земне тяжіння, форми земної поверхні, земні надра, глобальні екологічні проблеми Землі. У програмі закладені практичні роботи, що сприяють формуванню необхідних дослідницьких і практичних умінь: описувати об'єкти і явища природи, вести календар спостережень, орієнтуватися на місцевості за допомогою плану, карти, компаса тощо. За допомогою проблемного матеріалу виховного спрямування в учнів формується усвідомлення себе частиною своєї землі, частиною українського народу, розуміння необхідності збереження природних багатств планети.

Охорона і збереження природи. Наскрізно у програмі подаються уявлення про цінність природи для життя людей, залежність життя людей від стану навколишнього середовища, про охорону об'єктів неживої і живої

природи. Програма передбачає ознайомлення з Червоною книгою та її значенням, з заповідними територіями, вимагає виконання правил поведінки у природі з одночасним залученням учнів до природоохоронної діяльності, з дотриманням народних традицій у ставленні людини до природи.

Інтегрований характер змісту і широкі міжпредметні зв'язки курсу «Навколишній світ» дозволяють йому органічно взаємодіяти з іншими дисциплінами, позакласними виховними заходами, що сприяє системності та наступності всього навчально-виховного процесу в початковій школі, створює можливості для попередження перевантаження учнів.

Важливою особливістю змісту курсу «Навколишній світ» є його екологічне спрямування. Особлива увага приділяється вихованню відповідального ставлення до природи, необхідності її збереження і охорони. В певній мірі, зміст курсу «Навколишній світ» - це результат інтеграції основних аспектів проблеми збереження і охорони життя:

- екологічного, природоохоронного;
- валеологічного (збереження фізичного психічного та духовного здоров'я людини як частини природи);
- духовно-творчого (збереження, створення духовного простору людини, розвиток її творчого потенціалу, спрямованого в діяльності на гуманні цілі, бо, як відомо, без творчості у людини не може бути повноцінного духовного життя).

Інтеграція змісту створює передумови для широкого застосування нових методів і технологій викладання курсу. Враховуючи надбання сучасних наукових досліджень з проблеми розвитку особистості в процесі навчання і виховання, основою методики курсу «Навколишній світ» став інтегративно-діяльнісний підхід. Це системна організація навчально-виховного процесу на засадах впровадження науково обґрунтованої структури діяльності на кожному уроці. Такий підхід дозволяє формувати в учнів цілісне уявлення про навколишній світ через пошуково-практичну діяльність. Учні отримують необхідні знання за допомогою різноманітних способів активізації пізнавальної діяльності: спостережень, дослідів, вправ з моделювання, конструювання об'єктів та явищ навколишнього світу; спеціальних вправ для розвитку уяви, вправ з літературної творчості (складання казок, легенд, оповідань та поетичних рядків про навколишній світ), вправ та завдань для оволодіння загально-навчальними вміннями.

З метою впровадження у навчальний процес проектних технологій програма передбачає завдання для самостійного пошуку інформації через

додаткову літературу (енциклопедії, довідники тощо), інформаційні ресурси (Інтернет тощо), а також через спілкування зі старшими (батьками, вчителем тощо). Такі завдання програма представляє як міні-проект «Мої власні відкриття».

У методиці курсу «Навколишній світ» можуть використовуватися елементи методик викладання інших предметів: природознавства, мови і читання, музики, образотворчого мистецтва, трудового навчання. Надається перевага активним, творчим методам, а також дослідницьким методам: спостереженням, дослідам, практичним роботам; екскурсіям дослідницького спрямування, предметним урокам, евристичним бесідам, інсценізаціям, ігровим та діалоговим методам з широким залученням засобів літератури та мистецтва, народної творчості. Вказані методи допомагають учням самостійно відкривати для себе нові властивості і взаємозв'язки у довкіллі, знаходити власні рішення різноманітних завдань-проблем; формулювати і висловлювати особисту думку з тих чи інших питань. Тобто, особливого значення в процесі викладання курсу набуває розвиток самостійної й пошукової діяльності учнів, формування дослідницьких умінь: спостерігати явища і події, відкривати в них нове, невідоме, накопичувати в свідомості якомога більший арсенал образів навколишнього світу, розвивати інтерес до нього.

Принцип гуманізації освіти спрямовує курс «Навколишній світ» на використання особистісно зорієнтованих технологій навчання. Тому особистість учня, його індивідуальність, вікові особливості розвитку виступають як головні і визначальні умови побудови методики курсу.

Пропонується наступна структура курсу «Навколишній світ».

Курс «Навколишній світ» у **1 класі** початкової школи (4 години на тиждень: 3 години – інваріантного складника, 1 година – варіативного складника) розкриває ідею: **«Поряд з нами - цілий світ»**. Системоутворюючою основою змісту в 1 класі є його зв'язок з життям, акцентування уваги на конкретних об'єктах і явищах природного, предметного та соціального середовищ, в яких перебуває дитина. Найважливішими завданнями курсу «Навколишній світ» у 1 класі є адаптація до школи, формування комунікативних та необхідних дослідницьких умінь, правильної поведінки в школі і вдома, виховання патріотичних почуттів, любові до рідного краю, його природи, до своєї сім'ї.

Програма 1-го класу базується на таких основних розділах: «Школа радо нас вітає», «Здоровим будь», «Мій рідний край, моя країна», «Сонце і небо, Земля і вода».

У **2 класі** (4 години на тиждень) здійснюється більш широке ознайомлення з різноманітністю і красою навколишнього світу через такі його складові: "Природа", "Людина як частина природи", "Світ, побудований людиною".

У змісті курсу «Навколишній світ» для 2 класу зроблено акцент на красі навколишнього світу. Відомо, що розкриття краси і гармонії природи відіграє значну роль у вихованні учнів, тому вивчення кожної теми пропонується з художньо-емоційного сприйняття того чи іншого явища.

Екологічний підхід сприяє формуванню у свідомості учнів неподільного поняття «природа». Змістовно ознайомлення з навколишнім світом у 2 класі виходить за межі краєзнавчого матеріалу. Наводяться приклади цікавих об'єктів і явищ, що існують не тільки у природі рідного краю, України, але й у природі світу: незвичайні рослини, тварини тощо. Основу програми 2 класу складають чотири основних розділи: «Природи лагідна краса», «У світі симетрії», «Світ в мені, і в світі – я», «Світ, створений людьми».

У **3 класі** (4 години на тиждень) інтегруючою основою курсу «Навколишній світ» виступає ідея змін, що постійно відбуваються в докільці «все тече, все змінюється». Ця ідея дозволяє показати учням на прикладах сезонних змін в природі і житті людей, а також прикладах глобальних, але достатньо наочних явищ, як колообіг води в природі, колообіг живої речовини, що в цілісному і єдиному світі існують взаємозв'язки.

У 3 класі курс має 4 розділи: «До побачення літо, здрастуй осінь калинова», «Зимова казка», «Людина та її організм», «Веснянки».

У **4 класі** (4 години на тиждень) курс «Навколишній світ» має два розділи: «Наша планета: живий світ» та «Наша планета: країни і народи». В основу побудови змісту покладено екологічний, валеологічний, краєзнавчий, українознавчий і планетарний принципи.

Перший розділ «Наша планета: живий світ» містить систематизовані відомості про рослини, тварини, будову організму людини і охорону її здоров'я. Матеріал другого розділу систематизовано на основі поступового ознайомлення учнів з поняттями: рідний дім, вулиця, місто, рідний край, Україна, планета, Всесвіт. Учні по-новому відкривають для себе рідний край з його селами, містами, людьми і їхніми традиціями, а також інші країни нашого спільного дому - планети Земля. Використання різноманітних пошукових методів, моральна спрямованість змісту і відповідна тематика - все це створює можливості для самостійної роботи

учнів, сприяє особистісному сприйняттю важливих понять курсу: Батьківщина, рідний край, життя як унікальне явище на Землі.

Завдяки такій побудові курсу ми маємо можливість спочатку на конкретному краєзнавчому, а потім і в глобальному планетарному світі створити пропедевтичну основу формування в учнів сучасної наукової картини світу, розвитку уявлень про його взаємозв'язки і цілісність.

1 клас

(3+1 години на тиждень (3 години – інваріантного складника, 1 година – варіативного складника), всього 140 годин)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
1. ШКОЛА РАДО НАС ВІТАЄ	
<p>Здобувач освіти: <i>знає</i> домашню адресу, адресу та номер школи, в якій він навчається; <i>наводить приклади</i> інших шкіл; шкільного приладдя; основних джерел знань; <i>описує</i> основні приміщення школи, їх призначення; <i>має уявлення</i> про коло професій людей, які працюють в школі (директор, завуч, вчитель, прибиральниця, двірник, охоронець, повар); <i>дотримується правил</i> поведінки під час прогулянок, екскурсій у природі.</p>	<p>Дорога до школи – дорога у світ. Школа наш дім. Професії людей, які працюють у школі. Джерела знань: книга та комп'ютер – помічники у навчанні. Шкільне приладдя. Портфель.</p>
<p>Екскурсії.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ознайомлення зі шкільними приміщеннями. Мандрівка школою. ▪ Мандрівка до найближчого парку міста, за межі села у світ рідної природи. 	
1.1 Світ такий прекрасний!	
<p>Здобувач освіти: <i>знає</i> правила поведінки в природі; <i>наводить приклади</i> органів чуття людини; об'єктів неживої та живої природи; взаємозв'язків і взаємозалежностей між живою та неживою природою; об'єктів, створених руками людини; природних матеріалів та матеріалів з яких людина виробляє предмети вжитку; різноманітних живих організмів; позитивного ставлення людини до природи, як потрібно поводитись;</p>	<p>Наш світ – це природа, культура та ми. Природа навколо нас. Я – частина природи. Що допомагає людині пізнавати навколишній світ. Органи чуття. Спостереження та досліди. Природні та рукотворні об'єкти (тіла). Живі організми, їхні ознаки та умови, необхідні для їхнього життя, різноманітність.</p>

<p>дій людини для збереження природи; вміє розрізняти та групувати об'єкти неживої та живої природи; розрізняти за суттєвими ознаками природні і рукотворні об'єкти; класифікувати комах, риб, птахів, тварин за суттєвими ознаками; аналізувати ілюстрований матеріал та переказувати його зміст; загадувати та розгадувати загадки про явища неживої та живої природи порівнювати спостереження та досліди, вказуючи на різницю між ними; має уявлення, яке місце людини в природі; спостереження та досліди як методи пізнання та вивчення природи; про прилади, за допомогою яких досліджують та вивчають природу; про дослідження людиною навколишнього світу в різні часи та епохи; про ознаки живих організмів та умови середовища їх існування; про природоохоронну діяльність людини; спостерігає за об'єктами неживої та живої природи за завданням учителя; описує різноманітність та красу об'єктів і явищ навколишнього світу; працює в парі/групі: ставить запитання, вислуховує відповідь, самостійно відповідає на запитання. дотримується правил екологічної поведінки у побуті (сортування сміття). досліджує та робить висновки про різноманітність та красу об'єктів і явищ (природних та створених людиною) навколишнього світу; стосовно необхідності дбайливого та бережливого ставлення до природи.</p>	<p>Значення природи для життя людини. Бережливе ставлення до природи.</p>
<p>Екскурсії. Спостереження за осінніми змінами в навколишньому світі серед неживих та живих об'єктів. Практична робота. Дослідження дрібних деталей (предметів) за допомогою лупи (Чим схоже перо птаха та в'язаний виріб із вовни(шерсті)). Дослідницький практикум.</p>	

<p>Яких тварин можна побачити у траві? Де вони мешкають?</p> <p>Проекти «Мої власні відкриття»: Уява стародавніх людей про навколишній світ. З чого це виготовлено?</p>	
<p>1.2 Вчіться, діти</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>знає та дотримується</i> вимог до товаришування, спільної гри, праці, навчання в групах та класі; правил поведінки у колективі та громадських місцях (транспорті, кінотеатрі, бібліотеці тощо), під час екскурсій містом та поза містом; <i>знає</i> правила шкільного розпорядку, режиму праці і відпочинку школяра; <i>має уявлення про</i> комунікацію учнів у класі, в школі; <i>виявляє інтерес</i> до пізнання і збереження традицій школи; <i>наводить приклади</i> людських чеснот; ввічливого поведіння, подільчivosti, доброти, працьовитості; <i>дотримується</i> чистоти та правильності власних висловлювань; <i>бере участь</i> в колективних справах; <i>аргументує переваги</i> добрих вчинків над поганими.</p>	<p>Я, мої друзі, школа, вчитель, клас. Стосунки між учнями та вчителем. Вчитель — наставник та друг. Мир, злагода, дружба, взаємодопомога в класі та школі. Навчання та праця в колективі. Правила поведінки в класі, школі. Ввічливі слова. Організація праці та відпочинку. Правила поведінки в громадських місцях. Культура спілкування.</p>
<p>Екскурсія. Громадськими місцями: до парку, скверу, міської чи сільської бібліотеки.</p>	
<p>2. ЗДОРОВИМ БУДЬ</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>знає</i> загальні правила щоденної гігієни; основні фізичні вправи для свого віку, правила загартовування; <i>знає і виконує</i> фізкультурні вправи для вироблення правильної постави та ходи; <i>наводить приклади</i> фізичних вправ та правил загартовування; <i>називає</i> основні складові здорового способу життя; <i>дотримується правил</i> правильної постави та сидіння за партою (робочим столом); власного режиму дня (чергування праці і відпочинку); охайності та особистої гігієни;</p>	<p>Основні складові здорового способу життя. Режим дня — розумне чергування роботи та відпочинку. Правила щоденної гігієни. Речі особистої гігієни. Фізичні вправи, правила загартовування. Правильна постава.</p>

<p><i>має уявлення про</i> планування робочого часу; гігієну харчування;</p> <p><i>виявляє інтерес</i> до своєї зовнішності;</p> <p><i>оцінює</i> власні вчинки та діяльність;</p> <p><i>робить висновки</i> про необхідність дотримання режиму дня, режиму харчування; про користь та необхідність дотримання правил щоденної гігієни; про користь та необхідність дотримання для здорового способу життя.</p>	
<p>2.1 Рідна природа, тобою пишаєшся!</p>	
<p>Здобувач освіти:</p> <p><i>знає</i> відмінності зовнішнього вигляду дерев, кущів, трав'янистих рослин; відмінності зовнішнього вигляду комах, риб, птахів, звірів;</p> <p><i>знає і виконує</i> інструкції технічної безпеки та правила поведінки під час практичних робіт, екскурсій у природі;</p> <p><i>наводить приклади</i> дерев, кущів, трав'янистих рослин;</p> <p><i>називає</i> частини квіткової рослини;</p> <p><i>групує за зовнішніми ознаками та називає</i> представників основних груп тварин: комах, риб, птахів, звірів; диких та свійських тварин; представників груп об'єктів живої природи: дерев, кущів, трав'янистих рослин; овочів та фруктів, їстівних та отруйних грибів;</p> <p><i>має уявлення про</i> ознаки будови дерев, кущів, трав'янистих рослин; ознаки основних груп тварин: комах, риб, птахів, звірів; правила збирання грибів;</p> <p><i>пояснює</i> господарське значення свійських тварин; значення праці людей своєї місцевості;</p> <p><i>спостерігає за життям</i> кімнатних рослин; тварин живого куточка (домашніх улюбленців); тварин у природі (біля школи, дому, садиби);</p> <p><i>працює в парі/групі, виконуючи практичні роботи,</i> доглядаючи за кімнатними рослинами; тваринами живого куточка (домашніми улюбленцями); піклуючись про птахів, які залишаються зимувати в Україні;</p> <p><i>робить висновки</i> про щедрість і багатство осені в рідному краї.</p>	<p>Будова рослин. Кімнатні рослини. Догляд за кімнатними рослинами.</p> <p>Дерева, кущі та трав'яні рослини. Рослини городу та саду. Овочі, фрукти. Збір урожаю восени.</p> <p>Лікарські рослини. Гриби їстівні та отруйні. Осінь красна хлібом.</p> <p>Тварини живого куточка. Домашні улюбленці. Акваріум та його мешканці.</p> <p>Комахи, риби, звірі.</p> <p>Свійські та дикі тварини.</p> <p>Необхідність бережливого ставлення до рослин та тварин, догляд за ними.</p> <p>Привернення уваги учнів до краси осінньої природи під час екскурсії до лісу, в парк.</p>
<p>Екскурсія.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Мандрівка за місто, за межі села для знайомства з природою. ▪ Спостереження за осінніми змінами в навколишньому світі. 	

<p>Практична робота.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Перевірка власної постави. ▪ Спостереження та догляд за кімнатними рослинами. (Дослідження за допомогою лупи будови квітки кімнатної рослини). ▪ Виготовлення годівничок для птахів, що залишаються зимувати на Україні (з використаної тари для харчових продуктів). <p>Проект «Мої власні відкриття».</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Я господар свого часу (створення власного режиму дня). ▪ Рух рідини по рослині (зафарбовування пелюсток білої георгіни, білого цикламену тощо). ▪ Чи спілкуються між собою тварини? <p>Дослідницький практикум. Дослідження і вивчення будови рослин.</p>	
<p>2.2 Наш дім, наша сім'я</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>знає</i> свої обов'язки в сім'ї; <i>наводить приклади</i> основних правил співжиття в сім'ї; звичаїв та традицій родини; <i>називає</i> членів своєї сім'ї, родичів за ступенем рідства спорідненості, їхні імена, свої домашні обов'язки; речі в своїй оселі та правила користування ними; <i>знає</i> про традиції своєї сім'ї, професії своїх батьків; <i>має уявлення про</i> поняття «сім'я», «родичі»; архіви та реліквії родини; <i>працює в парі/групі</i> з інформацією про сім'ю, родину; <i>дотримується правила</i> поведінки вдома; догляду за речами, які використовуються в побуті; <i>допомагає</i> батькам та родичам по господарству; <i>робить висновки про</i> шанобливе ставлення до сім'ї, до рідних.</p>	<p>Поняття: «сім'я», «родина», «родичі». Моя родина – частина мого народу. Виховання поваги, шанобливого ставлення до сім'ї, до рідних.</p> <p>Родинні реліквії та архіви, що передаються від покоління до покоління.</p> <p>Поняття «оселя», «речі в нашій оселі». Ознайомлення учнів з домашніми обов'язками та правилами поведінки вдома. Допомога батькам по господарству. Повага до старших, взаєморозуміння та взаємодопомога.</p> <p>Правильне харчування.</p>
<p>Проект «Мої власні відкриття». Виставка за матеріалами сімейних архівів з використанням фото та малюнків: «Старий альбом», «Сімейне коло» тощо.</p>	
<p>3. МІЙ РІДНИЙ КРАЙ, МОЯ КРАЇНА</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>знає</i> назву свого міста (села); домашню адресу; <i>знає</i> назву Батьківщини, столицю України; <i>має уявлення</i> про символи держави: прапор, герб, гімн; про населені пункти – місто, містечко та</p>	<p>Природа та люди в нашому місті (селі). Домашня адреса. Історія назв вулиць у нашому місті (селі).</p> <p>Моя Батьківщина –</p>

<p>село; про патріотизм громадян до Батьківщини; <i>описує</i> працю людей своєї місцевості; <i>пояснює</i> відмінність поняття «Батьківщина» і «батьківщина»; <i>працює в парі/групі</i> проводить елементарні спостереження в навколишньому світі; аналізує розповідь вчителя, інформацію, малюнки, текст підручника, розповідає про отриману інформацію; про результати спостережень у природі;</p>	<p>Україна. Столиця України – старовинне місто Київ. Символи України: прапор, герб, гімн. Народні символи – обереги. Природа України – краса та багатство Батьківщини. Ми в країні – це я і мої співвітчизники. Праця людей у місті (селі).</p>
<p>Екскурсія.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Оглядова екскурсія за історичними місцями мого рідного краю. <p>Проект «Мої власні відкриття».</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Чим славетний мій край? <p>Дослідницький практикум.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Звідки походить назва мого міста/села. ▪ Історії та легенди (казки) мого рідного краю. 	
<p>3.1 Прекрасна земля – Україна!</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>знає</i> назву Батьківщини, столицю України; <i>називає</i> назви водойм рідного краю; найбільших річок і озер України; морів, що омивають Україну; гір; <i>наводить приклади</i> позитивного ставлення людини до водойм; <i>має уявлення</i> про символи держави: прапор, герб, гімн; про патріотизм її громадян Батьківщини; про карту України та умовні позначення на ній рівнин, гір, річок, морів; <i>знаходить</i> на карті України столицю держави, рівнини, гори, найбільші водойми України, Чорне море, Азовське море; <i>пояснює</i> господарське значення водойм; <i>дотримується</i> правил екологічної поведінки в побуті; інструкцій і правил техніки безпеки при проведенні спостережень, практичних робіт, екскурсій; <i>розуміє</i> значення корисних копалин, водойм, ґрунтів і лісів для природи та господарської діяльності людини; <i>робить висновки</i> про природні багатства нашої країни.</p>	<p>Україна на географічній карті світу. Умовні позначення на географічній карті (рівнини, гори, водойми). Велич та краса українських гір (Українські Карпати та Кримські гори). Природа гір. Водойми України та рідного краю (джерела, озера, річки, моря). Значення водойм для життя людини. Охорона водойм. Як охороняти ґрунт, запобігаючи руйнуванням. Значення і охорона ґрунтів. Правила поведінки на вулицях міста (села) та біля водойм.</p>
<p>Дослідницький практикум.</p>	

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Як економно використовувати воду в побуті? <p>Міні-проект.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Яку воду ми п'ємо? ▪ Як облаштувати джерело? 	
<p>3.2 Мова барвиста – мова багата</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>називає</i> мову, якою спілкується; весняні свята, народні традиції, пов'язані з ними; <i>має уявлення про</i> існування інших мов світу; <i>знає</i> поезію та пісні про Україну; поезію та пісні про весняні свята та народні традиції (Великдень. День матері); прислів'я, приказки, вірші про мову; слова ввічливості, які допомагають у спілкуванні; <i>пояснює</i> необхідність мови як засобу спілкування людей; <i>описує</i> весняні традиції рідного краю; <i>дотримується</i> правил чистоти та правильності мови; культури спілкування з однолітками та дорослими; <i>робить висновки</i> про красу, багатство та співучість рідної мови; про красу та мудрість народних традицій; <i>приймає участь</i> у відзначенні народних свят.</p>	<p>Формування уявлень про мову як засіб спілкування людей. Виховання любові й поваги до рідної мови, формування уявлень про її красу, багатство, співучість. Усна народна творчість (казки, прислів'я, приказки, пісні). Народні святкові традиції. Великдень. День матері. Ремесла українського народу.</p>
<p>Екскурсія. До закладів мистецтва. На виставки народних ремесел.</p> <p>Практична робота.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Відкриваємо майстерні («Розмалюймо писанку», ляльки своїми руками, обереги для дому тощо). <p>Проект «Мої власні відкриття».</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Традиції моїх предків. 	
<p>4. СОНЦЕ І НЕБО, ЗЕМЛЯ І ВОДА</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>називає</i> складові неживої природи; властивості повітря, води, склад ґрунту; <i>розпізнає</i> види гірських порід своєї місцевості; <i>має уявлення про:</i> Сонце, як джерело тепла та світла та про його значення для природи; використання людиною гірських порід; економне та бережливе використання води людиною; <i>спостерігає</i> за дослідами, що демонструють властивості повітря, води та ґрунту; <i>досліджує</i> властивості повітря, води, ґрунту;</p>	<p>Сонце – джерело тепла та світла. Значення Сонця для життя на Землі. Вода та її властивості. Вода в природі та в житті людини. Повітря та його властивості. Значення повітря для природи. Гірські породи, їхнє значення для людини. Ґрунт. Значення ґрунту для</p>

<p><i>аналізує</i> наочні ілюстрації і здобуває з них необхідну інформацію;</p> <p><i>розповідає</i> про значення повітря, води, ґрунту, сонячного тепла і світла для життя рослин, тварин та людини;</p> <p><i>дотримується</i> інструкцій і правил техніки безпеки при проведенні спостережень, екскурсій; правил поведінки поблизу водойм; правил поведінки під час екскурсії</p>	<p>живої природи і господарської діяльності людини.</p> <p>Значення Сонця для життя на Землі та його вплив на різноманітність природи Землі.</p>
<p>Практична робота.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ознайомлення з колекцією гірських порід (своєї місцевості, рідного краю, країни). <p>Демонстрація властивостей:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ води (безбарвна, прозора, набуває форми посудини, тече тощо). ▪ повітря (існує навколо нас, без запаху, прозоре, займає увесь доступний простір тощо). <p>Проект «Мої власні відкриття».</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Для чого потрібне чисте повітря? ▪ Гірські породи у казках світу. ▪ Як людина використовує гірські породи. «Графіт для олівців»; «Смак кам'яної солі»; «Вугілля для тепла»; «Алмази для інструментів та прикрас»; «Мармур для будівництва та історії» тощо. <p>Дослідницький практикум.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Куди зникає вода з калюжі? (Пропедевтика колообігу води в природі). ▪ Як побачити повітря? 	
<p>4.1 З любов'ю до рідного краю</p>	
<p>Здобувач освіти:</p> <p><i>групує за зовнішніми ознаками та називає</i> представників груп об'єктів живої природи: листяних і хвойних рослин, дикорослих і культурних рослин, рослин квітника; диких і свійських тварин своєї місцевості, пояснюючи сутність групування;</p> <p><i>наводить приклади:</i> представників тварин і рослин, що занесені до Червоної книги; представників тварин і рослин, що ростуть чи мешкають у заповідниках; позитивного і негативного ставлення людини до природи;</p> <p><i>спостерігає</i> за життям тварин;</p> <p><i>досліджує</i> особливості природи рідного міста (села);</p> <p><i>називає</i> пам'ятки природи в рідному краї;</p> <p><i>описує</i> красу та визначні і пам'ятні місця свого міста/села;</p>	<p>Дикорослі та культурні рослини</p> <p>Краса природи рідного міста (села). Рослини квітника.</p> <p>Листяні та хвойні рослини.</p> <p>Дикі та свійські тварини рідного краю.</p> <p>Зоологічний парк – живий музей тварин, створений людиною.</p> <p>Правила поведінки в зоологічному парку.</p> <p>Парки, сквери, заповідні місця рідного краю.</p> <p>Охорона рослин та тварин. Червона книга.</p> <p>Червонокнижні рослини рідного краю.</p> <p>Дбайливе ставлення до</p>

<p>пояснює господарське значення дикорослих рослин (лісів, заповідників), культурних рослин, свійських тварин своєї місцевості;</p> <p>усвідомлює необхідність захищати рослини і тварини рідного краю;</p> <p>моделює у процесі навчальної гри оптимальні форми поведінки людини у природі та форми позитивного ставлення людини до природи;</p> <p>дотримується інструкцій і правил техніки безпеки при проведенні спостережень, екскурсій; правил поведінки під час екскурсії;</p> <p>оцінює власну діяльність.</p> <p>знаходить за допомогою дорослих необхідну інформацію з додаткових джерел знань про природу свого краю та обговорює отриману інформацію у групі/парі;</p> <p>працює в парі/групі висуває пропозиції, аргументи, судження щодо розв'язання спільного завдання;</p> <p>презентує міні-проект.</p>	<p>природи та до результатів праці людини – основна ознака культурної людини.</p>
<p>Проект «Мої власні відкриття».</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Червонокнижні рослини рідного краю. <p>Міні-проект.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Що я пораджу відвідати гостям мого рідного краю. ▪ Україна – у найближчому майбутньому ▪ Ми маленькі господарі своєї країни. <p>Практична робота.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Бережіть природу, люди! (Складання правил поведінки в природі, спираючись на досвід першокласників). 	

2 клас

(4 години на тиждень, всього 140 годин)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
1. ПРИРОДИ ЛАГІДНА КРА СА	
1.1. Осінні фантазії	
<p>Здобувач освіти:</p> <p>має уявлення про: явища і об'єкти неживої та живої природи; роботу людей на городах, полях та в садах рідного краю у різні пори року; перелітних та осілих птахів рідного краю; підготовку рослин та тварин до зміни пори року; розмноження рослин; про життя бджіл;</p> <p>розуміє, яке місце людини в природі; причини сезонних змін в неживій і живій природі (3-4 зміни); від чого залежать зміни в природі;</p> <p>називає рослин, поширених в Україні; групи птахів за сезонною поведінкою; тварин, поширених в Україні, в тому числі, які змінюють забарвлення хутра, які запасують на зиму корм, які впадають у зимову сплячку(в тому числі звірі, комахи, мешканці озер, ставків, річок); елементарні ознаки осені в неживій та живій природі;</p> <p>розпізнає тварин лісу, поля, водойм; диких та свійських тварин; найпоширеніші плоди і насіння рослин рідного краю; отруйні та їстівні гриби рідного краю; рослини і дерева за формою і кольором стовбура, гілок, листя, плодів, насіння; по 3-4 хвойні та листяні рослини рідного краю;</p> <p>описує істотні ознаки змін в порах року; зовнішній вигляд 5-6 тварин рідного краю; позитивні емоції, які викликає природа у будь-яку пору року;</p> <p>наводить приклади взаємозв'язків і взаємозалежностей між неживою та живою природою; явищ природи, що повторюються; сільськогосподарських угідь (сад, город, поле), плодів і насіння різних рослин, назв отруйних та їстівних грибів; 2-3 народних прикмет, поезій і пісень про осінь;</p> <p>описує: який вигляд мають рослини, які овочі та</p>	<p>Формування поняття про природу як естетичну, практичну, екологічну, пізнавальну й моральну цінності;</p> <p>Яке значення має природа для людей. Місце людини в природі (людина – частина природи).</p> <p>Осінні місяці. Народні прикмети про осінь. Барви осені. Дерева восени. Чому жовтіє і опадає листя? Падоліст. Уявлення та вміння спостерігати сезонні зміни в природі.</p> <p>Рослини восени. Осінній пейзаж. Спостереження й розпізнавання рослин за формою та кольором стовбура, гілок, листя, плодів, насіння. Гербарій. Поширення плодів і насіння у природі. Розмноження рослин. Зберігання в домашніх умовах плодів і насіння.</p> <p>Осінні квіткові рослини й кольори. Які рослини цвітуть навесні, а які – влітку й восени. Мистецтво складання букетів. Осінні турботи дорослих в саду, на городі, на луках.</p> <p>Осіння краса рідного краю. Осінні явища в житті рослин і тварин. Підготовка тварин до приходу зими (зміни пори року).</p> <p>Охорона природи. Чому природа – велика цінність для нас? Рослини Червоної книги України, що ростуть в твоєму краї.</p> <p>Поезія та проза, народні прикмети та пісні про красу осені.</p>

фрукти вирощують у рідному краї, які страви можна приготувати з них, які плоди й насіння мають рослини, найбільш поширені в даній місцевості; гриби своєї місцевості, який вони мають вигляд, де вони ростуть;

пояснює з чим пов'язані сезонні зміни в природі; ознаки за якими тварини – це частина живої природи; значення плодів у розповсюдженні насіння у природі; причини впадання у сплячку тварин, причини відльоту птахів у вирій та повернення з вирію;

знає назви осінніх місяців; правила збирання грибів; що рослини та тварини – це частина живої природи; причини відльоту перелітних птахів;

уміє проводити елементарні спостереження в навколишньому світі та описувати сезонні зміни в природі восени; здобувати та фіксувати необхідну інформацію із підручника та додаткових джерел (енциклопедії, довідники, періодика тощо) про природу рідного краю у різні пори року;

спостерігає та описує елементарні явища в навколишньому середовищі; особливості рослин та поведінку диких та свійських тварин рідного краю, залежно від пори року; красу природи у різні пори року; погоду рідного краю у різні пори року;

володіє початковими навичками виготовлення гербарію, складання букетів;

складає за власними спостереженнями невеликий опис об'єктів навколишнього світу; за власними спостереженнями невеликий опис тварин;

підтверджує народні прикмети своїми спостереженнями;

перевіряє народні прикмети передбачення погоди;

називає назви дерев, які ростуть в різних кліматичних зонах планети Земля;

робить висновки про взаємозалежність між неживою та живою природою; про те, що кожен конкретний об'єкт і явище природи мають свою особливу неповторну красу та цінність; про необхідність захисту рослин і тварин.

презентує виконання творчих завдань(міні проектів, доповідей, практичних робіт);

Овочі та фрукти (форми, кольори, поживні властивості, поширені українські страви). Натюрморт.

Які бувають ліси. Дубовий та березовий гай, ялинник і сосновий бір, мішаний ліс. Ліс у художній творчості, краса осіннього лісу.

Охорона лісу. Від чого і як треба оберігати ліс? Гриби (форми, кольори, схожість та відмінність грибів між собою, їстівні та отруйні гриби: місця зростання грибів і основні правила їх збирання.

Дерева різних кліматичних зон планети Земля. Ботанічний сад.

<p><i>обговорює у групі, парі</i> власний досвід (власні спостереження) за природою; як можна допомогти тваринам узимку</p> <p><i>дотримується,</i> використовуючи свій початковий досвід, основних екологічних заборон; правил поведінки, правил техніки безпеки під час екскурсій у природі.</p> <p><i>допомагає</i> тваринам восени (виготовлення годівниць, шпаківень для птахів, збирання насіння для підгодовування птахів).</p>	
<p>Екскурсії:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ до парку (скверу) для привернення уваги учнів до краси осінньої природи. Осінній падолист. Збір листя. Збирання насіння для підгодовування птахів узимку; ▪ до саду та на город для ознайомлення з овочами та фруктами. Спостереження й розпізнавання рослин за формою та кольором стовбура, гілок, листя, плодів, насіння; ▪ до лісу для ознайомлення з грибами, місцями їхнього зростання; ▪ до ботанічного саду для ознайомлення зі змінами в житті рослин та оранжереї для ознайомлення з екзотичними рослинами. <p>Спостереження в природі:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ за кольором неба в різну погоду, кольором і формою хмар; ▪ за листопадом; ▪ за рослинами (деревами, кущами, трав'янистими) та тваринами (комахами, птахами, ссавцями), поширеними у рідному краї. <p>Практичні роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Виготовлення аплікації з опалого листя; ▪ виготовлення іграшок, букетів, прикрас з опалого листя та сухих гілок; ▪ приготування квіткового чаю; ▪ розгляд колекцій муляжів «Плодові тіла їстівних та отруйних грибів». Замальовки, ліплення, виготовлення аплікацій грибів. <p>Навчальні міні-проекти</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Коли ліс дякує, а коли ображається? ▪ Тиша в лісі. ▪ Як не заблукати у лісі? ▪ Квіти у нашій родині. ▪ Лісова аптека. 	
<p>1.2. Сонце і небо, Земля і вода</p>	
<p>Здобувач освіти:</p> <p><i>має уявлення про:</i> форму планети Землі; добове обертання Землі навколо своєї осі та обертання планети навколо Сонця; сторони горизонту; про колообіг води у природі;</p> <p><i>розуміє:</i> який вплив має Сонце на зміни пір року, яке значення сонячного світла і тепла для живої природи; утворення тіні від непрозорих</p>	<p>Значення Сонця для життя на Землі. Форма планети Земля. Глобус – модель Землі. Горизонт та його основні сторони.</p> <p>Обертання планети Земля навколо осі. Доба. Утворення тіні від непрозорих предметів. Гномон.</p> <p>Обертання Землі навколо Сонця.</p>

<p>предметів;</p> <p>називає: види деяких хмар, основні витoki прісної води (озера, струмки, джерела, ріки), опади (туман, роса, дощ);</p> <p>знає тривалість доби і року, призначення гномона, складові погоди (температура, хмарність, види опадів, вітер);</p> <p>уміє скласти невеликий опис об'єктів та явищ навколишнього світу; вимірювати довжину тіні від гномона;</p> <p>спостерігає: за видимим рухом Сонця по небосхилу; за змінами кольору неба в різний час доби, в різну погоду та в різні пори року, явищами та об'єктами природи;</p> <p>фіксує: свої спостереження в зошиті чи календарі спостережень; обґрунтовує цінність чистої води, необхідність охорони і збереження води;</p> <p>вимірює температуру води та повітря;</p> <p>дотримується: правил поведінки в природі і основних екологічних правил;</p> <p>робить висновки про необхідність охорони природи.</p> <p>застосовує у повсякденному житті знання про складові погоди; види опадів, передбачення погоди; про настання дня і ночі, про настання пір року.</p>	<p>Рік. Уявлення про причини зміни пір року на планеті Земля. Вплив Сонця на сезонні явища у природі.</p> <p>Явища природи. Умовні позначення природних явищ. Погода та її складові. Вплив Сонця на погоду. Планування спостережень за природою у різні пори року.</p> <p>Яким буває небо. Утворення хмар. Небо в різну погоду, у різний час доби, його кольори; порівняння осіннього неба з описами неба влітку, взимку, навесні).</p> <p>Опади: туман, роса, дощ, сніг, град.</p> <p>Спостереження за погодою рідного краю. Термометр та його призначення. Вимірювання температури. Синоптики. Народні прикмети передбачення погоди. Осінні явища в неживій природі. Осінні явища в житті рослин і тварин. Підготовка тварин до зими.</p> <p>Колообіг води у природі. Чому воду називають мандрівницею? Різноманітність водойм рідного краю (струмки, річки, озера, ставки). Підготовка до зимівлі мешканців водойм. Народні прикмети. Турбота про чистоту водойм.</p> <p>Море, океан. Мешканці морів та океанів. Море в поезії, фольклорі, живописі, музиці. Чи потрібно берегти воду й чому? Як нам доглядати й берегти Землю?</p>
<p>Спостереження в природі:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ за кольором неба в різну погоду, кольором і формою хмар; ▪ прозорістю води у водоймах. <p>Моделювання:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ утворення тіні від непрозорих предметів; ▪ зміни дня і ночі за допомогою глобуса і джерела світла. <p>Демонстрування зміни пір року на Землі за допомогою телурія.</p> <p>Дослідницький практикум:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ зміна довжини тіні предметів залежно від висоти джерела світла. Як виникає тінь? 	

<ul style="list-style-type: none"> ▪ вимірювання довжини тіні від гномона та планування регулярних (1-2 рази на міс.) спостережень за висотою Сонця опівдні; ▪ визначення показу термометра за малюнками. Визначення температури повітря та води; ▪ визначення стану водойми (чиста, забруднена, заросла, висихаюча). <p>Навчальний проект. Як рослини і тварини допомагають людям передбачати погоду? Захист проекту «Мої власні відкриття» (на вибір учителя)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Куди тече вода із річок та озер (на прикладах водойм рідного краю)? ▪ Коли вода руйнівник, а коли – рятівник? 	
2. У СВІТІ СИМЕТРІЇ	
2.1 Дзеркальна симетрія	
<p>Здобувач освіти: <i>має уявлення</i> про поняття «симетрія», про симетрію як один із властивостей природи; <i>знає</i> основні види симетрії (поворотна, дзеркальна, переносна); <i>розрізняє та називає</i> основні види симетрії; <i>наводить приклади</i> дзеркальної симетрії у природі і серед об'єктів, створених людиною та їх використання.</p>	<p>Ознайомлення учнів з одним із основних законів природи – симетрією та її основними видами. Приклади дзеркальної симетрії в природі та серед об'єктів, створених людиною.</p> <p>Вправи з дзеркалом (виявлення за допомогою дзеркала загальної властивості дзеркально симетричних речей).</p>
2.2 Поворотна симетрія	
<p>Здобувач освіти: <i>має уявлення</i> про те, що таке поворотна симетрія, про використання поворотної симетрії людиною (посуд, колесо, труби); <i>наводить приклади</i> поворотної симетрії у навколишньому світі (сніжинки, рослини, морська зірка тощо); <i>спостерігає та описує</i> прояви поворотної симетрії у виробках: ялинкові кульки, зірки, снігова баба.</p>	<p>Поворотна симетрія в природі. Точка повороту. Використання поворотної симетрії людиною: посуд, колесо, труби тощо.</p>
2.3 Переносна симетрія	
<p>Здобувач освіти: <i>має уявлення</i> про те, що таке переносна симетрія; про поняття «бордюр», «орнамент», «мистецтво», «техніка», «архітектура»; <i>наводить приклади</i> переносної симетрії у навколишньому світі (мистецтві, техніці, архітектурі); <i>уміє</i> знаходити симетричні об'єкти; <i>спостерігає та описує</i> симетричні об'єкти; <i>розрізняє</i> види симетрії в геометричних</p>	<p>Переносна симетрія в природі: малюнок на тілі змії, розміщення насіння бобових рослин у стручку, розміщення листя на стеблі тощо.</p> <p>Переносна симетрія в мистецтві, техніці, архітектурі.</p> <p>Бордюри й орнаменти – поєднання різних видів симетрії.</p>

фігурах.	
2.4 Симетрія у світі різноманітних фігур	
<p>Здобувач освіти: <i>називає</i> плоскі та об'ємні геометричні фігури; <i>наводить приклади</i> геометричних фігур та тіл в навколишньому середовищі.</p>	<p>Плоскі геометричні фігури: трикутник, квадрат, багатокутник, коло. Об'ємні геометричні фігури: куб, циліндр, куля. Геометричні фігури в навколишньому світі та їхня симетрія.</p>
<p>Екскурсія до лісу, парку, по місту для спостереження симетрії. Спостереження за допомогою лупи сніжинок, крапель води тощо. Практичні роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ створення вітрячків, іграшок, що демонструють обертання навколо вісі; ▪ креслення за допомогою примітивних пристроїв (канцелярська кнопка-нитка-олівець, стрічка-дошка-крейда тощо) та за допомогою циркуля кіл; ▪ створення різноманітних бордюрів та орнаментів (у колі, на смужці): малювання, ліплення, аплікація, мережка; ▪ пошук симетричних об'єктів у природі та виготовлення фігур, в яких мають місце різні види симетрії; ▪ виготовлення паперових розгортки для створення многогранників (за вибором учителя та учнів); ▪ конструювання симетричних геометричних фігур, іграшок, прикрас. <p>Дослідницький практикум:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ визначення за допомогою дзеркала симетричних об'єктів (вони мають вісь симетрії, ліва половинка точно співпадає з правою, якщо їх сумістити одна з одною); ▪ виявлення відмінності речі від її відображення в дзеркалі; ▪ пошук за малюнками та зображеннями зразків переносної симетрії. <p>Проект «Мої власні відкриття» (за вибором учнів)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Місяць, Земля, зорі – космічні кулі. ▪ Для чого в кульковій ручці кулька? ▪ Глобус – «куля»? 	
2.5 Зима в рідному краї	
<p>Здобувач освіти: <i>має уявлення про:</i> зимові явища в неживій природі; птахів та тварин що зимують у рідному краї та про тварин, які взимку впадають у сплячку; особливості зимового життя комах, птахів та звірів; <i>називає</i> народні зимові свята, дитячі зимові ігри; сезонні зміни в природі взимку; особливості пристосування тварин та птахів до життя взимку; <i>наводить приклади</i> істотних ознак зими, 2-3 народних прикмет, прислів'їв, приказок, віршів та пісень про зиму та зимові свята; складає невеличкі словесні описи своїх спостережень та вражень від</p>	<p>Зимові місяці. Зимові явища у природі. Ознайомлення учнів із змінами в природі узимку. Поезія та проза, народні прикмети та пісні про красу зими.</p> <p>Погода взимку (низька температура, хмарність, опади). Сніг, лід, крига. Краса природи взимку. Привернення уваги учнів до краси зимової природи. Ознайомлення з деякими особливостями життя рослин і тварин узимку.</p> <p>Народні свята (Свято</p>

<p>зимових свят; робить висновки про радощі та переваги зимової пори</p> <p>знає назви зимових місяців; зимуючих та осілих птахів, тварин, що зимують у рідному краї,</p> <p>розуміє причини настання зими; замерзання водойм, утворення льоду,</p> <p>уміє заповнювати зимовий календар погоди; виявляти турботу про тварин кожної пори року;</p> <p>пояснює, з чим пов'язані сезонні зміни в природі;</p> <p>описує поведінку тварин взимку;</p> <p>спостерігає сезонні зміни в неживій та живій природі своєї місцевості взимку;</p> <p>дотримується правил поведінки в природі (підгодовує пташок та інших тварин);</p> <p>робить висновки про красу зимової природи;</p> <p>допомагає тваринам узимку(виготовлення годівниць, шпаківень для птахів, підгодовування птахів).</p> <p>застосовує набуті знання народних прикмет про погоду та природу взимку; для піклування за тваринами взимку.</p>	<p>Миколая, Різдво Христове, Свято Щедрого вечора, Водохреща), зимові ігри. Прислів'я, приказки. Ознайомлення з Вертепом.</p>
<p>Екскурсія до лісу, парку з метою спостереження сезонних змін у природі.</p> <p>Практичні роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ вирізання витинанок (сніжинок); ▪ виготовлення новорічних аплікацій та іграшок; ▪ вивчення колядок , щедрівок. <p>Навчальні проекти</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Пташина їдальня; ▪ Буду я природі другом. 	
<p>3. СВІТ – В МЕНІ, І В СВІТІ – Я</p>	
<p>3.1 Краса людини</p>	
<p>Здобувач освіти:</p> <p>має уявлення про: неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, характер, здібності) та про відмінність від тварин (мова, мислення, праця); культуру взаємин людей в сім'ї, школі, на вулиці; взаємні обов'язки батьків і дітей; свою приналежність до України; культуру одягу та моду;</p> <p>називає свій родовід, традиції своєї сім'ї, професії своїх батьків та інших членів сім'ї, способи зміцнення здоров'я, органи людини;</p>	<p>Я і вся наша сім'я. Складання словесних портретів членів сім'ї. Виховання шанобливого ставлення до своєї родини, обґрунтування необхідності добре знати своїх родичів, своє походження.</p> <p>Людина – частина живої природи. Тіло людини – чудове творіння природи. Організм людини. Будова та пропорції тіла. Неповторність кожної людини. Краса</p>

<p><i>знає</i> основні правила співжиття сім'ї, правила гостинності;</p> <p><i>пояснює</i> роботу органів організму людини; дотримується правил особистої гігієни, зміцнення здоров'я, режиму праці та відпочинку;</p> <p><i>виявляє</i> інтерес до своєї зовнішності; патріотичні почуття, шанобливе ставлення до реліквій свого народу, рідного краю держави;</p> <p><i>прагне</i> до охайності та краси у зовнішньому вигляді; знати більше про досягнення українців у різних галузях (науці, культурі, спорті тощо); до власної акуратності, до самовиховання; до пізнання минулого і сучасного України; до участі у відзначенні пам'ятних подій, державних і народних свят;</p> <p><i>складає</i> словесні портрети членів сім'ї;</p> <p><i>розуміє</i>, що тіло людини – чудове творіння природи;</p> <p><i>наводить приклади</i> досягнень людей;</p> <p><i>застосовує</i> доречно слова етикету,</p> <p><i>уміє</i> поводитись чемно в гостях, громадських місцях; розпізнавати вчинки однолітків;</p> <p><i>бере участь</i> у колективних справах;</p> <p><i>робить висновки</i> про необхідність збереження і зміцнення здоров'я.</p>	<p>і культура рухів людини. Режим праці і відпочинку. Як зміцнювати своє здоров'я? Виховання відповідального, дбайливого ставлення до свого здоров'я.</p> <p>Зовнішній вигляд. Одяг та його призначення. Одяг для праці і відпочинку. Мода, елегантність і смак. Конструювання одягу.</p> <p>Правила поведінки та етикет за столом. Чистота – запорука здоров'я.</p> <p>Правила співпраці, гри, поведінки в громадських місцях.</p> <p>Культура спілкування з ровесниками й старшими.</p> <p>Подвиг. Стародавні та сучасні герої. Відомі та знамениті люди твого краю.</p> <p>Надійне слово – труд. Краса людської праці. Праця учня. Ким бути?</p> <p>Професії та ремесла сучасних українців. Професії твоїх батьків та рідних. Професійні династії.</p>
<p>Анкетування. «Давайте познайомимось».</p> <p>Екскурсії: до художнього музею для ознайомлення з творами мистецтва, які зображують людину; до салонів мод для ознайомлення з роботою художників-модельєрів. на підприємство для ознайомлення з працею людей різних професій.</p> <p>Навчальна гра «Це – так, а це – ні».</p> <p>Практичні роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ вивчення комплексу вправ ранкової гімнастики; ▪ розвиток умінь правильно рухатися, слідкувати за своєю поставою; ▪ моделювання варіантів зручного одягу для школи (відпочинку, спорту тощо) з паперових розгорток; <ul style="list-style-type: none"> ▪ конструювання одягу для ляльок; ▪ визначення розмірів одягу; ▪ сервірування святкового столу за допомогою лялькового посуду. <p>Демонстрація навчальних проєктів</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Перші олімпіади людства – свята спорту. 	

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Найбільше багатство людини – здоров'я. <p>Міні – проекти</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Народна мудрість (прислів'я та приказки) про правила етикету та поведінки. ▪ Ми схожі – ми різні. ▪ Якщо мій товариш/подруга захворів/ла... . ▪ Подвиг героя, що мене надихає. 	
<p>3.2. Вчимося спілкуватися</p>	
<p>Здобувач освіти:</p> <p><i>має уявлення про:</i> усну та писемну форми спілкування, форму спілкування без слів (мімічну);</p> <p><i>називає</i> деякі професії (5 – 6) та їх особливості, імена славнозвісних трудівників (вчених, письменників, лікарів, учителів, робітників тощо), моральні якості людини (доброта, чуйність, порядність тощо); приклади позитивного і негативного ставлення до старших і молодших;</p> <p><i>знає</i> слова та способи привітання, прощання, основні форми спілкування та їхні різновиди (монолог, діалог); правила ввічливої поведінки у гостях, громадських місцях;</p> <p><i>уміє</i> чемно звернутися до однолітків і дорослих, познайомитися, привітатися, попрощатися; чемно поводитися у гостях і бути гостинним; чемно та доброзичливо ставитися до людей;</p> <p><i>розуміє</i> значення добрих взаємин, їх перевагу на суперечками і конфліктами, принципи дружніх стосунків, милосердя, поступливості, подільчivosti, наполегливості, відповідальності;</p> <p><i>прагне</i> до вироблення цих чеснот;</p> <p><i>робить висновки про:</i> значення ввічливої поведінки; користь та красу людської праці.</p>	<p>Ознайомлення з основними правилами і формами спілкування. Чи вміємо ми спілкуватись? Правила вітання, правила прощання.</p> <p>Звертання. Правила звертання.</p> <p>Знайомство. Правила знайомства.</p> <p>Монолог і діалог.</p> <p>Бесіда, дискусія, суперечка.</p> <p>Добрі слова – добрі відносини.</p> <p>Щире слово – комплімент. Лестощі.</p> <p>Способи спілкування без слів.</p> <p>Спілкування в усній і письмовій формі. Що таке культура спілкування? Як поводитись у гостях. Ми в читальні, у музеї, у театрі.</p> <p>Виховання культури усного мовлення. Чемне спілкування. Ввічлива поведінка. Твори добро повсюди.</p>
<p>Практична робота.</p> <p>Знайомство із учнями паралельних класів. Екскурсія на шефське підприємство з метою одержати змогу познайомитися з новими людьми.</p>	
<p>4. СВІТ, СТВОРЕНИЙ ЛЮДЬМИ</p>	
<p>4.1. Весна іде, красу несе</p>	
<p>Здобувач освіти:</p> <p><i>має уявлення</i> явища в неживій природі навесні; зміни поведінки тварин;</p> <p><i>знає</i> назви весняних місяців; істотні ознаки весни в неживій та живій природі; причини настання змін у житті тварин (комах, риб, птахів,</p>	<p>Ознайомлення учнів з прикметами весни. Весняні місяці. Ознаки весни в неживій природі. Формування вмінь спостерігати сезонні зміни в природі, прикмети весни, помічати красу рідної природи</p>

<p>звірів);</p> <p>уміє визначати та називати сезонні зміни в природі</p> <p>навесні (сонце все більше зігріває землю, збільшується день, з'являються перші квітки, листя, прилітають птахи з вирію); розпізнавати первоцвіти;</p> <p>наводить приклади ознак весни, 2-3 народних прикмет, веснянок, віршів та пісень про весну;</p> <p>розуміє з чим пов'язані сезонні зміни в природі; значення весняних робіт на полях, у садках, на городах рідного краю; необхідність збереження та охорони первоцвітів;</p> <p>дотримується правил поведінки в природі;</p> <p>спостерігає та описує сезонні зміни в природі навесні; як птахи і звірі піклуються та доглядають за власним потомством;</p> <p>складає невеликі словесні описи своїх спостережень;</p> <p>робить висновки про красу весняної природи;</p> <p>застосовує знання про охорону та рослин і тварин навесні.</p>	<p>навесні. Спостереження за неживою та живою природою навесні.</p> <p>Зміни у житті рослин та тварин навесні. Істотні ознаки весни в живій природі. Погода восени. Повернення перелітних птахів з вирію. Влаштування гнізд, насиджування та виведення пташенят. Піклування звірів про потомство. Розмноження.</p> <p>Весна в рідному краї. Народні прикмети весни.</p> <p>Казкові образи весни. Зображення весни у віршах, оповіданнях М. Стельмаха «Гуси-лебеді летять» та О.Олеся «Все навколо зеленіє». Вивчення веснянок, віршів та пісень про весну.</p>
<p>Спостереження за прикметами (сезонними змінами) весни: поява бруньок на деревах куцах, поява перших квіток, зміни кольору неба тощо.</p> <p>Практичні роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ виготовлення шпаківні; ▪ створення іграшок та подарунків до весняних свят, висаджування кімнатних рослин. <p>Навчальний проект. Не зривай первоцвітів – вісників весни!</p>	
<p>4.2. У світі казки</p>	
<p>Здобувач освіти:</p> <p>називає 1-2 казки народів світу; ознаки казки;</p> <p>знає та переказує 1-2 казки українського народу; наводить приклади українських народних казок; казок народів світу;</p> <p>ілюструє прочитані казки;</p> <p>пояснює особливості жанру казки;</p> <p>спостерігає та описує схожість українських казок з казками народів світу;</p> <p>складає усно (за малюнками) власну казку; запитання і дає на нього повну відповідь;</p>	<p>Ознайомлення з українськими народними казками. Розвиток уяви та усного мовлення під час слухання, ілюстрування, складання казок.</p> <p>Ознайомлення з казками народів світу. Розвиток уяви, усної художньої творчості учнів під час слухання, ілюстрування, складання казок народів світу.</p> <p>Казка «Дванадцять місяців».</p> <p>Назви місяців року.</p> <p>Казка К Ушинського «Умій</p>

<p><i>робить висновки</i> про мудрість народних казок, про значення казок в житті людини.</p>	<p>почекати». Казка «Які птахи нам весну принесли?» (За Н. Приходько). Литовська народна казка «Чому кіт умивається після їжі». Ненецька казка «Зозуля».</p>
<p>Практичні роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ іграшкові птахи (виготовлення птахів із природнього матеріалу, насіння тощо); ▪ аплікація «Улюблена страва моїх батьків». 	
<p>5. ДІМ, У ЯКОМУ ЖИВЕМО</p>	
<p>5.1 Необхідні речі дорослим і малечі</p>	
<p>Здобувач освіти: <i>має уявлення про:</i> Землю як спільний дім для всіх людей, тварин і рослин; необхідність толерантного ставлення до різноманітних культур, звичаїв народів світу; <i>має уявлення і виявляє</i> турботу про довкілля та культурну спадщину; <i>розуміє</i> поняття: «місто» і «село», «інтер'єр»; принцип дії сонячного годинника; <i>знає</i> основні елементи архітектури свого міста або села; елементи будівель; основні пам'ятки історії та культури, елементи інтер'єру та обладнання приміщень (меблі, годинники, посуд, прикраси, книги, музичні інструменти тощо); назви великих міст світу, різновидів людських осель; <i>має уявлення</i> про найбільш актуальні екологічні проблеми міст і сіл та шляхи їх розв'язання; <i>робить висновки</i> про красу нашої планети.</p>	<p>Архітектура – мистецтво містобудування. Рідне місто й село: парки, будинки, вулиці. Екологічні проблеми нашого міста (села). Міста й села зустрічають весну. Житло різних народів. У яких будинках мешкають люди. Міста світу. Казкові міста й будинки. А де живуть тварини? Помешкання тварин. Наш дім. Тепло, краса й затишок нашої оселі. Речі в нашій оселі. Що таке інтер'єр? Меблі, шпалери, штори, кімнатні рослини. Посуд. Виготовлення посуду. Музичні інструменти. Годинники. Сонячний годинник. Історія винаходу годинника. Казка про загублений час. Книги – наші друзі. Як створюються книги. Перші друковані книжки. Бережливе ставлення до книг. Робота над прислів'ями.</p>
<p>Екскурсії: по рідному місту (селу); вулицями міста (села) для ознайомлення з архітектурними особливостями; на виробництво із виготовлення предметів побуту, посуду тощо). Практичні роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ виготовлення казкових будинків. ▪ робота з будівельним конструктором над моделюванням будинків, елементів архітектури; 	

- створення макетів інтер'єру, зразків шпалер, тканин, килимів з різних матеріалів;
- ліплення посуду з пластиліну і глини з використанням елементів симетрії;
- виготовлення книжок-малюнків, обкладинок та суперобкладинок до них;
- конструювання та виконання аплікацій, малюнків різних видів машин, транспорту;
- виготовлення виробів з різних матеріалів за власним задумом «Подаруємо старим речам нове життя».

Міні-проекти

- Рослини-годинники.
- Сонячний годинник.

5.2 Світ машин

<p>Здобувач освіти: <i>знає</i> види і назви техніки, яка широко застосовується у господарстві: комбайн, трактор, підйомний кран, екскаватор, основні види транспорту, комп'ютер; <i>має уявлення</i> про найпростіші функції, які вони виконують; про екологічні проблеми, пов'язані з використанням машин, і можливі шляхи їх розв'язання; <i>розрізняє</i> основні види техніки, предмети праці, побуту, відпочинку; <i>дотримується</i> правил дорожнього руху.</p>	<p>Ознайомлення учнів з різними видами машин. Побутова техніка. Комп'ютери. Машини в народному господарстві. Водний, повітряний, автомобільний транспорт. Авіація. Космонавтика. Читання оповідання і складання до нього заголовка.</p>
<p>Спостереження за роботою різноманітних машин, дотриманням правил дорожнього руху пішоходами та водіями. Екскурсії:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ до наукових закладів та промислових підприємств з метою ознайомлення зі світом професій, з роботою різних машин на виробництві; ▪ за дотриманням пішоходами правил дорожнього руху; на транспортні підприємства. <p>Практичні роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ конструювання макетів машин; ▪ конструювання та виконання аплікацій, малюнків різних видів машин, транспорту; ▪ виготовлення дорожніх знаків; ▪ виготовлення аплікації кораблика. 	

ІНФОРМАТИЧНА КУЛЬТУРА Й ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

ІНФОРМАТИЧНА ГАЛУЗЬ, ТЕХНОЛОГІЧНА ГАЛУЗЬ

1-2 клас

Пояснювальна записка

Метою інформатичної освітньої галузі є формування інформаційно-комунікаційної компетентності та інших ключових компетентностей, здатності до розв'язання проблем з використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій та критичного мислення для розвитку, творчого самовираження, власного та суспільного добробуту, навичок безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування в учнів уявлення про роль інформаційно-комунікаційних технологій у житті людини;
- формування вмінь описувати об'єкти реальної та віртуальної дійсності різноманітними засобами подання інформації, створювати інформаційні продукти для вирішення проблем, творчого самовираження;
- формування початкових навичок інформаційної діяльності, зокрема вмінь опрацьовувати текстову та графічну інформацію;
- формування у дітей початкового досвіду використання комп'ютерної техніки для розв'язування навчальних, творчих і практичних задач;
- розвиток логічного, алгоритмічного, творчого та об'єктно-орієнтованого мислення учнів.

Реалізація поставленої мети та завдань у початковій школі відбувається за **змістовими лініями** «Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)», «Моя цифрова творчість», «Комунікація та співпраця», «Я і цифрові пристрої», «Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві».

У рамках змістової лінії **«Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)»** формуються початкові вміння розпізнавати, знаходити, свідомо відбирати, зберігати та опрацьовувати просту інформацію за допомогою цифрових пристроїв та без них. Розпізнавання правдивої і неправдивої інформації в усіх її виявах (текст, зображення, звук тощо) необхідне для формування критичного мислення, що сприяє безпеці в інформаційному просторі дитини. Початкові уявлення про моделі реалізуються через визначення істотних і неістотних властивостей об'єктів та створення на основі цього простих моделей об'єктів.

Змістова лінія **«Моя цифрова творчість»** розкривається через практичну діяльність (індивідуальну і групову) зі створення простих інформаційних продуктів (програм, текстів, зображень, відео, звуків, тощо) за допомогою цифрових пристроїв та програм для творчого самовираження, презентації себе і продуктів власної діяльності, вирішення завдань інших освітніх галузей.

В основі змістової лінії **«Комунікація та співпраця»** – ознайомлення із доступними для дитини засобами цифрової та безпосередньої комунікації

для гри, спілкування, навчання, отримання нової інформації; використання безпечного онлайнного чи офлайнного середовища для цього. В умовах роботи у групі учні мають навчитися окреслювати цілі індивідуальної та групової діяльності, розподіляти ролі в межах групи, оцінювати здобутий результат, аналізувати помилки та усувати їх, доброзичливо взаємодіяти безпосередньо та в мережах.

Змістова лінія *«Я і цифрові пристрої»* реалізовується через усвідомлення і розпізнавання тих завдань, які можна розв'язати за допомогою цифрових пристроїв, виходячи з їхніх функціональних можливостей (фотографувати, записувати, слухати, відображати, опрацьовувати інформацію тощо). До основних умінь, які формуються через цю змістову лінію, належать розпізнавання простих програмних і технічних несправностей та вміння усувати їх самостійно чи з допомогою дорослих, розуміти обмеження та переваги пристроїв стосовно виконуваних завдань, усвідомлювати, що машини можуть імітувати інтелектуальну діяльність. Ця змістова лінія охоплює вміння організовувати власний робочий простір на фізичному та простому програмному рівні для збереження здоров'я, доброго самопочуття та ефективної діяльності учня/учениці.

Змістову лінію *«Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві»* спрямовано на створення безпечних умов для учня / учениці під час роботи з цифровими пристроями і в мережах, що передбачає захист особистої інформації, формування принципів етичного, доброзичливого та відповідального спілкування через мережі, навички і можливості захисту власного інформаційного простору, фізичного та психологічного здоров'я. У рамках цієї змістової лінії в учнів формується відповідальне та шанобливе ставлення до власної та чужої інформаційної діяльності, яке на рівні початкової школи виявляється, зокрема, і через зазначення власного авторства, посилання на авторство інших, а також через усвідомлення шкоди від списування.

Вказані змістові лінії передбачають можливу інтеграцію інформатичної освітньої галузі з іншими освітніми галузями через розв'язування дослідницьких завдань, формування наскрізних умінь учнів, інформатичної грамотності та культури.

Метою навчання технології є формування в учня/учениці здатності до зміни навколишнього світу засобами сучасних технологій без шкоди для середовища, до використання технологій для власної самореалізації, культурного й національного самовияву.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- створення виробів від творчого задуму до його втілення в готовий результат;
- дбайливе ставлення до свого побуту, задоволення власних потреб та потреб тих, хто його/її оточує;
- ефективне використання природних матеріалів, турбота про навколишнє середовище;

- творче застосування традиційних і сучасних ремесел.

Реалізація поставленої мети та завдань у початковій школі відбувається за **змістовими лініями** «Моя технічна творчість і техніка», «Я у світі технологій», «Я у світі ремесел», «Мій побут».

Змістову лінію «**Моя технічна творчість і техніка**» спрямовано на розвиток в учня/учениці інтересу до техніки і явищ природи, формування мотивів до навчання, набуття практичних умінь і розвитку творчих здібностей. Основний шлях до розв'язання проблем у галузі технічної творчості - створення проблемної ситуації, вирішення творчих завдань конструкторського характеру (на конструювання і моделювання) та виготовлення матеріальних об'єктів.

В основі змістової лінії «**Я у світі технологій**» - загальне уявлення про технологічний процес: аналіз пристрою і призначення виробу; вибудовування послідовності практичних дій і технологічних операцій; підбір матеріалів і інструментів; економна розмітка; обробка з метою отримання деталей, збірка, обробка виробу; перевірка виробу у дії, внесення необхідних доповнень і змін.

Змістова лінія «**Я у світі ремесел**» націлена на застосування народних ремесел у процесі створення виробів, формування вміння зіставляти та розрізняти вироби, виготовлені за технологіями традиційних і сучасних ремесел (демонстрація виробів декоративно-ужиткового мистецтва).

Змістову лінію «**Мій побут**» спрямовано формування елементарних знань про значення й місце трудової діяльності в створенні загальнолюдської культури, про прості та доступні правила створення функціонального, комфортного й естетично виразного життєвого простору (зручність, естетична виразність, міцність; гармонія предметів і навколишнього середовища).

Вказані змістові лінії передбачають можливу інтеграцію технологічної освітньої галузі з іншими освітніми галузями через розв'язування дослідницьких завдань, формування наскрізних умінь учнів, технологічної грамотності та культури.

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Я і цифрові пристрої	
Здобувач освіти: <ul style="list-style-type: none">- <i>дотримується</i> під час роботи правил поведінки з цифровими пристроями і вміє розповісти про них за малюнками;- <i>описує</i> назви складових комп'ютера;- <i>оперує</i> знаннями про можливості комп'ютера;- <i>пояснює</i> застосування комп'ютера;- <i>застосовує</i> знання про основні режими	Техніка безпеки і організація робочого місця. Ввімкнення та вимкнення ПК. Режими роботи. Керування комп'ютером за допомогою допомогою маніпуляторів. Мишка.

<p>запуску і виключення комп'ютера;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>описує</i> призначення маніпулятора мишка («тачпад» та його клавіші); - <i>розрізняє</i> основні групи клавіш та їх призначення; - <i>застосовує</i> вміння користуватися клавіатурою з метою виконання завдань у різних навчальних програмах. 	<p>(Тачпад). Введення інформації. Клавіатура. Групи клавіш.</p>
<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>описує</i> основні об'єкти операційної системи; - <i>розрізняє</i> різноманітність об'єктів робочого столу, файлів, ієрархічну будову папок; - <i>пояснює</i> призначення прикладних програм - <i>запускає</i> прикладну програму на виконання; - <i>користується</i> меню за допомогою мишки (тачпаду) і клавіатури; - <i>керує</i> об'єктами на «робочому столі»; - <i>виконує</i> маніпуляції з «вікнами»; - <i>оперує</i> основними символами і знаками операційної системи; - <i>користується</i> кнопкою «Пуск» і головним меню; - <i>створює</i> папку; - <i>переміщує</i> файли до папки; - <i>працює</i> з програмами, які забезпечують підтримку навчальних дисциплін. 	<p>Робочий стіл. Піктограми, ярлики. Програми і файли. Папки. Меню. Головне меню. Керування за допомогою меню. Запуск програми. Вікно. Складові частини вікна. Кнопки керування вікном.</p>
<p>Я у світі інформації</p>	
<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>описує</i> інформацію як повідомлення про навколишній світ; - <i>розрізняє</i> різні види інформації; - <i>описує</i> сприймання інформації органами чуття; - <i>описує</i> виконання різних дій з інформацією; способи передавання інформації; - <i>здійснює</i> пошук інформації; - <i>оперує поняттями</i>: різні мережі, сервер учителя, «браузер», «Інтернет», «сайт», «он-лайн»; - <i>розуміє</i> механізм сприймання інформації; - <i>описує</i> деякі інформаційні процеси; - <i>застосовує</i> основні правила безпечної поведінки в мережі Інтернет; - <i>демонструє</i> елементарні засоби навігації браузера 	<p>Інформація. Інформаційні процеси. Мережа класу. Програма для організації мережевої взаємодії. Спілкування за допомогою знаків.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - <i>наводить приклади</i> інформації та інформаційних процесів зі свого досвіду; - <i>працює</i> з браузером; - <i>переходить</i> на різні сторінки, користуючись гіперпосиланнями. 	
Моя цифрова творчість	
<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>моделює</i> зображення з геометричних фігур; - <i>описує</i> робоче поле графічного редактора, панель інструментів, рядок меню, палітру кольорів; - <i>описує</i> призначення графічного редактора; - <i>ілюструє, наводить приклади</i> розміщення складових частин вікна використовуваної програми; - <i>демонструє</i> вміння завантажувати графічний редактор; - <i>використовує</i> меню при виборі дій; - <i>демонструє</i> обрані інструменти для створення відповідного зображення; - <i>використовує</i> маніпулятори для створення зображень безпосередньо на екрані; - <i>відкриває</i> зображення за допомогою програми Paint; - <i>зберігає</i> графічний файл; - <i>змінює</i> колір малюнка та його частин; - <i>змішує</i> фарби; - <i>демонструє</i> вміння масштабувати об'єкти; - <i>зберігає</i> свою роботу і надає їй ім'я; - <i>передає</i> файл на комп'ютер вчителя. 	<p>Моделювання геометричних фігур і цілих зображень з їх елементів. Складання танграму. Програма Paint: призначення, можливості, екранний інтерфейс. Запуск програми, вікно документа, панель інструментів. Основні інструменти для творення зображень. Палітра. Меню палітри. Додаткові кольори. Моделювання в Paint. Прикладні програми для створення графічних зображень для дітей (TuxPaint). Групи інструментів TuxPaint. Палітра. Додаткова палітра. Зберігання файлу. Редагування зображень. Основні прийоми редагування. Знайомство з клавішами, що допоможуть в створенні зображень (для копіювання, для створення зображень геометричних фігур, наприклад, квадрата, кола, круга).</p>

2 клас

Я у світі інформації

<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>прогнозує</i> основну мету навчальної діяльності та її результат; - <i>описує</i> організацію навчання в школі; - <i>аналізує</i> джерела інформації для навчання; - <i>розрізняє</i> активні та пасивні дії на уроках; - <i>усвідомлює</i> перешкоди у власному навчанні: порушення поступовості, незрозумілі слова; - <i>усвідомлює</i>, для чого потрібен розклад уроків; - <i>розуміє</i>, для чого потрібен щоденник; - <i>орієнтується</i> у розкладі уроків; - <i>записує</i> домашні завдання; - <i>застосовує</i> на практиці основні правила поведінки на уроці; - <i>наводить</i> приклади активних самостійних дій на уроці; - <i>фіксує</i> перешкоди у власному навчанні: знаходити незрозумілі слова в тексті; - <i>знаходить</i> за допомогою дорослих значення незрозумілого слова у словнику чи в Інтернеті; - <i>поновлює</i> послідовність дій за інструкцією, читати прості малюнкові інструкції. 	<p>Інформація для навчання. Як чомусь навчитися. Як я вчуся. Що може завадити навчанню.</p>
<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>усвідомлює</i> різноманіття дій з інформацією; - <i>робить висновки</i> використання інформації людиною; - <i>досліджує</i> особливості представлення, перетворення та збору інформації; - <i>виявляє</i>, за допомогою яких органів чуття людина сприймає інформацію; - <i>розрізняє</i> види інформації в залежності від особливостей сприймання; - <i>розрізняє</i> види інформації в 	<p>Людина та інформація. Якою буває інформація. Інформація для мене. Інформація для комп'ютера. Представлення інформації. Перетворення інформації. Проект. Захист проекту.</p>

<p>залежності представлення різноманітними засобами; - <i>наводить приклади</i> інформаційних процесів (отримання, зберігання, опрацювання і передавання інформації); - <i>називає</i> органи чуття, які сприймають інформацію; - <i>збирає</i> інформацію з обраної теми та представляє її.</p>	
Комунікація та співпраця	
<p>Здобувач освіти: - <i>описує</i> способи спілкування; - <i>пояснює</i> структуру комунікації. - <i>описує</i> правила спілкування на уроці з учителем та учнями; - <i>пояснює</i> правила роботи в парі та групі; - <i>усвідомлює</i> прості правила керування власними емоціями, мімікою, жестами; - <i>дотримується</i> основних правил неконфліктного спілкування. - <i>застосовує</i> правила спілкування на уроці з учителем та учнями; - <i>працює</i> в парі та групі за правилами; - <i>вчиться керувати</i> власними емоціями, мімікою, жестами; - <i>застосовує</i> основні правила неконфліктного спілкування.</p>	<p>Добррозичливість в спілкуванні. Як ми спілкуємось. Вмій слухати та розуміти. Як бути почутим. Діалог. Письмове спілкування.</p>
Моя цифрова творчість	
<p>Здобувач освіти: - <i>усвідомлює</i> призначення різних пристроїв, що використовуються людиною; - <i>обґрунтовує</i> особливості використання людиною деяких пристроїв; - <i>відтворює</i> назви пристроїв, що використовуються в навчально-виховному процесі (у класі та кабінеті інформатики); - <i>використовує, створює, змінює</i> текст за допомогою цифрових пристроїв та програм для отримання або передавання інформації;</p>	<p>Помічники обчислення. Текстові помічники. Помічники малювання. Проект. Підсумковий урок.</p>

<ul style="list-style-type: none">- <i>створює</i> прості малюнки за допомогою цифрових пристроїв та програм;- <i>презентує</i> ідеї та / або результати своєї діяльності за допомогою малюнків, текстів, музики тощо;- <i>читає</i> електронні тексти, <i>додає</i> до них позначки і закладки.	
--	--

МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ (КУРС «СВІТ МИСТЕЦТВА»)

1-2 класи

Пояснювальна записка

Інтегрований курс «Світ мистецтва» реалізує мистецьку освітню галузь Державного стандарту початкової освіти.

Інтегрований курс являє собою єдине ціле закономірно розміщених та пов'язаних одна з одною частин, де кожен вид мистецтва розглядається як:

- частина цілого, яка існує завдяки існуванню інших частин;
- як самостійний вид мистецтва.

У процесі навчання діти вчаться вирішувати проблемні ситуації, самостійно мислити, фантазувати, створювати у своїй уяві образи та втілювати їх у слові, звуках, кольорах, казкових персонажах, а використання гри, казки, дидактичних іграшок допомагає створити яскраву, радісну атмосферу навчання. За таких умов, постійно відкриваючи себе та оточуючий світ, діти відчують інтерес до отриманих знань.

Метою інтегрованого курсу «Світ мистецтва» є формування культурної та інших компетентностей, цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження у особистому та суспільному житті, поваги до національної та світової мистецької спадщини; засвоєння базових понять та умінь у сфері різних видів мистецтва, як основи для художньо-творчого самовираження особистості; розвиток емоційної сфери особистості здобувача освіти.

Визначена вище мета конкретизується у таких **завданнях** навчання мистецтва у початковій школі:

- створення умов для ефективного виховання почуттєвої сфери особистості, розвитку індивідуального творчого потенціалу, естетичної культури дітей засобами різних видів мистецтва;
- збагачення духовного світу учня у результаті вивчення творів мистецтва;
- виховання шани до національної та світової культурної спадщини;
- формування цілісних знань учнів про мистецтво та його види, набуття досвіду творення художніх образів через опанування елементарними мистецькими вміннями; розвиток загальних і спеціальних мистецьких здібностей;
- формування вмінь і навичок інтерпретувати твори мистецтва, висловлювати враження та особистісне ставлення до них;
- отримання загального поняття про різні види мистецтва, особливості їхньої художньо-образної мови;

- вивчення специфічної «мови» кожного виду мистецтва;
- формування стійкої потреби учнів у спілкуванні з мистецтвом, створення краси навколо себе;
- формування розуміння учнями процесу відтворення навколишнього світу засобами мистецтва, розширення художньо-естетичного досвіду учнів;
- виявлення індивідуальних творчих здібностей учнів, діагностика креативності дітей;
- формування вміння взаємодіяти з іншими через мистецтво, виявляти зв'язки мистецтва з природним і соціокультурним середовищем;
- залучення дітей до активної мистецької діяльності;
- формування вміння презентувати й оцінювати власну творчість, виховання в учнів здатності трансформації мистецтва для отримання задоволення та емоційного самопізнання.

Реалізація поставленої мети та завдань здійснюється за змістовими лініями: *«Художньо-практична», «Художньо-інтерпретаційна», «Інтегративно-комунікативна»*, які окреслюють рамкову модель досягнення загальних цілей мистецької освітньої галузі. Дані змістові лінії розкривають основну місію загальної мистецької освіти, що забезпечують реалізацію педагогічної технології «Росток» в напрямі мистецького аспекту освітньої програми.

Художньо-практична змістова лінія націлює на розвиток креативності та мистецько-художніх здібностей учнів через практичне засвоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовияву.

Реалізується ця змістова лінія через:

- формування в учнів умінь застосовувати різні виражальні засоби для творення художніх образів та процесів;
 - імпровізування;
 - формування уявлень про можливості естетичного перетворення довкілля;
 - формування уявлень про можливість та способи впливати на емоційний стан дитини завдяки мистецькій діяльності.

Художньо-інтерпретаційна змістова лінія надає можливість спрямувати енергію дітей на пізнання ціннісних основ, які вбачають твори мистецтва та розвиток емоційної сфери дитини. Реалізація напряму цієї змістової лінії передбачає:

- збагачення естетичного досвіду учнів;
- формування в учнів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього своє емоційно-ціннісне

ставлення;

- формування уявлень про можливість і способи впливати на свій емоційний стан завдяки сприйманню творів мистецтва.

Реалізація *інтегративно-комунікативної змістової лінії* спрямована на соціальну адаптованість учнів через мистецтво, усвідомлення ними особистого «Я» завдяки своїм мистецьким здібностям. Ця змістова лінія передбачає формування в учнів особистісного самовираження у різних видах мистецтва (та їх поєднанні), умінь презентувати себе та свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі.

Курс базується на інтеграції різних видів мистецтва: музики, образотворчого мистецтва, літератури, театру, декоративного мистецтва, що значно розширює можливості художнього пізнання, дітей розуміння взаємозв'язку різних видів мистецтв. У практичному втіленні це може реалізовуватися через різні види мистецької творчої діяльності – спів, малювання, музикування, акторська діяльність, віршування, складання казок та оповідань, виготовлення поробок, рухів під музику тощо у поєднанні з демонстрацією виражальних можливостей різноманітних видів мистецтва щодо втілення одного художнього образу, емоційного стану явища тощо. На початковому етапі вивчення мистецтва варто спочатку сформулювати поняття дітей про різні види мистецтва як явища культури, роз'яснити їх спільність та специфічну різницю. Учні мають усвідомити, що кожен вид мистецтва має свою специфічну «мову», є необхідним, що надає змогу, доповнюючи одне одного, цілісно й з різних боків відтворювати красу навколишнього світу, життя людини.

В контексті педагогічної технології «Росток» для реалізації даної програми пропонується нова організація освітнього процесу, яка дозволяє дитині більш повно проявити себе, дає поштовх для саморозвитку особистості. Створенню сприятливої атмосфери захопленості, невимушеності, формуванню творчої активності сприятимуть завдання з розвитку творчого мислення, фантазії, абетка художньо-естетичних знань, тощо.

Результати навчання та пропонований зміст

1 – 2-й класи

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
1	2
Художньо-практична змістова лінія	

Здобувач освіти:

- *називає* види мистецтва та їх специфічні особливості ;
- *співає* вокальні вправи, дитячі пісні у відповідному темпі, настрої, характері, динаміці;
- *порівнює* два мистецькі образи, визначає спільне та відмінне;
- *розрізняє* на слух жанри музики (пісня, танець, марш тощо);
- *підбирає* риму до запропонованих слів, складає римовані речення;
- *розрізняє* специфічні особливості різних видів мистецької діяльності;
- *дотримується* правил співу;
- *відтворює* під музику елементарні рухи відомих народних танців;
- *грає* на елементарних (дитячих) музичних інструментах;
- *обирає* тембр інструменту для передавання відповідного образу;
- *орієнтується* в нотному записі;
- *відтворює* прості ритмічні послідовності;
- *виконує* нескладні поробки з різних матеріалів;
- *робить* записи в словничку мистецьких термінів;
- *використовує* у своїй роботі хроматичні і ахроматичні кольори;
- *утворює* з основних кольорів похідні кольори;
- *створює* хроматичну та ахроматичну графічні композиції, використовуючи лінії, крапки та плями;
- *застосовує* особливості малювання в різних техніках (кольорові олівці, графіка, фломастери, акварель, гуаш, нетрадиційні техніки);
- *виражає* свій настрій за допомогою

Імпровізація голосом різних відтінків мовлення та співу. Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики.

Виконання елементів співу (інтонація, дикція, наголос тощо).

Знайомство з устроєм музичних інструментів, спроби у відтворенні звуків та голосовий супровід звуків цих інструментів.

Інсценізація пісень, створення театралізованих образів.

Руховий супровід музичних творів.

Створення театральних образів за музичними творами.

Знайомство учнів з елементами нотної грамоти.

Відтворення графічних та кольорових образів.

Гра на музичних інструментах.

Використання музичної діяльності для емоційного задоволення.

Використання для створення візуальних образів різних ліній, плям, форм, кольорів і їх відтінків тощо.

Організація робочого місця.

Створення зображень графічними матеріалами, фарбами.

Застосування у творчій діяльності технічних засобів:

<p>кольорів, ліній, плям; - <i>має уявлення</i> про тінь, напівтінь, бліки, наводять приклади бліків на поверхні предметів; <i>виявляє</i> творчість під час малювання нетрадиційними техніками, самостійно втілюють творчий задум улюбленими матеріалами; - <i>створює</i> об'ємні фігури з пластиліну, паперу, картону, ліплять прості форми предметів та довкілля; ліплять нотки, музичні знаки, створюють рельєфні зображення; <i>розташовує</i> на площині (у просторі) у відповідному форматі окремі елементи зображень (форм) у просту композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну); - <i>обирає</i> положення формату аркуша відповідно до задуму (вертикальний, горизонтальний); - <i>користується</i> художніми засобами та матеріалами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо; - <i>конструює</i> прості композиції з художніх, природних та інших підручних матеріалів; - <i>дотримується</i> правил техніки безпеки; - <i>виконує</i> нескладні ролі, перевтілюючись у різних персонажів; - <i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, чіткістю дикції, виразністю міміки і жесту; - <i>дотримується</i> загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва; - <i>виконує</i> елементарні танцювальні рухи під музику; - <i>рухається</i> в ритмі і темпі музики, <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом); - <i>придумує</i> образи та виражає задумане</p>	<p>ножиці, нитка, голка тощо. Отримання знань щодо композиції малюнка: розміщення зображення чи його елементів на аркуші паперу, дошці, планшеті та т.п. Вирізування, конструювання з паперу. Набуття умінь щодо створення композицій за допомогою природних компонентів. Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва. Самостійне ліплення з пластичних матеріалів: глина, пластилін і т.д. Дотримання охайності та правил поведінки у процесі творчої діяльності. Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів. Інсценізація, етюди-наслідування. Самостійне відтворення музичних, пісенних, танцювальних елементів. Імпровізації засобами пантоміми. Набуття прийомів внутрішньої самоорганізації за допомогою художніх засобів. Виховання умінь з використання творчої</p>
---	---

<p>знайомими засобами художньої виразності;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>імпровізує</i> голосом, засобами пантоміми, на музичних інструментах; - <i>створює</i> варіанти ритмічного супроводу до пісні; - <i>експериментує</i> з кольорами, лініями, формами тощо; - <i>спостерігає</i> за довкіллям, за допомогою вчителя фіксує цікаві, незвичайні явища; - <i>створює</i> елементи композиції декору для оформлення середовища, в якому живе і навчається, використовує побачене і почуте в художньо-практичній діяльності; - <i>вирізняє</i> види мистецької діяльності, які поліпшують настрій; - <i>описує</i> свої емоції від сприймання мистецьких творів; - <i>обирає</i> вид художньої творчості за своїми вподобаннями. 	<p>діяльності задля самореалізації та отримання задоволення від особистої творчості.</p>
Художньо-інтерпретаційна змістова лінія	
1	2
<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняє</i> види мистецтва (музика, література, театр, образотворче мистецтво, декоративне мистецтво); - <i>визначає</i> жанри живопису (побутовий, історичний, міфологічний, анімалістичний); - <i>орієнтується</i> у назвах українських народних танків, найвідоміших танців народу світу; - <i>сприймає</i> твір мистецтва та <i>висловлює</i> враження, добираючи із запропонованих слова, співзвучні з власними емоціями; - <i>порівнює</i> музичні та візуальні образи, твори мистецтва та явища довкілля; - <i>пояснює</i> специфіку професійної діяльності митців; - <i>визначає</i> переваги та недоліки результатів власної мистецької, творчої діяльності; 	<p>Розуміння змістовності різновидів художньої творчості.</p> <p>Розрізнення емоційного забарвлення вражень, отриманих від художніх творів.</p> <p>Сприймання творів різних видів мистецтва.</p> <p>Виявлення та характеристика вражень, емоцій, які вони викликали.</p> <p>Визначення засобів виразності твору.</p> <p>Порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - <i>відтворює</i> емоційні враження від твору мистецтва різними відомими засобами та способами; - <i>розрізняє</i> жанри живопису; - <i>пояснює</i> різницю між видами мистецтва; - <i>підбирає</i> за заданою темою вірші, мелодії, пісні, картинки, фото; - <i>характеризує</i> мелодію; - <i>визначає</i> темп, реєстр, динаміку, тембр звучання хору та оркестру, окремих музичних інструментів; - <i>розпізнає</i> прості художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота; - <i>розрізняє</i> різні відтінки теплих та холодних груп кольорів, усвідомлено застосовує їх у художньо-творчій діяльності; - <i>визначає</i> гаму творів мистецтва та учнівських робіт; - <i>розрізняє</i> види театру та кінематографу, знає у чому полягає специфіка роботи; - <i>вирізняє</i> (із запропонованих) твори мистецтва, що змінюють або передають настрій учня; - <i>висловлює</i> своє враження від сприйнятого ними мистецького твору. 	<p>Ознайомлення з деякими видами театру (ляльковий, музичний, драматичний), кіномистецтва (кінофільм, мультфільм).</p> <p>Усвідомлення можливості покращення емоційного стану через художню творчість.</p>
Інтегративно-комунікативна змістова лінія	
1	2
<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>порівнює</i> власний задум із його втіленням; - <i>орієнтується</i> в назвах найвідоміших картин, музичних, літературних творів; - <i>малює</i> музичні, літературні образи; - <i>описує</i>, що вдалося чи не вдалося втілити; - <i>пояснює</i> основну ідею мистецького твору, висловлюють оціночне ставлення до героїв творів та власні досягнення в художньо-творчій діяльності; - <i>створює</i> власну казку за заданим задумом; 	<p>Реалізація виховних завдань завдяки застосуванню творів мистецтва.</p> <p>Розгляд життєвих ситуацій через призму художніх творів.</p> <p>Демонстрація творчих досягнень та їх опис.</p> <p>Колективне виконання творчого задуму (одночасне або послідовне).</p> <p>Організація та проведення</p>

<ul style="list-style-type: none"> - <i>презентує</i> результати власної творчості; - <i>вербально описує</i> свій творчий задум; - <i>обирає</i> потрібні засоби та матеріали для втілення задуманого художнього образу; - <i>виявляє</i> (з допомогою вчителя) інформацію, отриману від сприймання творів мистецтва; - <i>ділиться</i> враженнями від творів різних видів мистецтва; - <i>бере участь</i> у колективному виконанні творчого задуму – у народних святах та обрядах, концертах, виставках, інсценізаціях тощо; - <i>дотримується</i> правил взаємодії і творчої співпраці. 	<p>мистецьких заходів.</p> <p>Набуття навичок спільної діяльності, стриманості, самовіддачі у процесі виготовлення чи створення групового творчого витвору мистецтва.</p>
---	---

ФІЗКУЛЬТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Пояснювальна записка

Освітню програму фізкультурної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою фізкультурної освітньої галузі є формування соціальної та інших ключових компетентностей, в учня стійкої мотивації, ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом та життєво необхідних рухових умінь і навичок для забезпечення гармонійного фізичного розвитку, з метою збереження і укріплення власного здоров'я, розширення функціональних можливостей організму.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- збереження та зміцнення здоров'я учнів початкової школи;
- формування в учнів початкової школи загальних уявлень про місце і роль фізичної культури та спорту у житті людини;
- розширення рухового досвіду та можливостей учнів, формування навичок і вмінь, які є актуальними у умовах життєдіяльності дітей, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності;
- удосконалення функціональних можливостей організму через цілеспрямований розвиток фізичних якостей та природних здібностей;
- формування основ здорового способу життя та створення умов для покращення фізичного і психоемоційного стану;
- формування практичних навичок щодо самостійного виконання нескладних прав з фізичного зміцнення організму;
- формування комунікативних навичок учнів під час спільних ігрових занять з елементами фізичних навантажень;
- формування психічно-вольових якостей та позитивного ставлення до занять фізичною культурою і спортом;
- розвиток в учнів здатності до спілкування і взаємодії з дорослими й однолітками, співпрацювати та досягати спільних командних цілей у процесі спортивно-ігрової діяльності;
- виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, здатності добирати фізичні вправи для розвитку фізичних якостей з урахуванням індивідуальних можливостей і бажань керуватися правилами безпечної і чесної гри, уміти боротися, вигравати і програвати, цікавитися досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших спортивних змаганнях;
- формування самовпевненості, самоповаги, волі у досягненні необхідних результатів;

- розвиток творчих задатків учнів засобами фізичної культури;
- формування в учнів здатності творчо застосовувати набутий досвід з фізичної культури, використовувати сили природи для зміцнення здоров'я та фізичного вдосконалення;
- збільшення обсягу рухової активності, яка принесе радість дитині.

Освітня програма фізкультурної освітньої галузі для 1-2 класів охоплює такі **змістові лінії**: «*Рухова активність*», «*Ігрова та змагальна діяльність учнів*», «*Загальний стан здоров'я та безпека*».

Змістова лінія «*Рухова активність*» узагальнює певні види діяльності, які мають спрямування на набуття життєво необхідних рухових умінь і навичок учнів. Змістова лінія передбачає формування в учнів уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, способів рухової та ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я дитини.

Змістова лінія «*Ігрова та змагальна діяльність учнів*» пов'язана з опануванням рухливих дій, що задовольняють потребу в руховій активності дітей та сприяють формуванню в учнів особистісних комунікативних задатків. Змістова лінія передбачає виховання в учнів ініціативності, активності та відповідальності у процесі рухливих і спортивних ігор за спрощеними правилами; усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; уміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю приймати поразку, контролювати свої емоції, організувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, реалізовувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення, користуватися власними перевагами і визнавати недоліки у тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізовувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо); формування в молодших школярів умінь і навичок виконання естафет.

Змістова лінія «*Загальний стан здоров'я та безпека*» спрямована на усвідомлення цінності до власного здоров'я та вмінь безпечної поведінки в процесі занять на уроках з фізкультурної культури.

Предметом навчання у початковій школі в галузі фізичного виховання є поєднання ***рухової активності учнів із загальноосвітньою спрямованістю*** їх навчання.

Наведені підходи до змісту занять фізичною культурою мають орієнтувати учителів не тільки на фізичний розвиток дитини, а й на розвиток особистості, яка завдяки фізичному становленню підвищує рівень сприймання навчального матеріалу. Об'єднання приведених вище завдань передбачає відхід від жорсткої регламентації занять та підняття рівня їх емоційної насиченості, максимальної різноманітності форматів роботи з учнями, методів і засобів фізичної культури, масштабного застосування інноваційних ідей фізичного виховання.

**Результати навчання і пропонований зміст
1–2-й класи**

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
1	2
1. Змістова лінія «Рухова активність»	
<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я людини; - розуміє терміни з предмету фізична культура; - пояснює значення фізичних вправ для формування правильної постави; - називає життєво важливі способи пересування людини; - намагається правильно виконувати запропоновані вчителем розвивальні фізичні вправи, які мають сприяти розвитку пружності та гнучкості тіла; - здійснює спеціальні фізичні вправи з предметами різної форми: м'яч, палиця, обруч, куля, кільце, шпагат, різні геометричні фігури і т.п.; - використовує різні види ходьби для розвитку вміння швидко пересуватися; - виконує бігові вправи та різновиди бігу для розвитку спритності та гнучкості; - застосовує у вправах елементи підстрибування чи стрибків у довжину; - долає смугу природних 	<p>Комплекс знань з фізичної культури. Фізична культура як сукупність різноманітних фізичних вправ, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я людини. Інформованість про загальні способи і види рухів людини. Значення важливості ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилинки. Різновиди спортивного інвентарю, необхідного для проведення фізичної гімнастики. Правила безпечної поведінки під час проведення фізичної гімнастики.</p> <p>Комплекс знань щодо загальних фізичних вправ: Рухові вправи та вправи без будь-якого спортивного інвентарю. Вправи із застосуванням спортивного інвентарю (м'яч, палиця, скакалка, кільце тощо). Фізичні вправи імітаційного характеру.</p> <p>Комплекс знань щодо положення тіла у просторі: Вправи із переміщенням тіла у просторі (сидіння, стояння, лежання). Вправи з виконання упорів (присідання, обпирання тощо). Вправи з витягуванням і переміщенням кінцівок рук і ніг.</p> <p>Комплекс знань щодо елементів акробатики: Вправи з групування (сидячи, лежачи). Вправи з перекатами і подальшим групуванням (перекид боком, уперед тощо). Вправи із стійкою на лопатках.</p> <p>Комплекс знань щодо дитячого фітнесу: Загальні фізичні вправи з елементами логопедії (вимовлянням нескладних віршів). Загальні фізичні вправи з елементами імітації</p>

<p>або штучних перешкод, які мають включати небезпечні та нескладні елементи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виконує метання різними способами на дальність та в ціль; - виконує гімнастичні, ігрові та інші вправи; - виконує базові рухи, характерні для різних видів спорту; - виконує комплекси фізичних вправ ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилинки та фізкультурної навчальної паузи; - розрізняє легкоатлетичні, гімнастичні, ігрові та інші рухові дії; - розрізняє види спортивного інвентарю і добирає необхідний спортивний інвентар та вправи до видів спорту, якими займається. 	<p>рухів тварин чи птахів.</p> <p>Загальні фізичні вправи з елементами танцювальних рухів.</p> <p>Загальні фізичні вправи з різним музичним супроводженням.</p> <p>Комплекс знань щодо різновидів ходьби:</p> <p>Загальні фізичні вправи з ходьбою на пальцях та п'ятках.</p> <p>Загальні фізичні вправи з підніманням стегна чи у присіді.</p> <p>Загальні фізичні вправи з різним положенням рук.</p> <p>Загальні фізичні вправи з різними формами групової ходьби (змійка, струмок тощо).</p> <p>Загальні фізичні вправи із зупинкою за сигналом.</p> <p>Загальні фізичні вправи з навантаженням (мішечок, кулька тощо).</p> <p>Комплекс знань щодо різновидів бігу:</p> <p>Загальні фізичні вправи зі зміною напрямів.</p> <p>Загальні фізичні вправи із різних вихідних положень.</p> <p>Загальні фізичні вправи з чергуванням бігу, ходьби та стрибків.</p> <p>Комплекс знань щодо лазіння:</p> <p>Вправи по горизонтальній та похилій гімнастичній лаві.</p> <p>Вправи з лазіння по гімнастичній стінці.</p> <p>Комплекс знань щодо стрибання:</p> <p>Вправи із стрибання без використання спортивного інвентарю (на місці, на одній нозі).</p> <p>Вправи із стрибання з поворотами (праворуч, ліворуч, кругом).</p> <p>Вправи із стрибання з присіданнями.</p> <p>Вправи із стрибання з використанням спортивного інвентарю.</p> <p>Вправи із стрибання із зістрибуванням на вищі чи нижчі поверхні.</p> <p>Комплекс знань щодо вправ з м'ячем:</p> <p>Вправи з триманням, підкиданням м'яча руками.</p> <p>Вправи з ловіння м'яча після його підскакування від стіни чи підлоги.</p> <p>Вправи з метанням м'яча лежачи, сидячи,</p>
--	---

	<p>стоячи. Вправи з метання м'ячів різної ваги на дальність.</p>
2. Змістова лінія «Ігрова та змагальна діяльність учнів»	
1	2
<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>приймає участь</i> в колективних рухливих іграх у формі естафет, командних змагань тощо; - <i>застосовує</i> елементи рухливих ігор під час прогулянок, екскурсій, відпочинку, задовольняючи потребу в руховій та ігровій діяльності; - <i>взаємодіє</i> під час ігор з дорослими й однолітками ; - <i>вимірює</i> власні рухливі дії з діями інших учасників спільно-командних ігрових напрямів, зокрема, під час естафетних олімпіад тощо; - <i>обговорює</i> спільні командні рішення в ухваленні тих чи інших спільних ігрових рішень; - <i>виконує</i> рольові команди в ігрових ситуаціях; - <i>щиро вболіває</i> за результат команди; - <i>дотримується</i> безпечної поведінки під час виконання фізичних вправ та ігор; - <i>розуміє</i> необхідність дотримання правил безпеки у ході ігрової діяльності; - <i>коментує</i> емоції, що виникають під час естафет та рухливих ігор; - <i>пояснює</i>, чому треба грати чесно, поважаючи суперника; - <i>пояснює</i> правила проведення гри; - <i>ставить запитання</i>, аби краще розуміти правила та дії у відповідності до узгоджених правил; - <i>розповідає</i> про відомих 	<p>Комплекс загальних знань щодо фізичної культури: Місце й роль фізичних рухливих ігор як факторів зростання рухової активності школярів та оволодіння ними навичок здорового способу життя. Додержання правил чесного змагання під час проведення ігрових заходів. Ознайомлення з правилами рухливих ігор. Правила безпечної поведінки під час виконання фізичних вправ і ігор.</p> <p>Комплекс загальних знань щодо рухливих ігор для активного відпочинку: Колективні масові ігри малечі та дорослих. Ігрові заходи влітку та взимку.</p>

<p>спортсменів та прагне брати з них приклад; - <i>пояснює</i> одноліткам, як треба поводитися у ході гри.</p>	
3. Змістова лінія «Загальний стан здоров'я та безпека»	
<p>Здобувач освіти: - самостійно <i>регулює</i> фізичне навантаження відповідно до самопочуття під час виконання фізичних вправ та ігрових дій; - <i>розуміється</i> на тому, які ознаки втоми виявляються під час виконання фізичних навантажень; - визначає, що є складним для виконання фізичних вправ та ігрових дій; - <i>розповідає</i> про ознаки впливу фізичного навантаження та ігрових дій на власний організм; - <i>усвідомлює</i> про корисність виконання фізичних вправ для забезпечення здорового способу життя і занять з фізичної культури; - <i>розуміє</i>, що кожна людина може мати різні фізичні влади і відноситися до людей потрібно однаково; - <i>може пояснити</i> роль фізичних вправ у зміцненні здоров'я людини; - <i>виконує</i> фізичні вправи для загартування і відчуття здорового організму; - <i>вміє виконувати</i> фізичні вправи та ігрові прийоми для підвищення відчуття задоволення та щастя; - <i>виконує фізичні</i> вправи на свіжому повітрі разом з іншими дітьми, вчителями та батьками; - <i>змінює</i> навантаження та види фізичних вправ за поради вчителів, батьків та інших впливових дорослих з метою досягнення більших результатів у</p>	<p>Комплекс знань щодо фізичної культури: Фізична культура як сукупність фізичних вправ, необхідних для зміцнення здоров'я. Розуміння наступу втоми за нехтування фізичними вправами. Загартування на повітрі як один із засобів підвищення життєвого тону. Комплекс знань щодо безпеки під час занять з фізичної культури: Необхідність правил поведінки під час проведення занять з фізичної культури; Розуміння обов'язковості виконання правил безпеки за напрямом збереження здорового і неушкодженого організму. Уміння доказати правоту у виконанні правил безпеки під час проведення фізичних вправ.</p>

<p>фізичному розвитку;</p> <ul style="list-style-type: none">- <i>прикладає</i> зусилля для удосконалення своїх фізичних можливостей та умінь;- <i>добирає</i> фізичні вправи за особистого уподобаннями і можливостей організму.	
--	--